

TAMPEREEN YLIOPISTO
Johtamiskorkeakoulu

**TILINPÄÄTÖSRAPORTOINNIN VIIVEET PIENTEN
YRITYSTEN EPÄONNISTUMISEN OIREENA**

Yrityksen laskentatoimi
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2015
Ohjaaja: Matias Laine

Tapio Nevalainen

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto	Johtamiskorkeakoulu; yrityksen laskentatoimi
Tekijä:	NEVALAINEN, TAPIO
Tutkielman nimi:	Tilinpäätösraportoinnin viiveet pienten yritysten epäonnistumisen oireena
Pro gradu -tutkielma:	92 sivua, 5 liitesivua
Aika:	Huhtikuu 2015
Avainsanat:	ennustaminen, epäonnistuminen, konkurssi, pieni yritys, tilinpäätösraportointi, viive

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan suomalaisten pienten epäonnistuvien yritysten tilinpäätösraportoinnin viiveitä niiden tulevan epäonnistumisen oireena sekä näihin viiveisiin liittyviä laadullisia tekijöitä. Aikaisemman aihealueen teorian (mm. Argenti 1976; Keasey & Watson 1987, 1988, 1991b) mukaan tilinpäätösraportoinnin viiveet ovat yksi luotettavimmista oireista yritysten tulevasta epäonnistumisesta, minkä lisäksi niiden on havaittu olevan erityisen käyttökelpoisia pienten yritysten epäonnistumisen ennustamisessa. Kuitenkin tilinpäätösraportoinnin viiveiden hyödyntämiseen liittyvä aikaisempi teoria on luotu suurelta osin 1980-luvun kansainvälisessä tutkimuksessa, jonka jälkeen muutokset mm. pienten yritysten taloushallinnon toteutuksessa ja lainsäädännössä ovat voineet muuttaa tilannetta. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on siten testata aiemmin luotua teoriaa ja sen soveltuvuutta nykyiseen suomalaiseen tilinpäätösraportoinnin toimintaympäristöön.

Tutkimuksen näkökulmaksi on valittu yrityksen ulkopuolisen havainnoijan näkökulma, mikä näkyy tutkimuksessa käytettyinä julkisina tietolähteinä. Tällöin nämä tietolähteet olisivat myös yritysten ulkopuolisten havainnoijien käytettävissä heidän pyrkiessään arvioimaan yritysten taloudellista tilannetta ja tulevaisuutta. Tässä tutkimuksessa käytettävät tietolähteet, joista tutkimuksen empiirinen aineisto on koottu ja hankittu, ovat olleet Suomen Asiakastiedon TOP100 -konkurssilistaus vuodelta 2013, Kauppalehden WWW-sivut sekä Patentti- ja rekisterihallituksen Virre-tietopalvelu. Tutkimuksessa hyödynnetty tutkimusmenetelmä on suomalaisiin olosuhteisiin mukautettu versio Beaverin (1966) kehittämästä vastinparimenettelystä, joka on ollut yleisesti käytetty menetelmä epäonnistuvien yritysten ennustamistutkimuksessa (Zmijewski 1984; Keasey & Watson 1991b). Epäonnistuvien yritysten vastinpariryhmänä ovat tässä tutkimuksessa toimineet menestyvät yritykset, mikä eroaa osin perinteisestä vastinparimenettelyn toteutuksesta (ks. Taffler 1982; Keasey & Watson 1991b). Vastinparimenettelyn avulla muodostettua empiiristä aineistoa on testattu epäparametristen Wilcoxon signed rank -testin ja McNemar-testin avulla.

Tutkimuksen empiirisen aineiston analyysissä epäonnistuvien ja menestyvien pienten yritysten tilinpäätösraportoinnin viiveiden ei pääosin havaittu eroavan toisistaan, mutta tutkimuksen tulokset ovat osin ristiriitaiset. Lisäksi tutkimuksen toteutuksessa törmättiin useisiin aikaisemman teorian esille tuomista harhaa aiheuttavista ongelmista mm. aineiston saatavuuden ja epätäydellisten tietojen osalta. Erityisiä eroja tutkimuksessa havaittiin vastinpariryhmien välillä tilinpäätösraportoinnin viiveisiin liittyvissä laadullisissa tekijöissä. Tutkimuksessa myös havaittiin, että täydellisten tilinpäätöstietojen saantiin kaupparekisteristä Patentti- ja rekisterihallituksen Virre-tietopalvelun kautta liittyy ongelmia sekä epäonnistuvien että menestyvien pienten yritysten osalta.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
1.1 Aihealueen tausta	1
1.2 Tutkimuksen tavoite ja keskeiset rajaukset	2
1.3 Keskeiset käsitteet.....	4
1.4 Tutkimusmenetelmät.....	8
1.5 Tutkimuksen kulku	12
2 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN OSUUS	13
2.1 Aihealueen aikaisempi tutkimus.....	14
2.1.1 Epäonnistuvien yritysten ennustamistutkimuksen tausta ja klassikot.....	14
2.1.2 Pienten yritysten epäonnistumisen ennustaminen ja muut muuttajat kuin tunnusluvut.....	16
2.1.3 Tilinpäätösraportoinnin viiveet epäonnistuvilla yrityksillä	19
2.2 Yritysten epäonnistumisprosessi.....	22
2.2.1 Yritysten epäonnistumisprosessin eteneminen	22
2.2.2 Erilaiset yritysten epäonnistumisprosessit	27
2.3 Tilinpäätöksen hyödyntäminen.....	29
2.3.1 Ulkopuolinen havainnoija	29
2.3.2 Tilinpäätöksen valmistuminen ja julkaisu.....	32
2.4 Pienet yritykset	35
2.4.1 Pienten yritysten epäonnistuminen	35
2.4.2 Tilinpäätös ja tilintarkastus pienessä yrityksessä	37
2.5 Tutkimuksen yleisten tutkimushypoteesien muodostaminen	40
3 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT	43
3.1 Tutkimusmenetelmä.....	43
3.2 Vastinparien muodostaminen	46
3.3 Aineiston keruu.....	50
3.4 Muuttajat.....	52
3.5 Tilastolliset testit.....	55
4 ANALYYSI JA TUTKIMUSTULOKSET	57
4.1 Tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin.....	58
4.2 Tilinpäätöksen valmistumisen ja tilintarkastuksen viiveet	64
4.3 Muut tilinpäätösraportoinnin viiveet	66
4.4 Tilinpäätösraportoinnin viiveisiin liittyvät laadulliset tekijät	69
5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	74
5.1 Tutkimuksen keskeisimmät tulokset ja johtopäätökset	74

5.2 Tutkimuksen rajoitteet	81
5.3 Jatkotutkimusaiheet	84
LÄHDELUETTELO	86
LIITTEET	93
LIITE 1: Suomen Asiakastiedon TOP100 -konkurssilistaus.....	93
LIITE 2: Vastinparien muodostamisen arviolaskelma (hyväksytyt vastinparit)	95
LIITE 3: Tutkimuksen hyväksytyt vastinparit (TOL-koodit ja maakunnat)	96
LIITE 4: Tutkimusta varten hankitut vastinparien tilinpäätöstiedot ja liikevaihdot.....	97

1 JOHDANTO

1.1 Aihealueen tausta

Pienten yritysten sektorin on jo pitkään nähty olevan yhteiskunnassa keskeisessä roolissa merkittävänä työllistäjänä sekä uusien työpaikkojen ja innovaatioiden lähteenä. Vaikka pienet yritykset eroavat toisistaan monella tavalla, on niiden epäonnistumisen riskin esitetty olevan korkeampi kuin suurilla yrityksillä, mikä johtuu mm. niiden pienemmistä resursseista ja mahdollisuuksista saada rahoitusta. Pienten yritysten korkea epäonnistumisen riski ei kuitenkaan tarkoita sitä, että yrityksen koko olisi suoraan syy yritysten epäonnistumiselle. Toisaalta tiedolla yrityksen koosta voidaan suunnata tarkastelua yritysten epäonnistumisen syistä ja myöhemmin ilmenevistä oireista osa-alueille, jotka ovat erityisen keskeisiä pienille yrityksille. (Storey 1994; Ropega 2011.)

Akateemisen kiinnostuksen yritysten epäonnistumisen ennustamista kohtaan voidaan katsoa alkaneen jo lähes 50 vuotta sitten. Ensimmäiset merkittävät tutkimukset aihealueelta julkaisivat Beaver (1966) ja Altman (1968), jotka pyrkivät ennustamaan yritysten epäonnistumisia tunnuslukuihin perustuvien mallien avulla. Kuitenkin varsinkin 1980-luvulta alkaen useat tutkimukset alkoivat nostaa esille ongelmia liittyen tunnuslukuihin perustuvien yritysten epäonnistumisen ennustamismallien hyödyntämiseen (mm. Argenti 1976, 137–144; Ohlson 1980; Zmijewski 1984; Barnes 1987; Gilbert, Menon & Schwartz 1990; Keasey & Watson 1991a).

Yksi tunnuslukuihin perustuvien yritysten epäonnistumista ennustavien mallien ongelmista oli, että ne vaativat toimiakseen tietoa yritysten taloudesta oikeaan aikaan, mutta monien taloudellisiin vaikeuksiin ajautuneiden yritysten havaittiin viivyttävän taloudellisten tietojensa julkaisua. Yhtenä syynä tähän voidaan pitää, että yrityksen johto ei halua ulkopuolisten sidosryhmien tietävän totuutta yrityksen tilanteesta. Argentin (1976, 140–144) mukaan yrityksen taloudellisen tilanteen peittelyä voidaan pitää yhtenä kaikkein luotettavimmista oireista yrityksen heikosta taloudellisesta tilanteesta. Myöhemmin raportointikäyttäytymisen havaittiinkin olevan erityisen käyttökelpoinen muuttuja pienten yritysten epäonnistumisen ennustamisessa, mikä johtui mm. niiden taloudelliselle

raportoinnille asetetuista lievemmistä vaatimuksista verrattuna erityisesti niitä suurempiin pörssiyrityksiin. (Argenti 1976, 137–144; Ohlson 1980; Lawrence 1983; Keasey & Watson 1987.)

Vaikka pieniä epäonnistuvia yrityksiä on lukumääräisesti selvästi suuria enemmän, ovat yritysten epäonnistumisia ennustamaan pyrkineet tutkimukset keskittyneet lähinnä suuriin pörssiyrityksiin. Yleisinä ongelmina pienten yritysten epäonnistumisten tutkimuksessa on pidetty aineiston keräämisen työläyttä ja hitautta, informaation vähäisyyttä sekä korkeita kustannuksia. Kuitenkin suuren lukumäärän ja korkean epäonnistumisriskin takia kustannustehokkaiden menettelytapojen luominen pienten yritysten epäonnistumisen ennustamiseen voi auttaa vähentämään julkisten ja yksityisten varojen tarpeetonta menettämistä suureen määrään potentiaalisesti epäonnistuvia pieniä yrityksiä. (Keasey & Watson 1987; Koulu 2004b, 19; Pompe & Bilderbeek 2005.)

Kustannustehokkaiden menettelytapojen luomista pienten yritysten epäonnistumisen ennustamiseen korostaa lisäksi nykyisin se, että yhä useammat erilaisia taustoja omaavat ihmiset joutuvat tehtävissään arvioimaan ja ennakoimaan esimerkiksi yritysten maksukykyä ja tulevaa menestystä, mihin käytettävissä olevat ajalliset resurssit ovat usein rajalliset yritysmaailman kiihtyvän tahdin myötä. Jos yritys epäonnistuu, voi seurauksena olla jopa yrityksen ajautuminen konkurssiin, joka on yrityksen toiminnan lopettamisen muodoista kaikkein raskain ja vakavin. Lyhyellä aikavälillä yritysten epäonnistumiset aiheuttavat menetyksiä monille yritysten sidosryhmille, sillä esimerkiksi yhteiskunta menettää verotuloja, työntekijät työpaikkansa sekä alihankintaketjut asiakkaansa tai tavarantoimittajansa. Pidemmällä aikavälillä yksittäisten yritysten epäonnistumiset voivat puolestaan johtaa muiden yritysten vaikeuksiin ajautumiseen. (Laitinen & Laitinen 2004, 18; Ropega 2011; Laitinen & Laitinen 2014, 7–12.)

1.2 Tutkimuksen tavoite ja keskeiset rajaukset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tutkia, miten epäonnistuvien ja menestyvien pienten yritysten tilinpäätösraportoinnin viiveet sekä näihin viiveisiin liittyvät laadulliset tekijät eroavat toisistaan. Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan pyritä testaamaan näiden oireiden

kykyä ennustaa yritysten tulevaa epäonnistumista, vaan tarkastella näiden oireiden havaittavuutta kahden toisistaan eroavan ryhmän välillä. Tutkimus on toteutettu ulkopuolisen havainnoijan näkökulmasta, mikä näkyy tutkimuksessa käytettyinä julkisina tietolähteinä, jotka olisivat yritysten ulkopuolisten havainnoijien käytettävissä näiden pyrkimässä arvioimaan tarkasteltavien pienten yritysten taloudellista tilannetta.

Tutkimus pohjautuu aikaisempaan teoriaan, jonka pohjalta yritysten epäonnistumisen oireina pidetyt tilinpäätösraportoinnin viiveet on jaettu kolmeen pääluokkaan. Tilinpäätösraportoinnin viiveiden pääluokkia ovat tilinpäätöksen valmistumisen viive, tilintarkastuksen viive ja tilinpäätöstietojen julkaisemisen viive, joista viimeiseksi mainittu on vielä eroteltu ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapumiseen kaupparekisteriin sekä täydellisten tilinpäätöstietojen saapumiseen kaupparekisteriin. Lisäksi tarkastelun kohteina ovat näiden viiveiden pääluokkien väliset viiveet, joita tässä tutkimuksessa ovat tilinpäätöksen valmistumisen ja tilintarkastuksen valmistumisen välinen viive sekä tilintarkastuksen valmistumisen ja täydellisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen välinen viive.

Aikaisempaan teoriaan pohjautuvia tilinpäätösraportoinnin viiveisiin liittyviä laadullisia tekijöitä ovat tässä tutkimuksessa tilinpäätöstietojen täydellisyys, tilikauden pituuden muuttaminen ja tilintarkastuskertomuksen muoto. Laadullisten tekijöiden huomioinnilla tutkimuksen aiheen käsittelyyn on pyritty tuomaan lisää syvyyttä, koska ne toimivat osin vaihtoehtoisina ratkaisumalleina tai selittävinä tekijöinä tässä tutkimuksessa tarkasteltaville tilinpäätösraportoinnin viiveille, jotta yrityksen ulkopuoliset sidosryhmät eivät saisi tietoa yrityksen mahdollisista ongelmista. Tutkimuksen tavoite voidaan jakaa seuraavien kolmen tutkimuskysymyksen muotoon:

1. Miten tarkasteltavat tilinpäätösraportoinnin viiveet eroavat toisistaan epäonnistuvien ja menestyvien pienten yritysten välillä?
2. Miten tarkasteltavat tilinpäätösraportoinnin viiveisiin liittyvät laadulliset tekijät eroavat toisistaan epäonnistuvien ja menestyvien pienten yritysten välillä?

3. Missä tilinpäätösraportoinnin viiveissä ja niihin liittyvissä laadullisissa tekijöissä on epäonnistuvien ja menestyvien pienten yritysten välillä erityisesti havaittavissa eroavaisuutta?

Tutkimuksen kohteeksi on valittu suomalaiset pienet yritykset, jotka ovat tässä tutkimuksessa kaikki osakeyhtiöitä. Tutkimuksen epäonnistuvat yritykset ovat Suomen Asiakastieto Oy:n TOP 100 -konkurssilistauksen¹ (Liite 1) yrityksiä vuodelta 2013, jotka ovat liikevaihdon osalta täyttäneet Euroopan komission suosituksen (2003/361/EY) mukaisen pienen yrityksen määritelmän, ja joille on löytynyt ennalta määritellyin ehdoin menestyvä yritys² vastinpariksi Kauppalehden Menestyjät -listauksesta³. Tutkimuksen menestyvien yritysten valinta on siten ollut riippuvainen epäonnistuvien yritysten ominaisuuksista. Syynä yritysten etsintään tutkimukseen tässä järjestyksessä ovat olleet käytettävissä olevat tietolähteet, käytettävien tietolähteiden ominaisuudet sekä aikaisempi aihealueen tutkimusperinne.

1.3 Keskeiset käsitteet

Epäonnistuva yritys

Aikaisemmassa alan kirjallisuudessa ja tutkimuksessa, jotka liittyvät mm. konkurssien ja muiden rahoituskriisien ennustamiseen, on käytetty yritysten epäonnistumista kuvaavia käsitteitä vaihtelevasti. Esimerkiksi Suomessa Erkki K. Laitinen ja Teija Laitinen ovat teoksissa Konkurssin ennustaminen (1990), Yrityksen rahoituskriisin ennustaminen (2004) ja Yrityksen maksukyky: Arviointi ja ennakointi (2014) käsitelleet suurelta osin samoja aihepiirejä erilaisin yrityksen epäonnistumista kuvaavin käsittein. Myös kansainvälisessä alan tutkimuksessa käsitteiden käytössä on ollut osin epäyhtenäisyyttä riippuen käytettävästä lähteestä (Keasey & Watson 1991b; Ropega 2011). Laitisen ja

¹ Myöhemmin myös lyhennettynä SAT-konkurssilistaus

² Menestyvällä yrityksellä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa yritystä, joka löytyy Kauppalehden Menestyjät -listauksesta eli se on saanut ainakin 50 niin sanottua KL-pistettä. Menestyjät-listauksessa yrityksen taloudellista suorituskykyä mitataan kuuden eri osa-alueen pohjalta, jotka ovat kasvu, kannattavuus, tulos, maksuvalmius, vakavaraisuus ja riskinsietokyky. Yritykset saavat listauksessa pisteitä menestyksestä verrattuna siinä käytetyn tietokannan kaikkiin yrityksiin sekä saman toimialan yrityksiin. (ks. Balance Consulting Menestyjäluokitus, Menestyjät-listaus ja Menestyjät-sertifikaatti)

³ Myöhemmin myös lyhennettynä Menestyjät-listaus

Suvaksen (2012) mukaan eri maiden välillä rahoitusvaikeuksiin liittyvät käsitteet eivät ole täysin vertailukelpoisia, minkä lisäksi kansainvälistä aihealueen tutkimusta hankaloittavat eri maiden toisistaan eroavat tilinpäätöskäytännöt ja maksukyvyttömyyslainsäädäntö.

Watsonin ja Everettin (1996) mukaan yleensä yrityksen epäonnistumista kuvaavan käsitteen valintaan on vaikuttanut tutkijalla tutkimusta varten käytettävissä oleva tietolähde.⁴ Lawrence (1983) on ratkaissut alan käsitteiden käyttöön liittyvän ongelman käyttämällä käsitteitä epäonnistuminen ja konkurssi lähes toistensa synonyymeinä. Perusteluidensa mukaan hänen ei tällä ratkaisulla ollut tarkoitus jättää huomioitta käsitteiden laillista eroavaisuutta, vaan ennemminkin myöntää etteivät eroavaisuudet käsitteissä ole kriittisiä tutkimuksen varsinaisen ongelman kannalta.

Tässä tutkimuksessa yrityksen rahoituskriisejä ja muun tyyppisiä mahdollisia epäonnistumisia on kuvattu pääasiallisesti yleiskäsitteellä epäonnistuminen, jota ovat omissa tutkimuksissaan käyttäneet mm. Beaver (1966) ja Argenti (1976). Käsitteitä konkurssi ja epäonnistuminen on siten tässä tutkimuksessa käytetty Lawrence (1983) tutkimuksen tavoin lähes toistensa synonyymeinä tiedostaen kuitenkin niiden osittainen sisällöllinen eroavaisuus, jolla ei kuitenkaan ole katsottu olevan erityisen ratkaisevaa merkitystä itse tutkimuksen tarkoituksen ja hyväksikäytön kannalta. Tällä ratkaisulla on pyritty välttämään tutkimuksen tarkoituksen kannalta liiallista käsitteellisiin yksityiskohtiin menemistä, minkä on katsottu edistävän tutkimuksen tarkoitusta parantamalla sen luettavuutta ja ymmärrettävyyttä.⁵

Käytännössä konkurssiin ajautuvien yritysten tunnistaminen muista vaikeuksiin ajautuvista yrityksistä on haasteellista, ja käsite konkurssiyritys voidaan tulkita käytettävästä lähteestä, ja esimerkiksi maasta, paikallisesta lainsäädännöstä sekä muusta kontekstista,

⁴ Yritysten epäonnistumista kuvaavien erilaisten käsitteiden tulkinnan vaihtelevuutta ja vaikutuksia ovat omissa tutkimuksissaan pohtineet mm. Watson & Everett (1993) sekä Storey (1994, 78–81).

⁵ Esimerkkinä käsitteiden käytön linjauksesta tässä tutkimuksessa voidaan käyttää Beaverin (1966) tutkimusta, jota tässä tutkimuksessa kutsutaan yritysten epäonnistumisen ennustamistutkimukseksi, vaikka joissain lähteissä samasta tutkimuksesta on käytetty nimitystä konkurssin ennustamistutkimus (esim. Laitinen 1990, 39–48). Beaver (1966) käytti itse tutkimuksessaan käsitettä epäonnistuminen, sillä hänen tutkimuksensa yhteensä 79 epäonnistuneesta yrityksestä ainoastaan 59 oli tehnyt konkurssin. Loput Beaverin (1966) tutkimuksen epäonnistuneista yrityksistä eivät pystyneet maksamaan etuoikeutettua osinkoa (16 yritystä) tai eivät kyenneet maksamaan joukkovelkakirjalainan sitoumuksia (3 yritystä) tai olivat ylittäneet pankkitilinsä (1 yritys).

riippuen monilla eri tavoilla. Lisäksi vaikeuksiin ajautuneiden yritysten toiminta voi loppua myös muilla tavoilla kuin konkurssilla. Gilbertin ym. (1990) mukaan konkurssi voidaan katsoa yrityksen johdon vapaaehtoiseksi ja strategiseksi valinnaksi yrityksen taloudellisiin ongelmiin, sillä muita vaihtoehtoja yritykselle voisivat jossain tapauksissa myös olla yrityksen vapaaehtoinen likvidaatio tai erilaiset velkajärjestelyt.⁶

Vaikka käsite konkurssi on tässä tutkimuksessa pääasiallisesti käsitteen yrityksen epäonnistuminen alla, on sitä käytetty tietyissä asiayhteyksissä suoraan, kun on nähty tarpeelliseksi erottaa konkurssi muun tyyppisistä epäonnistumisen muodoista. Tällöin käsitteellä konkurssi tarkoitetaan pääasiallisesti suomalaisen lainsäädännön mukaista konkurssia, ellei asiayhteydestä muuta ilmene. Koska käsite konkurssi voidaan määritellä ja tulkita sekä kotimaassa että kansainvälisesti monella tavalla, on tässä tutkimuksessa pyritty suosimaan käsitettä yrityksen epäonnistuminen.⁷

Pieni yritys ja pieni kirjanpitovelvollinen

Pieni yritys on mahdollista määritellä sekä kvantitatiivisten että kvalitatiivisten ominaisuuksien perusteella, minkä lisäksi määritelmä vaihtelee maasta toiseen siirryttäessä esimerkiksi Euroopan Unionin ja Yhdysvaltojen välillä (Altman, Sabato & Wilson 2010). Pienen yrityksen määritelmä voi siten perustua esimerkiksi yrityksen liikevaihtoon, taseen loppusummaan tai henkilöstömäärään, mutta myös yrityksen piirteisiin, joita ovat esimerkiksi yksittäiset henkilöomistajat, pieni markkinaosuus tai osallistumattomuus rahoituksen hankinnassa julkisille rahoitusmarkkinoille.⁸ Kuitenkin tämän tutkimuksen empiirisen osan pienen yrityksen määritelmä perustuu ainoastaan kvantitatiiviseen määritelmään johtuen kvalitatiivisten määritelmien mitattavuuden ja vertailtavuuden haasteellisuudesta.

Tässä tutkimuksessa pienen yrityksen määritelmä perustuu Euroopan komission suosituksen (2003/361/EY) mukaisiin pienen yrityksen liikevaihdon raja-arvoihin. Suosituksen mukaiset muut kokoluokituksen ehdot on jätetty huomiotta tutkimuksen kohdeyri-

⁶ Kuitenkin esimerkiksi Suomessa vuonna 2012 vireille pannuista konkurseista hakijana oli 78 prosentissa velkoja ja ainoastaan 22 prosentissa velallinen (Laitinen & Laitinen 2014, 23).

⁷ Tarkemmin erilaisista konkurssin käsitteen määritelmistä ja tulkinnoista on kirjoittanut mm. Koulu (2004a ja 2004b).

⁸ Erilaisia pienten yritysten määritelmiä ovat tutkimuksissaan käyneet läpi tarkemmin mm. Storey (1994, 8–16), Watson & Everett (1996) sekä Holmes & Gibson (2001).

tysten rajauksessa. Syynä liikevaihdon valitsemiseen yritysten kokoluokan ainoaksi mittariksi tässä tutkimuksessa ovat käytettävissä olevien tietolähteiden kokoluokitukset, jotka ovat perustuneet liikevaihtoon. Suomen kirjanpitolaissa (KPL 4:1) liikevaihto on määritelty siten, että siihen luetaan kirjanpitovelvollisen varsinaisen toiminnan myyntituotot, joista on vähennetty myönnetty alennukset sekä arvonlisävero ja muut välittömästi myynnin määrään perustuvat verot. Leppiniemen ja Leppiniemen (2010, 22) mukaan tämä määritelmä on varsin läheinen bruttomyyntille, sillä alennusten ja arvonlisäveron lisäksi vähennyksiä ei juuri hyväksytä.

Euroopan komission suosituksen (2003/361/EY) raja-arvojen⁹ mukaan pienen yrityksen palveluksessa on vähemmän kuin 50 työntekijää ja sen liikevaihto tai taseen loppusumma on enintään 10 miljoonaa euroa. Tutkimuksen rajauksen alarajan muodostaa mikroyrityksen määritelmä, jonka mukaan mikroyrityksen palveluksessa on vähemmän kuin 10 työntekijää ja sen liikevaihto tai taseen loppusumma on enintään 2 miljoonaa euroa. Edellä mainittuun perustuen tämän tutkimuksen kohdeyritykset ovat liikevaihdoltaan välillä 2–10 miljoonaa euroa.

Tämän tutkimuksen pienen yrityksen käsitteelle hyvin läheinen käsite on pieni kirjanpitovelvollinen. Kirjanpitolain mukaan kirjanpitovelvollinen on pieni¹⁰, jos sen kohdalla sekä päättyneellä että välittömästi edeltäneellä tilikaudella enintään yksi seuraavista raja-arvoista on ylittynyt (KPL 3:9):

- liikevaihto tai sitä vastaava tuotto on ylittänyt 7,3 miljoonaa euroa
- taseen loppusumma on 3,65 miljoonaa euroa
- palveluksessa on keskimäärin 50 henkilöä.

Pienelle kirjanpitovelvolliselle on säädetty monia huojennuksia, joita myös käytäntö on niille muovannut. Kuitenkaan samankokoinen pieni ei ole pieni kaikkien huojennusten yhteydessä, mikä tulee huomioida eri huojennuksia sovellettaessa. Pienten kirjanpito-

⁹ Raja-arvoja on Suomessa omissa tutkimuksissaan käyttänyt hyväkseen mm. Tilastokeskus.

¹⁰ Tutkimukseen valikoituneista pienistä yrityksistä lähes kaikki täyttävät myös pienen kirjanpitovelvollisen KPL 3:9:n raja-arvot muutamaa suurinta yritystä lukuun ottamatta. Tarkkaa tietoa kirjanpitolain raja-arvojen täyttymisestä ei tutkimuksessa hankitusta aineistosta ole mahdollista saada johtuen käyttöön saatujen tilinpäätöstietojen puutteellisuudesta, mutta arvionvaraisesti raja-arvojen ylittävien yritysten määrä on aineistossa ainoastaan 0-10 % kaikista tutkimuksen epäonnistuvista ja menestyvistä pienistä yrityksistä yhteensä (76 yritystä).

velvollisten huojennukset voivat näkyä niiden kirjanpidossa, verotuksessa, tilintarkastuksessa sekä monissa rahoitusjärjestelyissä. Pienen kirjanpitovelvollisen huojennukset koskevat erityisesti tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen sisältöä, ja ne ovat yritysten niin halutessaan käyttöön otettavia mahdollisuuksia, sillä pieni kirjanpitovelvollinen voi halutessaan soveltaa kaikkia kirjanpitovelvollisia koskevia säännöksiä. Pienen kirjanpitovelvollisen on kuitenkin oltava johdonmukainen valitsemansa menettelytavan soveltamisessa koko toimintansa osalta ja tilikaudesta toiseen. Lisäksi huomionarvoista pienen kirjanpitovelvollisen huojennuksia sovellettaessa on, että esimerkiksi listayhtiöihin huojennuksia ei sovelleta, vaikka ne olisivat kirjanpitolain säätämällä raja arvoilla pieniä. (Leppiniemi & Leppiniemi 2010, 13–14 ja 21–22; Leppiniemi 2012a.)

1.4 Tutkimusmenetelmät

Tämä tutkimus on luonteeltaan kvantitatiivinen, ja siinä käytettävä empiirinen aineisto on kerätty hyödyntäen SAT-konkurssilistausta vuodelta 2013 sekä Kauppalehden WWW-sivujen ja Patentti- ja rekisterihallituksen Virre-tietopalvelun tietokantoja. Aineiston käsittelyssä on sovellettu kvantitatiivisen aineiston käsittelyyn soveltuvia tilastollisia menetelmiä. Tutkimuksen aihealue kohdistuu yhteiskuntatieteistä liiketaloustieteeseen, joka on keskittynyt yrityselämän tieteelliseen tutkimukseen (Neilimo & Näsi 1980, 2–3).

Laitinen ja Laitinen (2004, 116) ovat luokitelleet yritysten epäonnistumista koskevan tutkimuksen kahdeksaan eri lähestymistapaan, jotka ovat tilastollisten menetelmien kehittäminen, tilastollisten olettamusten vaikutusten arviointi, tilastollisen otoksen vaikutusten arviointi, tunnuslukujen ja tilinpäätösten oikaiseminen, muiden muuttujien kuin tunnuslukujen käyttäminen, toimialaerojen huomiointi, yritysten epäonnistumisprosesseja kuvaavien mallien kehittäminen ja rahoittajien käyttäytymisen tutkiminen. Tämä tutkimus pohjautuu pitkälti näistä lähestymistavoista aikaisempaan tutkimukseen, jota on tehty muiden muuttujien kuin tunnuslukujen käyttämisestä yritysten epäonnistumisen ennustamisessa, mikä on havaittavissa tutkimuksen pohjaksi valitussa teoreettisessa viitekehyksessä.

Tutkimuksen tieteenfilosofiset lähtökohdat ovat positivismissa, jolle on ominaista empiriapohjaisuus eli pohjautuminen kokemukseen ja aistihavaintoihin. Positivismille on ominaista hypoteettis-deduktiivinen ajatusmalli, jonka mukaan tiedonhankinta jakaantuu tutkimuksen teoreettiseen ja empiriseen osaan. Tutkimuksen teoreettisessa osassa pyritään johtamaan testattavat lauseet, joiden totuusarvoa koetellaan empiiristen aineistojen avulla tutkimuksen empiirisessä osassa. Positivismin tehtävänä on siten pyrkiä löytämään säännönmukaisuuksia ja luoda yleistyksiä näiden säännönmukaisuuksien pohjalta. Tutkijan ja tutkimuskohteen suhde on positivismissa määritelty selkeästi. Tutkija on positivismissa ulkoisessa ja neutraalissa suhteessa tutkimuskohteeseensa pysyäkseen tähän nähden objektiivisena. (Neilimo & Näsi 1980, 16–22.)

Tämän tutkimuksen tutkimusotetta voidaan kutsua nomoteettiseksi, joka on yksi viidestä liiketaloustieteessä yleisesti käytetystä tutkimusotteesta (kuvio 1) (Neilimo & Näsi 1980, 31; Kasanen, Lukka & Siitonen 1991, 317). Nomoteettisen tutkimusotteen taustana on positivismi, ja sen tehtävänä on selittää ilmiöitä sekä niiden kausaalisia yhteyksiä. Nomoteettisen tutkimuksen tarkoituksena on tehdä yleistyksiä otoksesta populaatioon. (Neilimo & Näsi 1980, 66–67.) Nomoteettinen tutkimusote voidaan jakaa kahteen versioon, jotka ovat hypoteettis-deduktiivinen ja induktiivinen versio, joista tämä tutkimus noudattaa pitkälti hypoteettis-deduktiivisen version rakennetta ja perusajatusta. Hypoteettis-deduktiivisessä versiossa on alussa käsitteellinen osuus, jonka pohjalta muodostetaan tutkittavat hypoteesit. Käsitteellistä osuutta seuraa empiirinen osuus, joka sisältää laaja-alaisen aineiston keräämisen ja hankkimisen käsitteellisen osuuden sanelemien hypoteesien mukaisesti. Empiirisen osuuden jälkeen hypoteeseja koetellaan käsitteellisen empiirisessä osuudessa. (Neilimo & Näsi 1980, 70.)

	Teoreettinen	Empiirinen
Deskriptiivinen	Käsiteanalyttinen tutkimusote	Nomoteettinen tutkimusote
		Toiminta-analyttinen tutkimusote
Normatiivinen	Päätöksentekometodologinen tutkimusote	Konstruktiivinen tutkimusote

Kuvio 1 Liiketaloustieteen tutkimusotteet (mukaiillen Kasanen ym. 1991, 317)

Nomoteettisen tutkimusotteen valintaa tämän tutkimuksen tutkimusotteeksi voidaan perustella mahdollisuuksilla saavuttaa valitulla tutkimusotteella tutkimukselle asetetut tavoitteet. Tällöin huomioon on otettava nomoteettisen tutkimusotteen käyttövaatimukset, joita ovat käsitelleet Neilimo ja Näsi (1980, 72–74). Ensiksi Neilimo ja Näsi (1980, 72–73) esittävät, että nomoteettisen tutkimusotteen perustana tulee olla riittävän vahva teoreettis-metodologinen tietovarantotausta.

Tämän tutkimuksen aihealueen teoreettiseen osuuteen on suhteellisen paljon aikaisempaa teoriaa, jota ovat koonneet mm. Laitinen ja Laitinen (2004), Balcaen ja Ooghe (2006) sekä aiemmin pienten yritysten osalta Keasey ja Watson (1991b). Kuitenkaan tutkimuksen aihealueen teoreettinen tausta ei ole yhtä vahva pienten yritysten epäonnistumisen ennustamisessa kuin suurten yritysten, minkä lisäksi tarkastelun kohteena olevat tilinpäätösraportoinnin viiveet ja niihin liittyvät laadulliset tekijät ovat vähemmän tutkittuja osa-alueita kuin esimerkiksi tunnuslukuihin perustuvat yritysten epäonnistumisen ennustamismallit. Aiemman tutkimuksen metodologista taustaa ja ongelmia ovat koonneet mm. Zmijewski (1984), Keasey ja Watson (1991b) sekä Laitinen ja Laitinen (2004). Selkeä aiemman tutkimuksen teoreettinen ja metodologinen tausta mahdollistavat tutkimuksessa saatujen empiiristen tulosten suhteuttamisen aiemman tutkimuksen aikaan samaan tietovarantoon aihealueesta.

Toiseksi nomoteettinen tutkimusote vaatii perustakseen korostetusti monissa tapauksissa laajan empiirisen aineiston (Neilimo & Näsi 1980, 73–74). Kuitenkin varsinkin pienten yritysten epäonnistumisten ennustamistutkimuksessa aineiston hankinnan on havait-

tu olevan haasteellista ja työlästä (Keasey & Watson 1991b; Pompe & Bilderbeek 2005). Tässä tutkimuksessa ongelma liittyen laajan empiirisen aineiston keräämiseen on ratkaistu hyödyntämällä jo olemassa olevia tietolähteitä. Käytettävissä olevista tietolähteistä huolimatta tutkimuksen toteuttaminen vaati paljon aikaa vaatineen aineiston hankintaprosessin, jonka toteutus sisälsi aineiston keräämisen tarkan ja yksityiskohtaisen suunnittelun, jotta riittävän laaja empiirinen aineisto saatiin dokumentoidusti kerättyä tutkimusta varten.

Kolmanneksi nomoteettisen tutkimusotteen käyttövaatimukseksi Neilimo ja Näsi (1980, 73–74) esittävät, että tutkittavien ilmiöiden väliset relaatiot eivät saisi vaihdella nopeasti, vaan kohteena olevien yhteyksien tulisi olla yleisiä ajallisesti. Aiempien tutkimusten perusteella tämän vaatimuksen voidaan katsoa toteutuneen siedettävästi (ks. mm. Lawrence 1983; Peel, Peel & Pope 1986; Keasey & Watson 1988), mutta huomionarvoista on, että aikaisempi tutkimus aihealueesta on pääosin 1980-luvulta, jonka jälkeen mm. muutokset pienten yritysten taloushallinnon toteutuksessa ovat voineet muuttaa tilannetta (ks. Åkerblad 2014). Kuitenkin tutkimuksen toteutusta suunniteltaessa tutkittavien ilmiöiden arvioitiin olevan sellaisia, että ne täyttäisivät nomoteettisen tutkimusotteen käyttövaatimukset myös tämän kohdan osalta.

Neljäntenä Neilimon ja Näsin (1980, 73–74) esittämänä käyttövaatimuksena nomoteettiselle tutkimusotteelle ovat tilastollisten menetelmien käyttökyky ja käyttäytymisen ulkoisten ilmenemismuotojen havainnoitavuus. Näiden vaatimusten osalta tässä tutkimuksessa on pyritty hyödyntämään aikaisemman tutkimuksen muodostamia käytäntöjä esimerkiksi vastinparimenettelyn ja havainnoinnissa hyödynnettävien tietolähteiden osalta. Tutkimuksen tilastollisten menetelmien valinta on perustunut tutkimuksessa hyödynnettyjen tilastollisten menetelmäoppaiden rajauksiin ja suosituksiin, joita on peilattu tutkimuksessa käytettävissä olleeseen empiiriseen aineistoon, joka hankittiin vastinparimenettelyllä.

Kokonaisuutena arvioituna nomoteettisen tutkimusotteen valintaa voidaan pitää tämän tutkimuksen osalta perusteltuna ja mahdollisena, koska Neilimon ja Näsin (1980, 72–74) nomoteettiselle tutkimusotteelle asetetut käyttövaatimukset täyttyvät kokonaisuutena siedettävästi. Lisäksi nomoteettisen tutkimusotteen valinnan on tutkimuksen suunnitteluvaiheessa arvioitu palvelevan parhaiten tutkimuksen tarkoitusta ja olevan tutkimuk-

sen toteutuksessa käyttökelpoinen otettaessa huomioon tutkimusta varten käytettävissä olleet resurssit.

1.5 Tutkimuksen kulku

Johdannon jälkeinen tutkimuksen toinen luku muodostaa tämän tutkimuksen teoreettisen osuuden. Toinen luku on jaettu yhteensä viiteen alalukuun, joissa tarkastelu kohdistuu aihealueen aikaisemman tutkimuksen lisäksi tämän tutkimuksen näkökulman, tarkoituksen ja rajausten kannalta tärkeiksi katsottuihin aihealueisiin. Toisen luvun viimeisessä alaluvussa asetetaan myös tämän tutkimuksen yleiset tutkimushypoteesit, joita käytetään myöhemmin hyväksi tutkimuksen muuttujien testauksessa. Yleiset tutkimushypoteesit perustuvat tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksiin ja aiempaan teoriaan.

Tutkimuksen kolmas ja neljäs luku muodostavat tutkimuksen empiirisen osuuden. Kolmannessa luvussa tuodaan esille tutkimuksessa tehtyjä valintoja tutkimusmenetelmän, vastinparien muodostamisen, aineiston keruun, muuttujien ja tilastollisten testien osalta. Neljännessä luvussa esitellään tutkimuksen empiirisen aineiston perusteella saadut tulokset. Tutkimuksen viides luku käsittää tutkimuksen keskeisten tulosten yhteenvedon, johtopäätösten tekemisen ja mahdollisten jatkotutkimuksen aiheiden esille tuomisen. Tutkimuksen rajoitteita validiteetin ja reliabiliteetin näkökulmista on tutkimuksessa tuotu esille pääosin tutkimuksen kolmannessa ja viidennessä luvussa.

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN OSUUS

Tämä tutkimuksen toinen luku muodostaa tutkimuksen teoreettisen osuuden. Tutkimuksen teoreettisen osuuden alaluvut on koottu aihealueista, jotka on nähty tärkeiksi tutkimuksen näkökulman, rajausten ja tarkoituksen kannalta. Tutkimuksen teoriaosuuden lähdevalinnoissa on keskitytty lähteisiin, joiden on katsottu olevan olennaisimpia ja keskeisimpiä tutkimuksen aihealueen, suomalaisen tilinpäätösraportoinnin toimintaympäristön sekä tutkimuksen tarkoituksen kannalta.

Luvun ensimmäisessä alaluvussa käydään läpi aiempaa epäonnistuvien yritysten ennustamistutkimukseen liittyvää teoriaa, jossa tarkastelua on pyritty viemään aihealueen yleisten klassikoiden tarkastelusta kohti tämän tutkimuksen aihealueena olevia tilinpäätösraportoinnin viiveitä ja niihin liittyviä laadullisia tekijöitä. Pienten yritysten lisäksi alaluvussa on huomioitu aiempaa aihealueen tutkimusta suuremmista yrityksistä, mikä selittyy aikaisemmalla aihealueen tutkimusperinteellä sekä melko vähäisellä juuri pieniin yrityksiin kohdistuvalla tutkimuksen määrällä.

Luvun toisessa alaluvussa tarkastelun kohteena on yritysten epäonnistumisprosessi. Toisessa alaluvussa pyritään luomaan yleiskuva yritysten epäonnistumisen oireiden ilmenemisen ajoittumisesta osana yritysten epäonnistumisprosessia ja kertomaan lyhyesti erilaisista yritysten epäonnistumisprosesseista. Luvun kolmannessa alaluvussa tarkastelu kohdistuu yrityksen ulkopuolisen havainnoijan rooliin ja mahdollisuuksiin hyödyntää yritysten tilinpäätöstietoja sekä tilinpäätöstietojen julkaisuprosessille lainsäädännössä asetettuihin vaatimuksiin. Luvun neljännessä alaluvussa tuodaan esille pienten yritysten erityispiirteitä tarkasteltavan aihealueen kannalta. Luvun viidennessä eli viimeisessä alaluvussa muodostetaan tutkimuksen yleiset tutkimushypoteesit perustuen tutkimuskysymyksiin ja aikaisempaan teoriaan. Yleisiä tutkimushypoteeseja hyödynnetään myöhemmin tutkimuksen muuttujien testauksessa.

2.1 Aihealueen aikaisempi tutkimus

2.1.1 Epäonnistuvien yritysten ennustamistutkimuksen tausta ja klassikot

Yritysten kyky selviytyä rahoituksen vaatimista velvoitteista on ollut yleisen kiinnostuksen kohteena jo 1800-luvun loppupuolella. Tuolloin yrityskoon kasvu aiheutti johtajuuden irrottautumisen omistajuudesta, ja luottolaitosten rooli yritysten kasvun rahoittamisessa voimistui. Kyseisellä aikakaudella yritysten omistajat alkoivat olla kiinnostuneita siitä, miten yritysten johto huolehti heidän sijoittamistaan pääomista, kun taas luotonantajien kiinnostus kohdistui yritysten takaisinmaksukyvyyn mittaamiseen. Yhdysvalloissa luotonantajat alkoivat käyttää tilinpäätöstietoja luottopäätöstensä tukena jo 1870-luvulla, mutta laajemmin tilinpäätöstietojen hyödyntäminen yleistyi vasta 1890-luvulla. (Laitinen & Laitinen 2004, 71.)

Tärkeänä epäonnistuvien yritysten ennustamistutkimuksen uranuurtajana on pidetty William H. Beaveria, joka julkaisi alan virstanpylväänä pidetyn tutkimuksensa vuonna 1966. Tutkimuksessaan Beaver (1966) vertasi rahoitusvaikeuksiin ajautuneita yrityksiä ja niiden terveitä vastinpareja tavallisten ja virtalaskelmiin perustuvien tunnuslukujen avulla. Tutkimuksessaan hän havaitsi suuria eroja ryhmien välillä useissa tunnuslukujen keskiarvoissa. Tunnuslukujen hyödyntäminen yritysten epäonnistumisen ennakoinnissa oli alkanut jo 1890-luvun loppupuolella, mutta virtalaskelmien hyödyntäminen yritysten maksukykyä ennustavissa tutkimuksissa muodostui tutkimusalan tärkeäksi lisäpiirteeksi vasta 1950-luvulla ja 1960-luvun alussa. (Laitinen & Laitinen 2004, 71–75.)

Perinteisiä lähestymistapoja yritysten epäonnistumisen ennustamisen tutkimuksessa ovat olleet epäonnistumisen ennustaminen yksittäisten tunnuslukujen tai usean tunnusluvun muodostaman yhdistelmäluvun avulla. Beaverin (1966) tutkimus on esimerkki ensimmäisestä lähestymistavasta, vaikka hän toteaa tutkimuksensa lopussa, että usean tunnusluvun malli voi ennustaa yritysten epäonnistumista paremmin kuin yksittäiset tunnusluvut. Usean tunnusluvun muodostaman yhdistelmäluvun tieteellisen käytön uranuurtajana pidetään Edward I. Altmania, joka vuonna 1968 käytti erotteluanalyysiä yhdistelmäluvun tieteelliseen johtamiseen. Altmanin tutkimuksen (1968) jälkeen erotte-

luanalyysistä tuli yleinen tapa epäonnistuvien yritysten ennustamismallien kehittämiseen. (Laitinen & Laitinen 2004, 75 ja 84.)

Myöhemmin yritysten epäonnistumisen ennustamistutkimuksen lähestymistapojen ja mallien kehitystä ovat tarkastelleet mm. Aziz ja Dar (2006) sekä Balcaen ja Ooghe (2006). Aziz ja Dar (2006) jakoivat erilaiset yritysten epäonnistumisen ennustamismallit kolmeen kategoriaan, joita ovat tilastolliset mallit, keinoälylliset asiantuntijajärjestelmät sekä teoreettiset mallit. Sen sijaan Balcaen ja Ooghe (2006) tuovat tutkimuksessaan esille perinteisiä tilastollisia yritysten epäonnistumisen ennustamismalleja ja niihin liittyviä ongelmia, joista yksi on mallien perustuminen vuotuisiin tilinpäätöstietoihin.

Beaverin ja Altmanin ohella kolmantena merkittävänä epäonnistuvien yritysten ennustamistutkimuksen uranuurtajana voidaan pitää John Argentiä, joka vuonna 1976 esitti teoksessaan näkemyksen, jonka mukaan epäonnistuvia yrityksiä on ainakin kolmea eri tyyppiä. Monissa aiemmissa yritysten epäonnistumisen ennustamismalleissa (mm. Beaver 1966; Altman 1968) yritysten oli ennakoitu käyttäytyvän samalla tavalla ennen epäonnistumistaan. Lisäksi nämä mallit rajoittuivat ainoastaan yritysten epäonnistumisen ennakoimiseen tunnuslukujen avulla. (Argenti 1976, 148–153; Laitinen 1990, 65–66.)

Syynä tilinpäätöstietojen keskeiseen asemaan ja merkitykseen yritysten epäonnistumisen ennustamisessa on niiden suhteellisen helppo saatavuus ja ymmärrettävyys. Lisäksi monista ongelmistaan huolimatta tilinpäätöstiedot ovat osoittautuneet varsin käyttökelpoisiksi yritysten epäonnistumisen ennustamisessa (Laitinen & Laitinen 2004, 22). Tilinpäätöstiedoista yritysten epäonnistumisen ennustamisessa on usein erityisesti hyödynnetty niiden pohjalta muodostettuja tunnuslukuja, joiden määrä ja sisältö ovat vaihdelleet eri tutkimusten välillä. Kuitenkin monissa maissa¹¹ tilinpäätöstietojen julkistamisen velvollisuus on koskenut vain tietyt yrityksen koon raja-arvot ylittäviä yrityksiä, mikä on yksi syistä, että aikaisemmat yritysten epäonnistumista ennustamaan pyrkivät tutkimukset ja mallit ovat keskittyneet pääasiassa suuriin yrityksiin. (Balcaen & Ooghe 2006.)

¹¹ esimerkiksi Yhdysvallat, Iso-Britannia ja Saksa

Suomessa merkittävää epäonnistuvien yritysten ennustamistutkimusta ovat tehneet Aatto Prihti, Erkki K. Laitinen ja Teija Laitinen. Prihtin (1975) väitöskirjatutkimus on ensimmäinen Suomessa tehty alan tieteellinen työ. Prihti käytti epäonnistumisen ennustamiseen erotteluanalyysiä samaan tapaan kuin Altman (1968), mutta hän perusteli tunnuslukujen valinnan käyttäen teoreettista mallia. Mallin avulla yrityksen käyttäytymisestä ennen epäonnistumista johdettiin hypoteesit, joille etsittiin tunnusluvuista sopivat vastineet. Lisäksi Prihtin (1975) tutkimuksen erityinen piirre verrattuna Beaverin (1966) ja Altmanin (1968) tutkimuksiin on se, että siinä ei ole käytetty vastinparimenettelyä. (Laitinen 1990, 58–65.)

2.1.2 Pienten yritysten epäonnistumisen ennustaminen ja muut muuttujat kuin tunnusluvut

Yksi ensimmäistä erityisesti pienten yritysten epäonnistumisen ennustamisesta kiinnostuneista tutkijoista oli Edmister (1972), joka tarkasteli 19 taloudellisen tunnusluvun käyttökelpoisuutta pienten yritysten epäonnistumisen ennustamisessa. Hänen mukaansa esimerkiksi epäonnistuvien yritysten ennustamistutkimuksen pioneereina pidetyt Beaver (1966) ja Altman (1968) olivat sivuuttaneet pienet yritykset tutkimuksistaan suurelta osin aineiston hankkimisen vaikeuden takia. Myöhemmin myös mm. Pompe ja Bilderbeek (2005) ovat nostaneet esille datan keräämisen vaikeuden tutkiessaan pieniä epäonnistuvia yrityksiä.

Edmisterin (1972) tutkimuksensa avulla kehittämä pienten yritysten epäonnistumisen ennustamismalli osoittautui käyttökelpoiseksi, mutta se ei kyennyt erottelemaan yrityksiä Beaverin (1966) ja Altmanin (1968) aiemmin luomien yritysten epäonnistumisen ennustamismallien tavoin ainoastaan yhden vuoden tilinpäätöstiedoilla. Edmisterin (1972) mukaan pienten yritysten epäonnistumisen ennustamiseen mallin avulla tarvitaan kolme peräkkäistä tilinpäätöstä. Edmister (1972) tuo myös esille epäonnistuvien yritysten ennustamismallien hyödyntämisen kaksi puolta, sillä toisaalta niiden avulla voidaan parantaa ennustamisen tarkkuutta mutta myös tehokkuutta. Näistä kahdesta puolesta tehokkuuden voidaan katsoa korostuvan pienten yritysten kohdalla, koska niitä on lukumääräisesti selvästi suuria yrityksiä enemmän. Toisaalta yksittäisten pienten yritysten merkitys esimerkiksi sen sidosryhmille ei välttämättä ole yhtä suuri kuin suurempien

yritysten tapauksessa, mikä voi edelleen korostaa tehokkuuden merkitystä osin tarkkuuden kustannuksella.

Monet varhaiset yritysten epäonnistumisen ennustamismallit (Beaver 1966; Altman 1968; Edmister 1972) rajoittuivat ainoastaan yritysten epäonnistumisen ennustamiseen tunnuslukujen avulla. Argentin (1976, 137–144) mukaan taloudelliset tunnusluvut liiketoiminnan epäonnistumisen oireina ovat kuitenkin vain harvoin kykeneviä paljastamaan liiketoiminnan epäonnistumisen todellisia syitä. Lisäksi taloudellisista tunnusluvuista voi tulla vähemmän luotettavia epäonnistumisen lähestyessä, mikä johtuu luovista laskentatoimen käytännöistä. Keaseyn ja Watsonin (1987) mukaan tämän ongelman voidaan katsoa olevan erityisen akuutti pienissä yrityksissä, joissa johto ja osakkeenomistajat osallistuvat yritysten liiketoiminnan päivittäiseen pyörittämiseen.

Tunnuslukuihin perustuvilla yritysten epäonnistumisen ennustamismalleille erilainen lähestymistapa on Argentin (1983) kehittämä A-malli, joka perustui pääasiallisesti muihin tekijöihin kuin tunnuslukuihin. Argentin A-mallin lähtökohtana olivat puutteet yritysjohdossa, laskentajärjestelmässä tai reagoinnissa ympäristön muutoksiin, jotka ajan kuluessa johtavat virheisiin, mitkä puolestaan näkyvät taloudellisina ja ei-taloudellisina epäonnistumisen oireina.¹² Keasey ja Watson (1987) testasivat Argentin A-mallissa esitettyjä ei-taloudellisia muuttujia, mutta heidän tutkimuksensa ei osoittanut niitä ristiriidattomasti tunnuslukuja paremmiksi. He kuitenkin havaitsivat että ei-taloudelliset muuttajat paransivat tunnuslukuihin perustuvien mallien ennusteiden luotettavuutta verrattuna malliin, joka muodostui ainoastaan tunnusluvuista. (ks. Laitinen 1990, 65–75; Laitinen & Laitinen 2004, 107–113 ja 198.)

Keasey ja Watson (1987) nostivat tutkimuksessaan esille kolme epäkohtaa, miksi perinteiset tunnuslukuihin perustuvat yritysten epäonnistumisen ennustamismallit eivät sovellu pienille yrityksille. Ensiksi pienten yritysten kirjanpito on yleensä epäluotettavampaa kuin suurilla yrityksillä johtuen sisäisten valvontajärjestelmien puutteellisuudesta. Sisäisten valvontajärjestelmien puutteellisuuden takia pienten yritysten kirjanpidon tuottamien taloudellisten lukujen oikeellisuutta ei voida yhtä hyvin varmentaa kuin suurten yritysten tapauksessa. Toiseksi pienten yritysten tilinpäätöstietojen toimittami-

¹² Tarkemmin Argentin A-mallia ovat arvioineet mm. Laitinen (1990, 65–75) sekä Laitinen & Laitinen (2004, 107–113).

sessä on usein viiveitä. Kolmanneksi pienten yritysten toimittamissa tiedoissa voi olla vakavia puutteita, joiden takia näitä tietoja ei ole mahdollista oikaista yritysten epäonnistumisen ennustamismalliin sopiviksi, minkä lisäksi jotain malliin vaadittavia tietoja voidaan olla jätetty jopa kokonaan toimitettujen tietojen ulkopuolelle.

Argentin (1976, 140–144) mukaan epäonnistuvan yrityksen johto voi yrittää peitellä yrityksen huonoa taloudellista tilannetta ulkopuolisilta sijoittajilta ja luotonantajilta, mikä on hänen mukaansa yksi kaikkein luotettavimmista oireista yrityksen heikosta taloudellisesta tilanteesta. Myös Schwartz ja Menon (1985) tuovat tutkimuksessaan esille, että heikkoon taloudelliseen tilanteeseen ajautuneet yritykset voivat pyrkiä peittelemään tilannettaan mahdollisimman pitkään tai yrittää löytää itselleen suotuisia laskenta-toimen metodeja, joilla yrityksen taloudellisen tilanteen voidaan näyttää olevan väliaikaisesti todellista parempi.

Koska pienistä yrityksistä ei ole mahdollista aina hankkia täydellistä taloudellista informaatiota, voivat Keaseyn ja Watsonin (1987) mukaan muut informaation muodot, kuten tilinpäätösraportoinnin viiveet, mukautettu tilintarkastuskertomus¹³, yrityksen johtajien ja vakuudellisten lainojen määrä, tarjota vaihtoehdon pienten yritysten epäonnistumisen ennustamiseen. Heidän mukaansa myös pienten yritysten tilinpäätösraportoinnin hitaus on tärkeä niiden epäonnistumista ennustava tekijä. Jo aiemmin Peel ym. (1986) olivat tutkineet isobritannialaisten yritysten koon ja tavallisten tunnuslukujen lisäksi tilinpäätöstietojen julkaisemisen viiveen, julkaisemisen viiveen muutosten, muutosten yritysten johdossa sekä muutosten johtajien omistuksissa vaikutusta yritysten epäonnistumista ennustavaan malliin. Heidän tutkimuksensa tulokset osoittivat, että yritysten epäonnistumisen ennustamismallia voidaan parantaa ei-taloudellisilla muuttujilla, joista erityisesti tilinpäätöstietojen julkaisemisen viive osoittautui tärkeäksi muuttujaksi.

Myöhemmin Altman ym. (2010) tekivät aiempaa teoriaa tukevan havainnon siitä, että ei-taloudellisilla muuttujilla on mahdollista parantaa merkittävästi yritysten epäonnistumisen ennustamismallin tarkkuutta. Myös heidän tutkimuksensa mukaan myöhäinen tilinpäätöksen julkaiseminen on pienillä ja keskisuurilla yrityksillä todennäköinen

¹³ Mukautettua tilintarkastuskertomusta ja yritysten epäonnistumista ovat Suomessa tarkastelleet mm. Laitinen & Laitinen (2009) sekä Laitinen & Sormunen (2012).

merkki taloudellisista vaikeuksista. Esimerkiksi tilinpäätöksen julkaisemisen viiveen voi aiheuttaa monta syytä, mutta usein nämä syyt ovat negatiivisia. Mahdollisiksi viivytyksen syiksi Altman ym. (2010) mainitsevat harkitut toimenpiteet viivyttää epäsuosiolisten tietojen julkaisua, taloudellisista vaikeuksista johtuvat syyt sekä tilintarkastajien ja johdon väliset erimielisyydet yrityksen todellisesta taloudellisesta tilanteesta.

2.1.3 Tilinpäätösraportoinnin viiveet epäonnistuvilla yrityksillä

Yritysten epäonnistumisen ennustaminen sekä yksittäisten tunnuslukujen että usean tunnusluvun muodostaman yhdistelmäluvun avulla vaativat toimiakseen yritysten tilinpäätöstietoja. Kuitenkin on havaittu, että monet yritykset viivyttävät tilinpäätöstietojensa julkaisua ennen epäonnistumistaan, minkä takia tilinpäätöstiedoista saataviin tunnuslukuihin perustuvien mallien käyttäminen voi sisältää harhaa. Tämän vuoksi mallien ennustamisen tarkkuuteen vaikuttaa se, miten yritysten tilinpäätöstietojen oletetaan olevan käytettävissä. (Ohlson 1980, Lawrence 1983.)

Keaseyn ja Watsonin (1987) mukaan taloudellisia tunnuslukuja hyväkseen käyttävien yritysten epäonnistumisen ennustamismallien käyttökelpoisuus voi olla heikko, koska malleissa ei ole välttämättä mahdollista hyödyntää kaikkia tarvittavia tunnuslukuja niiden puuttumisen tai oikaisemattomuudesta johtuvan heikon vertailukelpoisuuden takia. Lisäksi Keasey ja Watson (1988) tuovat esille, että pienillä yrityksillä on suuria yrityksiä korkeampi taipumus viivästyttää tilinpäätöstietojensa toimittamista asianmukaiselle viranomaiselle tai jättää ne jopa kokonaan toimittamatta. Pohjoismaisen havainnon ongelmasta tekivät Dakovic, Czado ja Berg (2010), jotka havaitsivat tutkiessaan norjalaisen yritysten konkurseja vuosilta 1997–2001, että ainoastaan 25 prosentilta konkurssiin ajautuneista yrityksistä oli tilinpäätöstiedot saatavilla niiden viimeiseltä toimintavuodelta ennen konkurssiin ajautumista.

Whittredin ja Zimmerin (1984) tutkimuksen mukaan australialaisilla vaikeuksissa olevilla pörssiyrityksillä on merkittävästi pidemmät tilinpäätösraportoinnin viiveet kuin ei-vaikeuksissa olevilla kontrolliryhmän yrityksillä. Vastaavan havainnon vaikeuksissa olevien pörssiyritysten tilinpäätösraportoinnin viiveistä oli tehnyt jo aiemmin Lawrence (1983), mutta Whittred ja Zimmer (1984) toivat tutkimuksessaan esille, että tilinpäätös-

raportoinnin viiveiden huomioiminen ei merkittävästi parantanut, yksinään tai yhdistettynä käytettyyn tunnuslukumalliin, kykyä ennustaa yrityksen ajautumista taloudellisiin vaikeuksiin. Tästä huolimatta heidän tutkimuksensa osoitti, että tilintarkastuksen viive on havaittavissa jo kolme vuotta ennen yrityksen epäonnistumista. Lisäksi epäonnistuminen on havaittavissa tilinpäätöksen julkaisemisen viiveestä viimeistään kaksi tilikautta ennen yrityksen epäonnistumista.

Keasey ja Watson (1988) selittävät Whittredin ja Zimmerin (1984) tutkimuksen havaintoa siitä, että tilinpäätösraportoinnin viiveillä ei voida parantaa tunnuslukumallin kykyä ennustaa yritysten ajautumista taloudellisiin vaikeuksiin sillä, että jos tunnuslukumalli antaa todella tarkan ennusteen ja tämä informaatio korreloi viiveinformaation kanssa, niin edes todella merkittävätkään muutokset tilinpäätösraportoinnin viiveissä eivät merkittävästi paranna käytettävän tunnuslukumallin suoriutumista. Keaseyn ja Watsonin (1988) mukaan Whittredin ja Zimmerin (1984) havainnot eivät ole relevantteja pienille yrityksille, koska pörssiyritysten tilinpäätösraportointiin liittyvät vaatimukset ja tähän raportointiin liittyvä muu käyttäytyminen voivat erota hyvin paljon pienistä yrityksistä.

Dyer ja McHugh (1975) tutkivat australialaisten pörssiyritysten tilinpäätösraportoinnin viiveiden ajoittumiseen vaikuttavia kolmea tekijää, joilla he uskoivat olevan merkittävä vaikutusta tilinpäätösraportoinnin viiveisiin. Ensiksi he havaitsivat, että suurilla pörssiyrityksillä raportointi oli nopeampaa kuin pienillä, jota he perustelivat sillä, että suuret pörssiyritykset ovat enemmän julkisen kiinnostuksen kohteena. Toiseksi ruuhka-aikaan tilikautensa päättävien pörssiyritysten tilinpäätösraportoinnin havaittiin olevan hitaampaa kuin muulloin tilikautensa päättävillä pörssiyrityksillä. Kolmanneksi pörssiyritysten suhteellisella kannattavuudella tai kannattavuuden muutoksilla ei havaittu olevan merkittävää vaikutusta tilinpäätösraportoinnin kokonaisviiveeseen.

Keaseyn ja Watsonin (1987) mukaan usein pörssinoteeratuissa yrityksissä tilinpäätöstietojen saanti ei muodosta yhtä suurta ongelmaa kuin pienissä yrityksissä, mikä johtuu pörssiyrityksiin liittyvästä pakottavasta sääntelystä. Sen sijaan pienten yritysten raportointiympäristöä ei ole säännelty yhtä tarkasti, mikä antaa niille mahdollisuuden viivyttää varsinkin negatiivisten tilinpäätöstietojensa julkistamista. Tällöin negatiivisten tietojen viivyttäminen voi olla laajemmalle levinnyttä, ja se voi olla tärkeä ilmentymä yrityksen taloudellisten tietojen manipuloinnista. Yksi itsestään selvä viivytystaktiikka on

estää ulkopuolisia löytämästä totuutta yhtiön tilanteesta. Tällöin yritys voi yksinkertaisesti viivyttää tilinpäätöstietojensa julkistamista, jolloin yrityksen ulkopuoliset sidosryhmät saavat negatiiviset tiedot yrityksestä tietoonsa myöhemmin. Keaseyn ja Watsonin (1988) mukaan tämä erilainen raportointikäyttäytyminen voidaan nähdä äärimmäisenä esimerkkinä hyvin dokumentoiduista havainnosta, jossa huonoilla uutisilla ottaa yleensä pidemmän aikaa saavuttaa markkinat kuin hyvillä uutisilla.

Whittred (1980) havaitsi tutkimuksessaan, että mukautetun tilintarkastuskertomuksen saaminen pidensi australialaisten pörssiyritysten tilinpäätösraportoinnin viiveitä. Mitä vakavampi mukautus, sitä pidemmäksi tilinpäätösraportoinnin viiveet muodostuivat, jonka ilmeisenä syynä hän pitää tilintarkastuksen keston pidentymistä ja tilintarkastaja-asiakas neuvotteluiden venymistä. Givolyn ja Palmon (1982) ovat esittäneet, että tilintarkastuksen kesto on kaikkein tärkein yksittäinen tekijä, joka selittää tilinpäätösraportoinnin viiveitä. Heidän mukaansa tilintarkastuksen keston vaikuttavat kolme päätekijää ovat yrityksen koko, sisäisten kontrollien laatu ja toiminnan monimutkaisuus.¹⁴ Kuitenkin heidän mukaansa yksittäisten yhdysvaltalaisien pörssiyritysten tilinpäätösraportoinnin viiveet vaikuttavat riippuvan enemmän toimialan sisäisistä malleista ja perinteistä kuin yritysten yksittäisistä ominaisuuksista.

Ashton, Willingham ja Elliot (1987) tutkivat yhdysvaltalaisia yrityksiä ja havaitsivat, että tilintarkastuksen viive on ollut pidempi sellaisilla yrityksillä, jotka ovat saaneet mukautetun tilintarkastuskertomuksen, ja jotka eivät ole julkisen kaupankäynnin kohteina. Lisäksi muita tilintarkastuksen viiveeseen vaikuttavia tekijöitä olivat tilikauden päättymisen ajankohta, toimiala, sisäiset kontrollit ja teknologia sekä yrityksessä tilikauden jälkeen tehdyn tarkastustyön määrä. Aiemmin Dyer ja McHugh (1975) olivat tuoneet esille, että tilintarkastuksen viiveeseen vaikuttavat mukautetun tilintarkastuskertomuksen sekä johdon ja tilintarkastajan välisten erimielisyyksien lisäksi myös muut laskentatoimen ja tilintarkastuksen ongelmat kuten vahvistuksien saaminen ja inventaarion laatiminen.

¹⁴ Huomionarvoista Givolyn ja Palmonin (1982) tutkimuksessa on, että se kohdistui pörssiyrityksiin, joiden tilintarkastus vaatii enemmän resursseja kuin pienissä yrityksissä. Suomessa on viime aikoina käyty keskustelua pienten ja keskisuurten yritysten tilintarkastuksen halvasta hinnasta ja pintapuolisuudesta ks. mm. Hertsi (2014) ja Vahtera (2014).

Myös Ashton, Graul ja Newton (1989) havaitsivat tutkiessaan kanadalaisia pörssiyrityksiä mm. yrityksen koon ja toimialan vaikuttavan tilintarkastuksen viiveen pituuteen. Lisäksi he nostavat esille, että yritysten nettotulojen negatiivisuus on pidentänyt tilintarkastuksen viivettä. Whittredin (1980) mukaan muiden tilinpäätösraportoinnin viiveiden kannalta on kuitenkin syytä huomata, että tilintarkastus- ja muut tilinpäätösraportoinnin viiveet eivät ole välttämättä identtisiä, sillä yritykset voivat pyrkiä eri tilinpäätösraportoinnin viiveitä säätelemällä julkaisemaan tilinpäätöksensä lähes samaan aikaan vuodesta toiseen. Aiheeseen liittyen Ashton ym. (1987) huomauttavat, että varsinkin pörssiyrityksillä tilinpäätöksen julkaisun ajankohtaan voi vaikuttaa, että tilinpäätöksen julkaisun ajankohdalla on havaittu olevan vaikutusta markkinoiden reaktioihin, mikä puolestaan voi vaikuttaa pörssiyritykseen liittyvien arvopapereiden hintoihin.

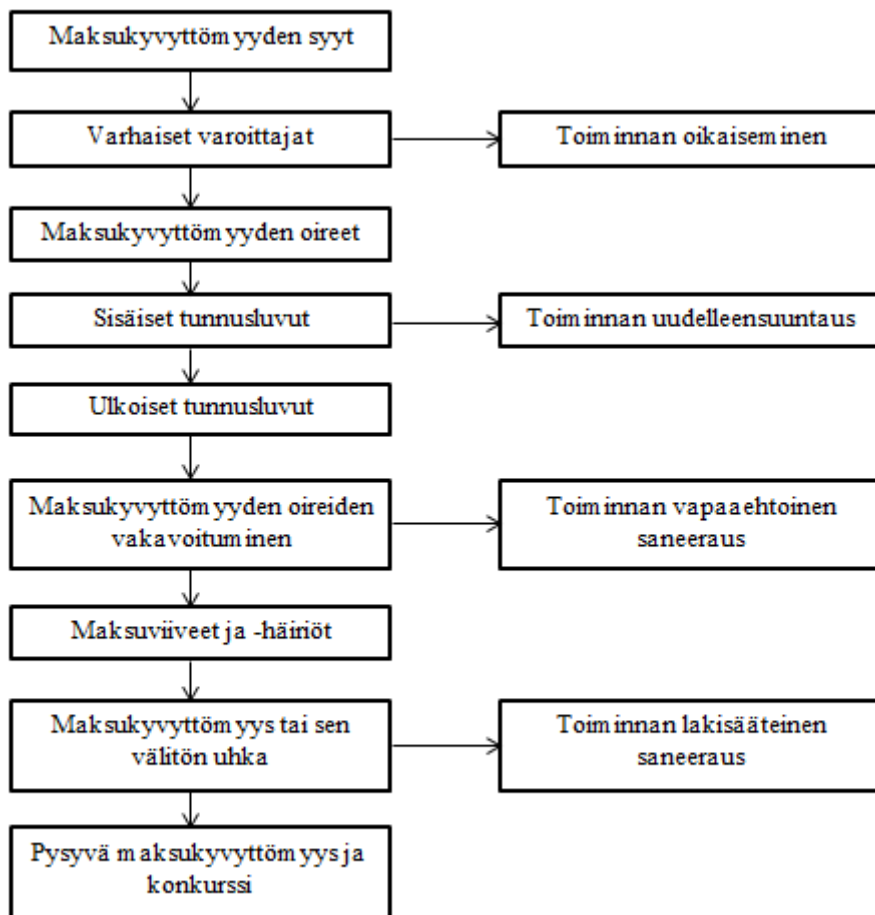
2.2 Yritysten epäonnistumisprosessi

2.2.1 Yritysten epäonnistumisprosessin eteneminen

Crutzenin ja Van Caillien (2007) mukaan yritysten epäonnistumisprosessien tutkiminen on tärkeää kahdesta syystä. Ensiksi se auttaa ymmärtämään epäonnistumisprosessin alkuperäistä syntyä, minkä avulla yrityksiä on mahdollista pelastaa epäonnistumiselta vaikuttamalla kriisien syihin korjaavilla toimenpiteillä. Toiseksi yritysten epäonnistumisprosessien tutkiminen auttaa ymmärtämään, kuinka epäonnistumisprosessin eri tekijät, joita ovat syyt, oireet ja seuraukset, yhdistyvät toisiinsa ajallisesti. Yksi vaihtoehto havainnollistaa yrityksen epäonnistumisprosessin etenemistä on esimerkiksi Laitisen ja Laitisen (2014, 14) kuvaama yrityksen maksukyvyyn menettämisen prosessi (kuvio 2), jonka avulla on mahdollista kuvata yrityksen epäonnistumisprosessin eri tekijöiden ajallista yhteyttä toisiinsa.¹⁵

¹⁵ Lähes maksukyvyyn menettämisen prosessin kanssa samanlaiset kuvaukset yritysten epäonnistumisprosessista ovat hieman eri käsittein löydettävissä myös teoksista Laitinen & Laitinen (2004, 21) sekä Laitinen (1990, 148 ja 188). Tätä tutkimusta yksityiskohtaisemmin erilaisia tämän tutkimuksen tarkoittamia yritysten epäonnistumisprosesseja ovat käsitelleet mm. Laitinen & Laitinen (2014, 80–106), jotka jakoivat yritysten maksukyvyttömyysprosessit yleisiin ja erityisiin maksukyvyttömyysprosesseihin.

Laitisen ja Laitisen (2014, 10–11) mukaan yrityksen maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan sitä, että yritys ei kykene selviytymään maksuvelvoitteistaan käytettävissä olevan ja saatavissa olevan rahoituksen avulla. Maksukyvyttömyyden aiheuttaman yrityksen epäonnistumisen riskin voidaan katsoa olevan erityisen suuri pienillä yrityksillä, koska niillä ei ole käytettävissään suurten yritysten mahdollisuuksia saada rahoitusta tarpeen vaatiessa (Ropega 2011; Laitinen & Laitinen 2014, 30–31). Käytännössä maksukyvyttömyys ilmenee maksuviiveinä ja -häiriöinä. Maksukyvyttömyyden vakavuus riippuu sen aikajänteestä, sillä esimerkiksi yksittäiset maksuviiveet voivat olla vain lyhytaikaisia tai ohimeneviä. Sen sijaan maksuhäiriöt ovat usein vakavia oireita vaarantaen sekä yrityksen maineen että sen toiminnan jatkuvuuden. Laitinen ja Laitinen (2014, 14) ovat kuvanneet yrityksen maksukyvyttömyyden kehittymisprosessia kuvion 2 avulla.

Kuvio 2 Yrityksen maksukyvyyn menettämisen prosessi (mukaillen Laitinen & Laitinen 2014, 14)

Laitisen ja Laitisen (2014, 12) mukaan yrityksen maksukyvyyn menettäminen ja pahimmassa tapauksessa toiminnan loppuminen konkurssiin johtuu usein siitä, että yrityksellä tai sen sidosryhmillä ei ole käytettävissään uhkaavasta maksukyvyttömyydestä varoittavaa tehokasta hälytysjärjestelmää. Tehokkaan hälytysjärjestelmän avulla yrityksen toiminnan korjaamiseen jäisi enemmän aikaa, kun uhka mahdollisesti tulevasta maksukyvyttömyydestä havaittaisiin ajoissa. Toisaalta, jos yrityksellä ei enää ole riittäviä toimintaedellytyksiä, ei sen toimintaa ole enää järkevää jatkaa, vaikka yritys ei vielä olisi maksukyvytön. Tällöin toiminnan nopealla lopettamisella on mahdollista pienentää yrityksestä sen sidosryhmille kertyviä tappioita ja muita menetyksiä ilman yrityksen ajamista maksukyvyttömäksi. Watsonin ja Everettin (1996) mukaan varsinkin pienten yritysten toiminnan loppuminen voi johtua monista syistä, joista yksi on tulevien tappioiden välttäminen, joka heidän tutkimuksensa mukaan on yleisempi syy pienten yritysten toiminnan loppumiselle kuin yritysten ajautuminen konkurssiin.

Tässä tutkimuksessa yrityksen epäonnistumisprosessia kuvaava maksukyvyttömyysprosessi etenee siten, että ensin yritykseen ilmaantuvat maksukyvyttömyyden syyt, jotka vähitellen alkavat näkyä oireina yrityksen tilinpäätöstiedoissa. Maksukyvyttömyyden oireet ja syyt ovat eri asioita, ja ne ilmenevät usein ajallisesti eri vaiheissa yrityksen epäonnistumisprosessia. Yrityksen epäonnistumisprosessi käynnistyy, jos yrityksen sopeutumiskyky ei kestä jonkin mahdollisen riskitekijän vaikutusta, mikä alkaa näkyä oireina yrityksen taloudessa. Oireiden ilmenemisen ajankohta on puolestaan riippuvainen yritykseen vaikuttaneen riskitekijän äkillisyydestä, sillä äkillisten riskitekijöiden vaikutus saattaa ilmetä välittömästi, mutta vähemmän äkillisten riskitekijöiden vaikutukset näkyvät yrityksen taloudessa ja muussa toiminnassa vähitellen. Yritysten epäonnistumisen syyt ovat siten varhaisempia varoittajia kuin oireet, joita pidetään myöhäisinä varoittajina. Yleensä epäonnistumisen syyt syntyvät yrityksen fyysisessä toiminnassa eli reaali-prosessissa, jota talous eli rahaprosessi heijastaa oireina näiden syiden vaikutuksesta.¹⁶ (Lehtonen, Laitinen & Immonen 1991, 15; Laitinen & Laitinen 2004, 219; Laitinen & Laitinen 2014, 12.)

Monipuolisia listauksia yritysten epäonnistumisen syistä ovat laatineet mm. Argenti (1976, 123–137) ja Lehtonen ym. (1991, 16–20). Lisäksi varsinkin pienten ja keskisuur-

¹⁶ ks. Kuvio 3 s. 32

ten yritysten epäonnistumisen syitä on käsitellyt Ropega (2011), jonka mukaan aikaisemmassa kirjallisuudessa merkittävimpänä pienten yritysten epäonnistumisen syynä on pidetty yrityksen omistajaa. Hänen mukaansa varsinkin yrityksen johdon motivaatiolla, taidoilla ja kyvyillä on vaikutusta yritysten menestykseen. Myös Argenti (1976, 123–126) on pitänyt heikkoa yritysjohtoa merkittävänä yritysten epäonnistumisen syynä. Suomessa heikko yritysjohto voi olla Laitisen (1990, 238) mukaan monissa tapauksissa seurausta esimerkiksi epäonnistuneesta sukupolvenvaihdoksesta.

Aikaisempaa yritysten epäonnistumisen syitä koskevaa tutkimusta ovat jaotelleet ja kategorisoineet mm. Mellahi ja Wilkinson (2004), jotka jaottelivat aikaisemman yritysten epäonnistumisen syitä käsittelevän tutkimuksen niissä käytettyjen teorioiden perusteella kahteen eri kategoriaan, joista ensimmäinen kategoria käsitti klassiseen toimialan taloustieteeseen ja organisaatioekologiaan perustuvat tutkimukset, ja toinen kategoria tutkimukset, jotka perustuvat organisaatiotutkimukseen ja organisaatiopsykologiaan. Nämä kaksi kategoriaa tutkijat luokittelivat vielä edelleen neljään eri tutkimussuuntaukseen. Toisaalta yritysten epäonnistumisen syyt on mahdollista myös jakaa yrityksen ulkopuolisiin ja sisäisiin syihin (Lehtonen ym. 1991, 15–20; Ropega 2011).

Yrityksen ulkopuolisia epäonnistumisen syitä ovat mm. makrotaloudelliset tekijät, joita pienten yritysten kohdalla ovat tutkineet esimerkiksi Everett ja Watson (1998), jotka havaitsivat, että korkotason nousu ja työttömyyden kasvu liittyivät positiivisesti epäonnistuvien yritysten määrän kasvuun. Suomessa konkurssiriskin ja makrotaloudellisten tekijöiden kehitystä ovat tarkastelleet Laitinen ja Laitinen (2014, 38–40), joiden mukaan yritysten konkurssiuhkaan vaikuttavat esimerkiksi suhdanteet, vienti ja tuonti, inflaatio sekä rahoitusmarkkinat. Heikon yritysjohton lisäksi muita yrityksen sisäisiä epäonnistumisen syitä ovat mm. heikko toimiala, rahoitusrakenne ja taloushallinto (Lehtonen ym. 1991, 16–18). Ropegan (2011) mukaan yrityksen epäonnistumisen ei voida kuitenkaan usein katsoa johtuvan mistään yksittäisestä yrityksen ulkoisesta tai sisäisestä syystä. Tällöin yrityksen epäonnistumisen arvioinnissa tulisi huomioida useiden mahdollisten syiden keskinäisten suhteiden vaikutuksia epäonnistumiseen sekä nähdä yrityksen toimintaympäristö kokonaisuutena, jossa on voinut tapahtua muutoksia.¹⁷

¹⁷ Tätä tutkimusta tarkemmin yritysten epäonnistumisen syitä ovat käyneet läpi Suomessa mm. Laitinen & Laitinen (2014, 42–79).

Toinen yritysten epäonnistumisprosessin tekijä yrityksen epäonnistumisen syiden jälkeen on yrityksen epäonnistumisen oireet, jotka on yleensä jaettu taloudellisiin ja ei-taloudellisiin oireisiin. Näistä taloudelliset oireet ovat yleensä helpommin tunnistettavissa kuin ei-taloudelliset oireet (Ropega 2011). Taloudellisia oireita ovat esimerkiksi korkea velkaantuminen sekä myynnin, tuloksen ja maksuvalmiuden heikentyminen (Argenti 1976; Ooghe & De Prijcker 2008; Ropega 2011). Ropegan (2011) mukaan yleisiä pienten yritysten ei-taloudellisia oireita ovat mm. sisäisten kontrollien puute, liiketoimintasuunnitelman puuttuminen, tuotteiden heikko laatu ja sidosryhmien luottamuksen menettäminen.

Jotta yrityksen uhkaava epäonnistuminen havaittaisiin mahdollisimman varhain, tulisi hälytysjärjestelmän havaita jo syiden ilmestyminen ennen varsinaisia epäonnistumisen oireita. Syiden vaikutukset voivat näkyä oireina yritysten tilinpäätöstiedoissa ja toiminnassa vasta vuosien jälkeen varsinaisesta uhkaavan epäonnistumisen syystä. Todellisuudessa uhkaavan epäonnistumisen syyt voivat olla vaikeasti tunnistettavissa ja mitattavissa, minkä takia useat hälytysjärjestelmät perustuvat vasta epäonnistumisen oireisiin, joita ovat esimerkiksi tunnusluvut. Kuitenkin esimerkiksi Argenti (1976, 137–140) on kiinnittänyt huomiota siihen, että tunnusluvut kuvaavat vain oireita yritysten sairaudesta, jolloin ne saattavat toimia yritysten epäonnistumisen varoittajina liian myöhään. Huolimatta usein ainoastaan oireisiin perustuvista hälytysjärjestelmistä pidemmällä aikavälillä yritykset voivat välttyä epäonnistumisilta vain välttämällä ja pyrkimällä poistamaan epäonnistumisiin mahdollisesti johtavia syitä. (Laitisen & Laitisen 2004, 19–20; Laitinen & Laitinen 2014, 12.)

Laitisen ja Laitisen (2014, 13) mukaan yrityksen on mahdollista vielä selviytyä, oireiden ilmaantumisesta huolimatta, uhkaavalta epäonnistumiselta parantamalla taloudellisia toimintaedellytyksiään oikaisemalla toimintaansa tai suuntaamalla sitä uudelleen. Tämä kuitenkin vaatii, että hälytysjärjestelmä varoittaa uhkaavasta epäonnistumisesta riittävän ajoissa. Mitä myöhemmin uhkaavan epäonnistumisen oireet havaitaan, sitä vaikeammaksi yrityksen pelastaminen käy. Pelivarain vähentyessä yrityksen taloutta ja muuta toimintaa on mahdollista vielä pyrkiä tervehtyttämään vielä vapaaehtoisen- tai lakisääteisen saneerauksen avulla. Jos yritystä ei enää hyväksytä saneeraukseen, johtavat yritysten pitkittyneet ongelmat, esimerkiksi pitkäaikainen maksukyvyttömyys, lopulta yrityksen toiminnan päättymiseen, joka voi tapahtua esimerkiksi konkurssilla.

2.2.2 Erilaiset yritysten epäonnistumisprosessit

Ropagen (2011) mukaan kaikkein tunnetuimman ja vanhimman erilaisten yritysten epäonnistumisprosessin kuvauksen on laatinut Argenti (1976). Laitisen ja Laitisen (2004, 106–107) mukaan Argentin (1976) epäonnistuvien yritysten tyypittely on suhteellisen helposti hyödynnettävissä, koska erottelevina taustatekijöinä ovat ainoastaan yrityksen ikä ja koko. Yritysten tyypittelyn avulla on mahdollista suunnata oikeanlaisia toimenpiteitä erityyppisille yrityksille ja pyrkiä ennustamaan tarkemmin erilaisten yritysten epäonnistumisprosessien etenemistä. Aatto Prihti (1980, 49) on nimennyt Argentin (1976) esittämät kolme yritystyyppiä käyntiinlähdössä epäonnistuneisiin yrityksiin, onnistuneen käyntiinlähdön jälkeen epäonnistuneisiin yrityksiin ja vanhoihin riutuviin yrityksiin.

Käyntiinlähdössä epäonnistuneet yritykset ovat yleensä varsin pieniä ja kriisivaiheessa vain muutaman vuoden ikäisiä. Tällaiset yritykset elävät yleensä heikossa taloudellisessa tilanteessa muutaman vuoden, kunnes ne ajautuvat konkurssiin rahoituksen loppuessa. Tyypillistä näille yrityksille on johdon keskittyminen yhdelle henkilölle ja yrityksen kokoon nähden suhteutettuna suuren projektin aloittaminen toiminnan alkuaikoina, mitä varten yritys voidaan olla perustettu. Nämä yritykset muodostavat suuren osan kaikista epäonnistuvista yrityksistä. (Argenti 1976, 153–157; Laitinen & Laitinen 2004, 104.)

Onnistuneen käyntiinlähdön jälkeen epäonnistuneilla yrityksillä on yleensä ollut hyvä tuoteidea, joka on auttanut niitä kasvamaan nopeasti. Myös nämä yritykset ovat yleensä nuoria, mutta ne selviytyvät yleensä pidempään kuin käyntiinlähdössä epäonnistuneet yritykset. Alkuaikojen kasvu on kuitenkin näille yrityksille liian nopeaa, eivätkä niiden johtaminen ja rahoitus kehity nopean kasvun edellyttämien vaatimusten mukaisesti. Tällaisten yritysten epäonnistumiset ovat usein vaikeasti ennustettavissa tilinpäätöstietojen avulla, koska niiden tunnusluvut voivat osoittaa hyviä menestyksen edellytyksiä ennen niiden nopeaa romahtamista. Lisäksi tämän tyyppisten yritysten epäonnistumisen ennustamista vaikeuttaa niiden harvinaisuus. (Argenti 1976, 157–160; Laitinen & Laitinen 2004, 104.)

Vanhojen riutuvien yritysten epäonnistumisissa yritykset ovat yleensä suurempia kuin kahdessa edellisessä epäonnistuvien yritysten tyypissä. Vanhat riutuvat yritykset ovat

voineet harjoittaa menestyvää liiketoimintaa vuosikymmeniä, mutta niihin on aikojen saatossa syntynyt tehottomuutta ja saamattomuutta. Tällaisten yritysten tunnusluvuissa on yleensä tapahtunut jossain vaiheessa käänne heikompaan suuntaan, jonka jälkeen heikko vaihe on kestänyt vuosikausia. Lopulta yrityksen taloudellinen tilanne romahtaa suhteellisen nopeasti. Pitkän hiipumisen takia tällaisen yritystyypin epäonnistumiset voidaan usein ennustaa jo vuosia aikaisemmin suhteellisen luotettavasti, mikä antaa varsinkin yritysten johdolle, mutta myös muille epäonnistuvien yritysten sidosryhmille, mahdollisuuden havahtua tarvittaviin toimenpiteisiin riittävän ajoissa. (Argenti 1976, 160–166; Laitinen & Laitinen 2004, 104–105.)

Argentin (1976) lisäksi erilaisia yritysten epäonnistumisprosessien yritystyyppisiä ovat myöhemmin tutkineet ja tarkastelleet mm. Laitinen (1990, 227–234), Richardson, Nwankwo ja Richardson (1994), Ooghe ja De Prijcker (2008) sekä Ropega (2011). Laitisen (1990, 231–232) mukaan yritysten epäonnistumisen ennustaminen ei ole mahdollista pelkkien tunnuslukujen avulla, sillä ne toimivat vasta yritysten epäonnistumisen ennustamisen kannalta todella myöhäisinä varoittajina. Kuitenkin pidemmällä aikavälillä yritysten epäonnistumisen ennustamista on mahdollista helpottaa, jos etukäteen onnistutaan päättämään, minkälaiseen epäonnistuvien yritysten yritystyyppiin yritys kuuluu. Laitinen (1990, 227–231) on kuvannut omia kolmea epäonnistuvaa yritystyyppiä käsittein krooninen konkurssiyritys, tulorahoituskonkurssiyritys ja akuutti konkurssiyritys.

Ropega (2011) on jakanut aikaisempaan tutkimukseen perustuen epäonnistuvat yritykset viiteen eri yritystyyppiin, jotka liittyvät pieniin ja keskiisuuriin yrityksiin. Hänen yritystyyppiluokittelunsa on neljän yritystyyppin osalta pääosin yhtenäinen Ooghen ja De Prijckerin (2008) luokittelun kanssa. Ooghe ja De Prijcker (2008) jakoivat aikaisempaan kirjallisuuteen ja case-tutkimukseensa perustuen yritysten epäonnistumisprosessit neljään eri yritystyyppiin, jotka ovat epäonnistuneet startup-yritykset, kunnianhimoiset kasvuyritykset, kasvun häikäisemät yritykset ja välinpitämättömät vakiintuneet yritykset. Viides Ropegan (2011) huomioima epäonnistuva yritystyyppi on yritykset, joita vaivaa liiallinen sisäinen kulutus. Kuten Argenti (1976) myös Ooghe ja De Prijcker (2008) sekä Ropega (2011) pyrkivät tutkimuksissaan huomioimaan ei-taloudellisten syiden vaikutukset yritysten epäonnistumisissa.

2.3 Tilinpäätöksen hyödyntäminen

2.3.1 Ulkopuolinen havainnoija

Yritysten ulkopuolisilla sidosryhmillä ei usein ole mahdollisuuksia seurata syiden toteutumista ja oireiden kehittymistä kuin ainoastaan tilinpäätöstietojen ja muiden yritysjohdon vapaaehtoisesti antamien tietojen avulla. Tilinpäätös ja toimintakertomus ovatkin usein ainoat määrämuotoiset raportit yrityksen menestymisestä ja taloudellisesta tilanteesta. Niiden perusteella ulkopuoliset havainnoijat tekevät monia johtopäätöksiä esimerkiksi yrityksen luottokelpoisuudesta, yrityksen liikkeeseen laskemien arvopaperien sijoituskelpoisuudesta sekä yrityksen riskialttiudesta asiakkaana, tavarantoimittajana tai työnantajana. (Leppiniemi 2008; Laitinen & Laitinen 2014, 12–13.)

Vaikka ulkopuolisten havainnoijien näkökulmasta tilinpäätöstietoihin perustuvat hälytysjärjestelmät voivat antaa varoituksen yrityksen uhkaavasta epäonnistumisesta jo varhaisessa vaiheessa, liittyy näihin järjestelmiin myös useita heikkoja puolia. Perustessaan tilinpäätöstietoihin hälytysjärjestelmien hyödyllisyys on riippuvainen tilinpäätöstietojen sisällöllisestä laadusta sekä tilinpäätöstietojen taustalla vaikuttavista tekijöistä. Lisäksi tilinpäätöstietojen hyödyntämisen mahdollisuuksiin voi vaikuttaa tilintarkastuskertomuksen muoto (ks. Laitinen & Laitinen 2009). (Kinnunen, Leppiniemi, Puttonen & Virtanen 2002, 101–111; Laitinen & Laitinen 2004, 21–22.)

Tilinpäätös sisältää useita lakiin ja asetukseen perustuvia harkinnanvaraisia kohtia, jotka ulkopuolisen havainnoijan tulee pystyä oikaisemaan mahdollisimman luotettavan kuvan saamiseksi yrityksestä. Harkinnanvara esimerkiksi yritysten liiketapahtumien sisällyttämisessä tilinpäätökseen vaikuttaa mm. yritysten tekemiin laajuus-, arvostus- kuin jakotusratkaisuihin. Lisäksi tilinpäätöstiedot kuvaavat vain tilinpäätöshetken tilannetta, joka voi olla poikkeuksellinen. Tällöin yritys voi pyrkiä vaikuttamaan tilinpäätöstietojensa sisältöön erilaisin järjestelyin, minkä lisäksi tilikauden aikana mahdolliseen epäonnistumiseen viittaavat tapahtumat voivat jäädä tulematta esille tilikauden lopun tilannetta kuvaavista tilinpäätöstiedoista. (Kinnunen ym. 2002, 101–111; Laitinen & Laitinen 2004, 21–22.)

Normaalin tilinpäätöksen julkaisemisen viiveen lisäksi ulkopuolisen havainnoijan suorittamaa yrityksen epäonnistumisen oireiden havaitsemista voi haitata, että yritys pidentää tilikauttaan havaitessaan mahdollisen epäonnistumisen lähestyvän, lykkää taloutta koskevien tietojensa julkaisemista mahdollisimman pitkälle tai jättää ne kokonaan julkaisematta. Tällöin viive syyn ilmaantumisesta oireiden havaitsemiseen voi muodostua niin pitkäksi, että ulkopuolisella havainnoijalla ei ole mahdollisuuksia enää oikaista yrityksen toimintaa. Siten syiden ja oireiden tunnistamisessa yrityksen johdolla on etulyöntiasema verrattuna ulkopuolisiin sidosryhmiin, sillä heillä on käytössään yrityksen sisäistä tietoa, jonka avulla he voivat etsiä ja tarkkailla yrityksen mahdollisia epäonnistumisen syitä ja oireita jopa päivien tarkkuudella¹⁸. (Laitinen & Laitinen 2004, 220; Laitinen & Laitinen 2014, 12–13.)

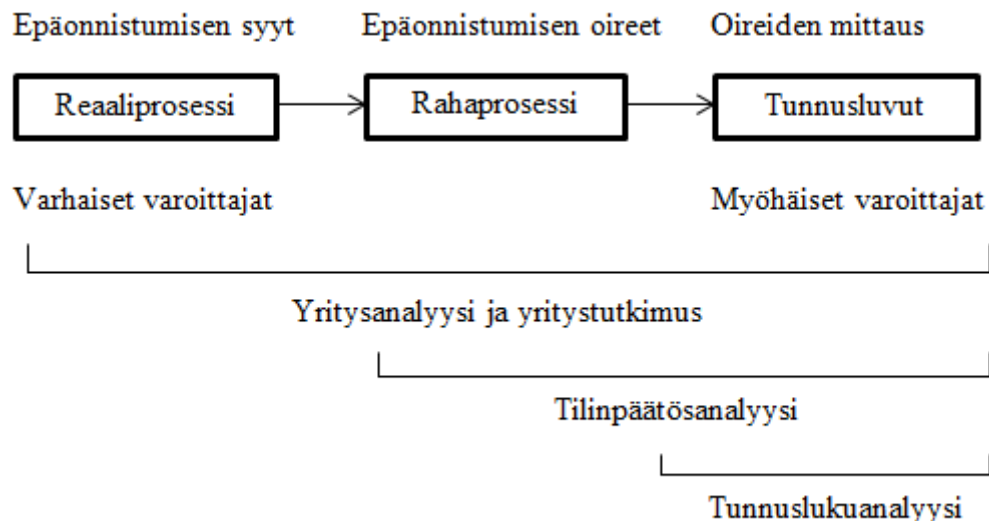
Yrityksen tulevan mahdollisen epäonnistumisen arviointi voidaan ulkopuolisen havainnoijan näkökulmasta jakaa käytettävissä olevan tiedon perusteella tilinpäätösanalyysiin ja yritysanalyysiin eli -tutkimukseen. Tilinpäätösanalyysin voidaan myös nähdä olevan osa yritysanalyysiä. Usein ulkopuoliset havainnoijat ovat kiinnostuneita yrityksen taloudellisesta tilanteesta hieman eri näkökulmista, mikä vaikuttaa heidän analyysiensä sisältöön. Ulkopuoliset havainnoijat voivat siten periaatteessa menetellä tarpeidensa mukaan parhaaksi katsomallaan tavalla, vaikka esimerkiksi tunnuslukujen laskentaan on vakiintunut erilaisia hyväksi havaittuja menettelytapoja. Kuitenkin parhaimmillaan tilinpäätös- ja yritysanalyysien perustella saatava tieto voi olla kuvailevaa, selittävää, ennustavaa ja toimintaohjeita antavaa, jolloin tilinpäätös- ja yritysanalyysien avulla voidaan esimerkiksi arvioida yrityksen riskiä epäonnistua. (Kinnunen ym. 2002, 95–101; Kallunki & Kytönen 2004, 14; Laitinen & Laitinen 2004, 220–221.)

Tilinpäätösanalyysi on mahdollista toteuttaa arvioimalla yritysten tuloslaskelmia ja taseita liitetietoineen, minkä lisäksi niistä on mahdollista laatia rahan lähde- ja käyttölaskelmia sekä erilaisia virtalaskelmia. Tilinpäätösanalyysin apuna on tavallista käyttää erilaisia suhde- eli tunnuslukuja. Tunnuksluvut tiivistävät tietoa helpommin ymmärrettävään muotoon, mahdollistavat erikokoisten yritysten väliset vertailut sekä helpottavat yritysten kehityksen arviointia. Tunnukslukujen heikkoutena on, että ne menettävät tehoa samalla kun suhdeluku muodostetaan, minkä lisäksi ongelmia tunnukslukujen tulkintaan

¹⁸ ks. Kuvio 2 s. 23

voivat aiheuttaa merkityksettömän pienet arvot varsinkin tunnuslukujen nimittäjissä. Heikkouksistaan huolimatta tunnusluvut ovat oikein käytettyinä hyödyllisiä mittareita yritysten epäonnistumisen oireille. Tunnuslukujen käyttöä tilinpäätösanalyysin yhteydessä nimitetään tunnuslukuanalyysiksi. Tunnuslukuanalyysissä on eräissä tapauksissa myös mahdollista käyttää hyväksi reaali-prosessin tietoja, jolloin voidaan puhua operatiivisesta tunnuslukuanalyysistä. (Laitinen & Laitinen 2004, 221.)

Yritysanalyysissä käytettävissä olevat tiedon määrä on suurempi kuin tilinpäätösanalyysissä. Yritysanalyysissä korostuu yritysten menneisyyden tapahtumien arvioinnin lisäksi myös pyrkimys ennustaa niiden tulevaa kehitystä. Yritysanalyysissä yrityksestä voi tilinpäätöstietojen ohella olla käytettävissä tietoa mm. yrityksen johdosta, strategiasta, suunnittelu- ja laskentajärjestelmistä, kilpailijoista, markkinatilanteesta ja toimialasta. Epäonnistumisen oireiden lisäksi yritysanalyysissä voidaan pyrkiä havainnoimaan yrityksen epäonnistumisen syitä eli varhaisten varoittajien esiintymistä sekä kartoittaa syy-seuraussuhteita, jotka ovat käynnistäneet tai voivat mahdollisesti käynnistää epäonnistumisprosessin. Yritysanalyysin avulla on mahdollista arvioida yritysten epäonnistumisen todennäköisyyttä ja pyrkiä vaikuttamaan tehdyn arvion perusteella myöhemmin suoraan epäonnistumisen syihin. Kun yrityksen epäonnistumisen syyt on onnistuttu poistamaan, poistuvat lopulta myös yrityksen epäonnistumisen oireet. Eri analyysimuodot yritysten epäonnistumisen ennustamisessa on kuvattu kuviossa 3. (Kinnunen ym. 2002, 98–101; Laitinen & Laitinen 2004, 220–221.)

Kuvio 3 Analyysimuodot yrityksen epäonnistumisen ennustamisessa (mukaillen Laitinen & Laitinen 2004, 222)

2.3.2 Tilinpäätöksen valmistuminen ja julkaisu

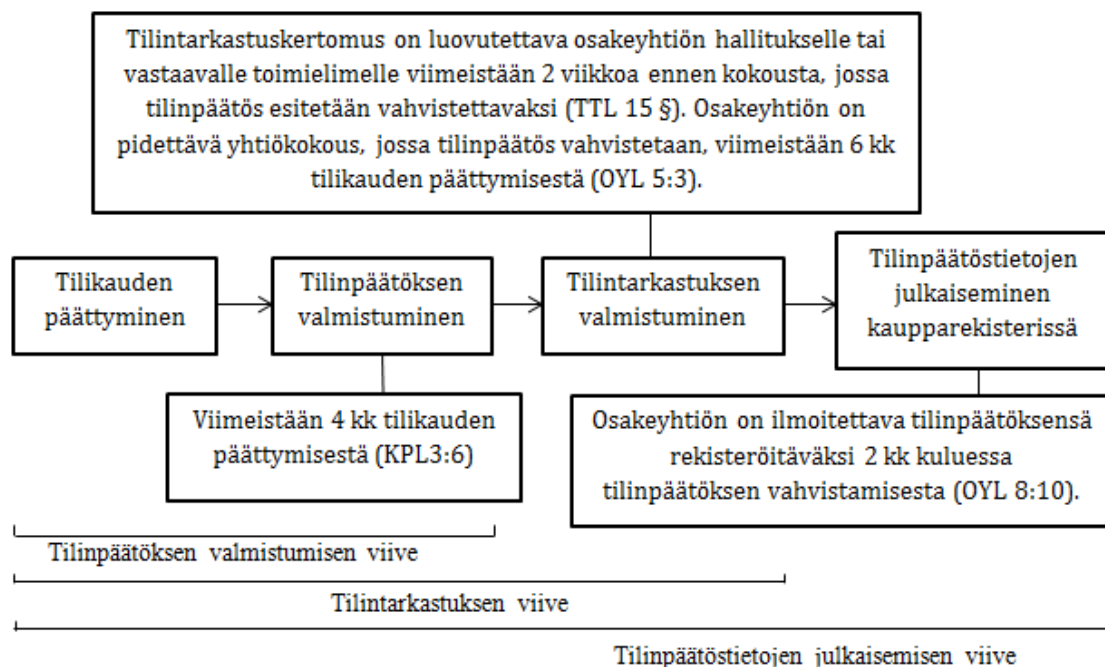
Tilinpäätösten laatiminen on yksi yritysten raskaimmista lakisäateisistä velvoitteista. Viime kädessä yritysten tuottamien tilinpäätöstietojen sisältö määräytyykin lainsäädännön perusteella, mikä vaikuttaa myös ulkopuolisen havainnoijan mahdollisuuksiin hyödyntää tilinpäätöstietoja. Perinteisesti eri maiden tilinpäätöskäytännöt ovat poikenneet toisistaan, vaikka esimerkiksi EU:n sisällä tilinpäätöskäytäntöjä on yhdenmukaistettu¹⁹. Suomessa kirjanpitolaki määrittelee tilinpäätöksen laatimisen tavan ja tiedollisen sisällön. Kirjanpitolain asettama tavoite tilinpäätöksen sisällölle on pitkälti verosidonnainen. Kirjanpitolain lisäksi osakeyhtiölaki erityislakina tuo lisää säädöksiä osakeyhtiöiden tilinpäätöstietojen julkistamisvelvollisuudelle. Suomessa tilinpäätöksen ja toimintakeromuksen julkistamisesta Patentti- ja rekisterihallituksen kautta säädetään KPL 3:9:ssä, joka on julkistamisen pääsääntö. Julkistamispakko koskee tiettyjä yritysmuotoja, esimerkiksi osakeyhtiöitä ja osuuskuntia sekä sellaisia avoimia tai kommandiittiyhtiöitä, joiden vastuunalaisena yhtiömiehenä tai vastuunalaisen yhtiömiehen yhtiömiehenä on osakeyhtiö. Toiseksi julkistamispakko koskee myös muita liiketoimintaa harjoittavia

¹⁹ Pienten ja keskisuurten yritysten tulevaa tilinpäätösraportoinnin kehitystä ja yhdenmukaistamista EU:ssa ovat arvioineet mm. Mäkinie mi (2012) sekä Winqvist-Ilkka & Kavaljer (2014, 2015).

suuria kirjanpitovelvollisia. (Kallunki & Kytönen 2004, 15 ja 70–71; Leppiniemi & Leppiniemi 2010, 242; Mäkinen 2012.)

Tilinpäätöksen on oltava kirjanpitolain mukaan valmis neljä kuukautta tilikauden päättymisestä (KPL 3:6). Tilinpäätös on valmis, kun se on päivätty ja allekirjoitettu. Siten tilinpäätöksen valmistumiselle asetettu määräaika tarkoittaa sitä, että myös tilinpäätöksen allekirjoittamiselle on säädetty määräaika. Yhteisön tai säätiön tilinpäätöksen allekirjoittavat sen hallitus tai vastuunalaiset yhtiömiehet sekä toimitusjohtaja tai vastaavassa asemassa olevat henkilöt. Kirjanpitolain mukaan tilinpäätös on valmis, kun toimi- ja päätösvaltainen määrä hallituksen jäsenistä ovat sen allekirjoittaneet. Kuitenkin lähtökohtaisesti kaikki allekirjoitusvelvolliset allekirjoittavat tilinpäätöksen, vaikka osa heistä olisi eri mieltä sen sisällöstä. Tällöin eriävän mielipiteen esittänyt henkilö saa liittää halutessaan eriävän mielipiteen tilinpäätökseen, joka esitetään allekirjoitusten jälkeen. Kirjanpitolautakunta voi hakemuksesta myöntää tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen kirjanpitolain edellyttämälle valmistumiselle jatkoaikaa, mutta jatkoaikaa ei ole mahdollista saada yhtiökokouksen pitämiseksi tai tilinpäätöksen toimittamiseksi Patentti- ja rekisterihallitukselle. Tämän takia tilinpäätöksen valmistumiselle hakemuksesta saatavissa oleva jatkoaika voi olla ainoastaan lyhyt. (Leppiniemi 2008; Leppiniemi & Leppiniemi 2010, 244.)

Osakeyhtiölain mukaan varsinainen yhtiökokous on pidettävä kuuden kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä, jossa päätetään mm. tilinpäätöksen vahvistamisesta (OYL 5:3). Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen tulee olla tätä ennen valmis niin, että se on tilintarkastettu ja ollut osakkeenomistajien nähtävänä vähintään viikon ennen yhtiökokousta (OYL 5:21). Kuitenkin tilintarkastajan on luovutettava tilintarkastuskertomus yhteisön tai säätiön hallitukselle tai vastaavalle toimielimelle viimeistään kaksi viikkoa ennen sitä kokousta, jossa tilinpäätös on esitettävä vahvistettavaksi (TTL 15 §). Yhtiön on ilmoitettava tilinpäätöksensä ja toimintakertomuksensa rekisteröitäväksi kahden kuukauden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamisesta (OYL 8:10). Kaupparekisteriin osakeyhtiön tilinpäätös on siten rekisteröitävä viimeistään kahdeksan kuukauden kuluttua tilikauden päättymisestä. Kuviossa 4 on esitetty aikajanana osakeyhtiön tilinpäätöstietojen julkaisemisen eteneminen sekä siihen liittyvät tilinpäätösraportoinnin viiveiden pääluokat.

Kuvio 4 Osakeyhtiön tilinpäätöstietojen julkaisu ja tilinpäätösraportoinnin viiveiden pääluokat

Kaupparekisterilain 1 §:n mukaan kaupparekisteriä ylläpitää Patentti- ja rekisterihallitus. Rekisteröitävän tilinpäätöksen tulee sisältää varsinaisen tilinpäätöksen lisäksi tilintarkastuskertomus, jos tilintarkastaja on valittu, sekä tiedot tilinpäätöksen vahvistamisesta ja tuloksen käsittelystä (OYL 8:10). Jos osakeyhtiö laiminlyö velvollisuutensa vaadittujen asiakirjojen toimittamisesta, voi rekisteriviranomainen velvoittaa toimitusjohtajan tai hallituksen jäsenen sakon uhalla täyttämään velvollisuuden määräämässään ajassa (OYL 8:10). Rekisteriviranomaisen tulee määrätä yhtiö selvitystilaan tai poistettavaksi rekisteristä, jos se ei ole rekisteriviranomaisen kehotuksesta huolimatta ilmoittanut tilinpäätösasiakirjoja rekisteröitäväksi asianmukaisesti vuoden kuluessa tilikauden päättymisestä (OYL 20:4).

Suomessa verovuodesta 2011²⁰ alkaen Verohallinto toimittaa kaikki rekisteröitäviksi säädetyt tilinpäätöstiedot Patentti- ja rekisterihallitukselle, joka julkaisee ne kaupparekisterissä. Verohallinnon toteuttama tilinpäätöstietojen välitysmenettely koskee osakeyhtiöitä ja osuuskuntia. Kun yhteisö toimittaa tilinpäätöstiedot Verohallinnolle, täyttyvän rekisteröintivelvollisuus eikä tilinpäätöstietoja tarvitse erikseen lähettää kauppare-

²⁰ Kirjanpitovelvollisen verovuosi muodostuu kalenterivuoden aikana päättyneistä tilikausista (Vero-ohjeet).

kisteriin. Verohallinnon toteuttamalla tilinpäätösten välitysmenettelyllä on pyritty parantamaan Patentti- ja rekisterihallituksen tiedonsaantia ja helpottamaan yritysten tilinpäätöstietojen antamista, sillä tilinpäätöstiedot tulee enää antaa vain yhdelle viranomaiselle. (Hakonen 2012.)

Veroilmoitus on annettava neljän kuukauden päästä tilikauden päättymisestä, joten veroilmoittamisen ja tilinpäätöksen rekisteröinnin aikataulut poikkeavat toisistaan, mikä aiheuttaa haasteita, koska kaikki rekisteröitävät tiedot eivät välttämättä ole vielä käytettävissä veroilmoitusta annettaessa. Tyypillinen tilanne voi olla esimerkiksi sellainen, että yhtiöllä on allekirjoitettu tilinpäätös veroilmoituksen antohetkellä, mutta yhtiökousta ei ole vielä pidetty tai tilintarkastusta suoritettu. Tällöin ilmoitusta tulee myöhemmin täydentää tiedoilla tilinpäätöksen vahvistamisesta, tuloksen käsittelystä ja voitonjaosta sekä tilintarkastuskertomuksella. Kuitenkaan aina tilinpäätöskään ei ole valmiina veroilmoitusta annettaessa. Tilinpäätöstietojen siirtyminen Patentti- ja rekisterihallitukselle Verohallinnosta kestää yhdestä neljään viikkoa. Saman aikataulun mukaisesti tiedot välitetään Verohallinnosta Patentti- ja rekisterihallitukselle myös silloin, kun yhteisö täydentää alkuperäisiä tilinpäätöstietojaan.²¹ (Hakonen 2012.)

2.4 Pienet yritykset

2.4.1 Pienten yritysten epäonnistuminen

Useiden lähteiden (mm. Thornhill & Amit 2003; Pompe & Bilderbeek 2005; Ropega 2011; Laitinen & Laitinen 2014, 30–32) mukaan epäonnistumisen riski on korkein yrityksillä, jotka ovat pieniä ja nuoria. Esimerkiksi Laitinen ja Laitinen (2014, 30–32) esittävät tilastojen avulla, että yrityksen riski ajautua konkurssiin on Suomessa korkein sellaisilla yrityksillä, joissa työskentelee 5–49 työntekijää eli ne ovat luokiteltavissa henkilöstömääränsä perusteella pieniksi tai mikroyrityksiksi. Nuorille yrityksille on usein

²¹ Lisätietoa Verohallinnon toteuttamasta tilinpäätöstietojen välitysmenettelystä Patentti- ja rekisterihallitukselle sekä tilinpäätöstietojen julkaisemisesta on löydettävissä mm. Verohallinnon ja Patentti- ja rekisterihallituksen WWW-sivuilta.

myös tyypillistä, että ne ovat pienempiä kuin iältään vanhemmat yritykset (Pompe & Bilderbeek 2005).

Thornhillin ja Amitin (2003) mukaan pienten ja nuorten yritysten korkeaa epäonnistumisen riskiä selittää niiden varojen ja muiden resurssien puute. Myös Ropega (2011) nostaa esille pienten yritysten korkean epäonnistumisen riskin, mikä johtuu siitä, että niillä ei ole käytettävissään samanlaisia resursseja kuin suurilla yrityksillä, minkä lisäksi niiden mahdollisuudet saada uutta rahoitusta esimerkiksi pankista tarpeen vaatiessa ovat heikot²². Kuitenkaan aina pienten yritysten epäonnistuminen ei johdu yritysten omasta toiminnasta, vaan se voi olla seurausta muutoksista yritysten alihankintaketjujen tai asiakkaiden toiminnassa. Yleiselle näkemykselle vastakkaisia tutkimustuloksia nuorten yritysten korkeasta epäonnistumisen riskistä ovat saaneet mm. Carter ja Van Auken (2006), joiden mukaan vanhojen pienten yhdysvaltalaisien yritysten nuoria ja pieniä yrityksiä korkeampaa epäonnistumisen riskiä selittää vanhojen yritysten juurtumien vanhoihin liiketoiminnan malleihinsa, jonka takia ne eivät kyenneet sopeutumaan uusiin haastaviin markkinaolosuhteisiin nuorten yritysten tavoin.

Laitisen ja Laitisen (2014, 30–31) mukaan pienissä yrityksissä liiketoiminta on tavallisesti niin suppeaa, etteivät ne voi merkittävästi tarpeen vaatiessa realisoida omaisuuttaan maksukykyensä parantamiseksi. Sen sijaan suuren yrityksen maksukyvyttömyyden uhkan kasvaessa yritys voi lakkauttaa tai myydä osia itsestään ja saada näin varoja yrityksen saneeraamiseen. Horsmanheimon ja Steinerin (2008, 417) mukaan pienillä yrityksille on tyypillistä, että niillä on ainoastaan yksi toimipaikka, mikä keskittää niiden toimintaa alueellisesti. Lisäksi pienet yritykset toimivat usein ainoastaan yhdellä toimialalla ja niiden tuote- tai palveluvalikoima on suppea, joten ne altistuvat keskimääräistä suuremmille liiketoiminnan riskeille.

Lehtosen ym. (1991, 20–21) mukaan korkeiden liiketoiminnan riskien ohella pienillä yrityksillä ei usein ole samanlaisia toimintaedellytyksiä kuin suurilla yrityksillä. Esimerkiksi suurilla yrityksillä on mahdollista pitää henkilöstössään edustettuna laajempaa eri toimintojen tietämystä kuin pienillä yrityksillä. Kuitenkaan kaikki suurelle yrityksel-

²² Suomessa pk-yritysten rahoituksen saatavuutta on viime vuosina tiivistetysti tarkastellut mm. Hyytinen (2013). Hänen mukaansa EKP:n säännöllisesti tuottamien rahoituskyselyiden perusteella suomalaisille pk-yrityksille vaikuttaisi olevan rahoitusta tarjolla melko hyvin, eikä rahoituksen saatavuus vaikuttaisi olevan erityisen yleinen ongelma pk-sektorilla Suomessa.

le välttämätön tietämys ei ole aina tarpeellista pienille yrityksille, vaan pienen yrityksen menestymiseen voivat joissain tapauksissa riittää terve tuntuma yrittämisen perusasioihin, vahva yrittämishalu ja riittävä asiantuntijoiden käyttö tarpeen vaatiessa. Horsmanheimon ja Steinerin (2008, 416) mukaan pienten yritysten toiminnan joustavuus mahdollistaa niille usein nopean reagoimisen muuttuviin tilanteisiin.

Storey (1994, 309–312) on koonnut aikaisempaan tutkimukseen perustuvan seitsemän kohdan listauksen tekijöistä, jotka auttavat pieniä yrityksiä selviytymään. Tärkeänä tekijänä pienten yritysten selviytymisen kannalta on rahoituksen riittävyys heikkoina vuosina, jonka takia omistajien tulisi investoida yrityksiinsä hyvinä vuosina sekä säilyttää hyvät ja säännölliset suhteet pankin kanssa mahdollisten rahoitustarpeiden varalta. Lisäksi pienten yritysten omistajien ei tulisi olla liian ahneita liittyen täyden omistuksen pitämiseen itsellään, sillä omistusosuuden myyminen ulkopuoliselle sijoittajalle voi tarjota mahdollisuuden esimerkiksi nopeammalle kasvulle.

Storeyn (1994, 310–312) mukaan kasvu on yksi pienten yritysten selviytymiseen vaikuttavista tekijöistä, vaikka se ei aina edes ole pienten yritysten tavoite. Kuitenkin kasvun on havaittu kasvattavan pienten yritysten selviytymisen todennäköisyyttä. Kasvun avaintekijöitä pienissä yrityksissä ovat Storeyn (1994, 310–312) mukaan onnistumiset tuoteinnovaatioissa, johtoryhmän rakentamisessa, henkilöstöpolitiikassa ja markkinoinnissa. Muita listauksen antamia ohjeita pienten yritysten selviytymiselle ovat, että niiden tulisi olla avoimia yrityksen ulkopuolelta tulevalle palautteelle ja hyödyntää taloudellista tietoa päätöksenteossaan. Myöhemmin esimerkiksi Dahlmen ja Rodríguez (2014) ovat pieniä yhdysvaltalaisia yrityksiä tutkiessaan havainneet, että vaikeuksissa olevien pienten yritysten omistajat eivät tarkastele yhtä paljon tilinpäätöksiään kuin paremmin menestyvien yritysten omistajat.

2.4.2 Tilinpäätös ja tilintarkastus pienessä yrityksessä

Pienen ja suuren yrityksen tarpeet ja ajattelutavat eroavat toisistaan tilinpäätöksen laatimisen, hyväksikäytön ja tilintarkastuksen kannalta. Pienten yritysten kohdalla veronäkökulma saa suuria enemmän painoarvoa, mutta suurten yritysten kohdalla julkiuus ja esimerkiksi osakemarkkinoiden edellytykset ovat keskeisempiä tekijöitä. Usein

pienien yritysten tilinpäätösten lukijakunta muodostuu ilman konkurssiin ajautumista ainoastaan veroviranomaisesta, velkojista ja mahdollisista kilpailijoista. Sen sijaan suurten yritysten tilinpäätösten lukijakunta on monipuolinen ja jopa kansainvälinen, jolloin eri yritysten tilinpäätösten vertailukelpoisuus korostuu. Suuret yritykset pyrkivät levittämään tietoja itsestään julkistamalla tilinpäätöksensä ja vuosikertomuksensa WWW-sivuillaan, mutta pienet yritykset ovat usein tyytyväisiä, jos lukijoita ei niiden tilinpäätöksille ilmaannu. Pienten yritysten tapauksessa riski siitä, että tilinpäätös tuo esille liikesalaisuuksia tai suuria yksittäisiä tapahtumia on suurta yrityksiä korkeampi, sillä yksittäiset tapahtumat eivät huku suuriin lukuihin tai suureen määrään yksittäisiä liiketapahtumia. (Horsmanheimo & Steiner 2008, 415; Leppiniemi & Leppiniemi 2010, 13–17.)

Pienten yritysten taloushallinnossa korostuvat kirjanpidon ja verotuksen väliset sidonnaisuudet, sillä usein pienien yritysten tilinpäätösten tosiasiallisesti tärkein tarkoitus on veroasioiden hoitaminen. Lisäksi pienien yritysten taloushallinnon resurssit ovat pienempiä kuin suurilla yrityksillä, eivätkä yritysten johtohenkilöt usein ole taloushallinnon tai juridiikan ammattilaisia, joten esimerkiksi yrityksen kirjanpidon ja hallinnon perusasioiden hoitamisessa voi olla epävarmuutta. Koska pienissä yrityksissä ammattitaito riittää usein vain oman toimialan hallintaan, on pienille yrityksille luontevaa delegoida varsinkin vaativat kirjanpito- ja veroasioidensa hoitoon liittyvät tehtävänsä tilitoimistojen hoidettavaksi²³. Pienten yritysten osaamisesta ja vähäisistä resursseista johtuen korostuu tilintarkastajan neuvontarooli pienissä yrityksissä enemmän kuin suurissa. Erityisen suureksi tilintarkastajan roolin yrityksen taloushallinnollisten asioiden ulkopuolisena asiantuntijana voidaan katsoa korostuvan silloin, kun yritys ei hoida kirjanpitoaan tilitoimistossa. (Koskela 2005; Horsmanheimo & Steiner 2008, 415 ja 424–425; Leppiniemi & Leppiniemi 2010, 15–16; Torpo 2013.)

Vaikka pienen yrityksen tilintarkastus poikkeaa suurten ja keskisuurten yritysten tilintarkastuksesta, ovat lain vaatimukset tilintarkastuksen suhteen samat kuin muissakin yrityksissä. Tosin kaikkein pienimmät mikroyritykset on vapautettu tilintarkastusvelvollisuudesta (TTL 4 §). Lakisääteisessä tilintarkastuksessa tilintarkastajan on tarkastettava tilikauden kirjanpito, tilinpäätös, toimintakertomus ja hallinto (TTL 11 §). Kuitenkin

²³ Tilitoimiston valintaa ja siihen liittyviä mahdollisia ongelmia pk-yrittäjän näkökulmasta on tarkastellut mm. Koskela (2012).

pienien yritysten erityispiirteiden takia myös niiden tilintarkastuksessa on tiettyjä ominaispiirteitä. Usein pienissä yrityksissä päätöksenteko on keskittynyttä ja vaaralliset työyhdistelmät yleisiä. Yrityksen omistajajohtajalla on usein määräävä asema yrityksessä, jonka takia hänen asemansa on usein keskeinen yrityksen toiminnan sisäisessä valvonnassa. Toisaalta hän voi myös itse osallistua väärinkäytöksiin. Omistajajohtajan rehellisyydellä, asenteella ja ammattitaidolla on siten suuri merkitys pienien yritysten tilintarkastuksen kannalta. (Koskela 2005; Horsmanheimo & Steiner 2008, 415–418 ja 425.)

Tilintarkastajan näkökulmasta haasteena pienissä yrityksissä on usein tilintarkastusevidenssin riittävyys, vaikka tarkastettavaa aineistoa on yleensä vähän. Tarkastuksen keskittyminen aineistoon on yleensä pienien yritysten tilintarkastuksessa tyypillistä, mutta myös analyttisellä tarkastuksella voidaan pyrkiä havaitsemaan epäjohtonmukaisuuksia tarkastettavasta tilinpäätöksestä. Erityistä huomiota pienien yritysten tarkastuksessa joudutaan kohdistamaan lähipiiritapahtumiin sekä rajanvetoon yrityksen talouden ja omistajan yksityistalouden välillä. Lakisääteisiä tilintarkastuksen vähimmäisraportteja myös pienille yrityksille ovat tilinpäätösmerkintä ja tilintarkastuskertomus. Tilintarkastuskertomuksella tosin on käytännön merkitystä vain tilinpäätöksen yrityksen ulkopuolisille lukijoille. (Koskela 2005; Horsmanheimo & Steiner 2008, 417 ja 425–430.)

Pienille yrityksille on tyypillistä, että tilintarkastaja tekee yrityksessä tilintarkastusta vasta tilinpäätöksen valmistumisen jälkeen ilman kattavaa tilikauden aikaista tilintarkastusta. Usein tilintarkastuksessa on vain vähäinen tarve valvoa hallituksen jäsenten ja toimitusjohtajan toimintaa osakkeenomistajien näkökulmasta, koska he ovat usein samoja henkilöitä. Pienille yrityksille on myös tyypillistä, että niiden hallinnolliset käytännöt ovat minimaalisia. Monissa tapauksissa pienien yritysten tilintarkastuksen on oltava kustannustehokasta²⁴, koska yleensä pienet yritykset eivät ole valmiita maksamaan korkeita tilintarkastuspalkkioita, sillä yrittäjän näkökulmasta tilintarkastuksen hyödyt rajoittuvat usein ainoastaan tilintarkastajan antamiin neuvoihin. Lisäksi pienet yritykset eivät usein koe tilintarkastajan suorittamaa ulkoista valvontaa tärkeäksi, vaan pitävät sitä välttämättömänä pahana. (Koskela 2005; Horsmanheimo & Steiner 2008, 417 ja 424; Torpo 2013.)

²⁴ Pk-yritysten tilintarkastuksen tehokkuutta ja toteutusta on tarkastellut viime aikoina tarkemmin mm. Vahtera (2014).

2.5 Tutkimuksen yleisten tutkimushypoteesien muodostaminen

Tässä tutkimuksessa epäonnistuvien yritysten vastinpariryhmänä toimivat menestyvät yritykset. Kuitenkin useissa yritysten epäonnistumisia käsittelevissä tutkimuksissa (mm. Beaver 1966 ja Altman 1968) epäonnistuvien yritysten vastinpariryhmänä ovat toimineet vielä toiminnassa olevat yritykset. Tafflerin (1982) mukaan epäonnistuvien yritysten vastinpariryhmän tulisi kuitenkin sisältää sellaisia yrityksiä, jotka eivät ole vaikeuksissa, koska toiminnassa olevien yritysten ryhmä voi sisältää myös vaikeuksissa olevia yrityksiä, joilla on samanlaisia piirteitä epäonnistuvien yritysten kanssa. Tällöin käyttämällä vastinpariryhmässä ainoastaan ei-vaikeuksissa olevia yrityksiä voidaan erojen ryhmien välillä olettaa kasvavan verrattuna tilanteeseen, jossa vastinpariryhmä muodostuu toiminnassa olevista yrityksistä yleisesti.

Tässä tutkimuksessa on noudatettu Tafflerin (1982) esittämää lähestymistapaa epäonnistuvien yritysten vastinpariryhmän muodostamisesta, jolloin erojen epäonnistuvien yritysten ryhmän ja tämän vastinpariryhmän välillä voidaan olettaa olevan perinteisempää lähestymistapaa suuremmat. Keskeisenä syynä lähestymistavan valintaan verrattuna perinteisempään vastinpariryhmien muodostamisen malliin olivat tutkimusta varten käytettävissä olevat tietolähteet. Erilaisen lähestymistavan valinta on nähtävissä myös tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksissä ja asetetuissa hypoteeseissa.

Toinen eroavaisuus tämän tutkimuksen hypoteesien asetuksessa verrattuna moniin perinteisiin epäonnistuvien yritysten ennustamistutkimuksiin on se, että tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita vastinpariryhmien havaintojen mediaaneista eikä keskiarvoista. Syitä mediaanien käyttöön ovat tässä tutkimuksessa sekä aineiston ominaisuudet että aikaisemman teorian esittämät suositukset mediaanien käytölle²⁵. Laitisen ja Laitisen (2004, 80–81) mukaan yksikin poikkeava havainto voi muuttaa keskiarvoa huomattavasti, mutta mediaani pudottaa pois tarkastelusta molemmat ääripäät ja siten myös poikkeavat havainnot²⁶. Tässä tutkimuksessa mediaanien käytön tukena käytetään ha-

²⁵ mm. Laitinen & Laitinen (2004, 81) ja Tähtinen & Isoaho (2001, 58)

²⁶ Lisätietoa keskiarvojen ja mediaanien käytön eroista tilastollisessa tutkimuksessa on löydettävissä mm. teoksesta Tähtinen & Isoaho (2001, 46–58).

vainoja eri muuttujien ala- ja yläkvartiileista, jotka auttavat hahmottamaan eri muuttujien havaintojen jakaumaa²⁷.

Tämän tutkimuksen ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä kysytään, miten tarkasteltavat tilinpäätösraportoinnin viiveet eroavat toisistaan epäonnistuvien ja menestyvien pienten yritysten välillä. Tutkimuksessa tarkasteltavat erilaiset tilinpäätösraportoinnin viiveet voidaan aikaisemman teorian perusteella jakaa kolmeen pääluokkaan, jotka liittyvät tilinpäätöksen valmistumiseen, tilintarkastuksen valmistumiseen ja tilinpäätöstietojen julkaisemiseen. Yhteensä erilaisia viiveitä, jotka perustuvat näihin kolmeen pääluokkaan sekä tilinpäätösraportoinnin täydellisyyteen, ja joita testataan ensimmäisen yleisen tutkimushypoteesin perusteella, on tässä tutkimuksessa kahdeksan kappaletta. Tarkemmin nämä erilaiset tilinpäätösraportoinnin viive -muuttujat on esitelty alaluvussa 3.4. Koska tutkimuksessa otos muodostuu pareittain valituista ryhmistä, ollaan testauksessa kiinnostuneita pariin välisistä eroista. Lisäksi tutkimuksessa halutaan keskittyä keskiarvojen sijasta mediaaneihin, jolloin ensimmäisen yleisen tutkimushypoteesin nollahypoteesi ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta on seuraava:

H_{01} : Parien, jotka muodostuvat epäonnistuvasta ja menestyvästä pienestä yrityksestä, tilinpäätösraportoinnin viiveiden välisten erojen mediaani on 0.

Vastaavasti ensimmäisen tutkimuskysymyksen vaihtoehtoinen hypoteesi, joka tulee voimaan, jos otoksen perusteella saadaan tarpeeksi perusteita hylätä nollahypoteesi (H_{01}), on seuraava:

H_{11} : Parien, jotka muodostuvat epäonnistuvasta ja menestyvästä pienestä yrityksestä, tilinpäätösraportoinnin viiveiden välisten erojen mediaani on erisuuri kuin 0.

Tutkimuksen toisessa tutkimuskysymyksessä kysytään, miten tilinpäätösraportoinnin viiveisiin liittyvät laadulliset tekijät eroavat toisistaan epäonnistuvien ja menestyvien pienten yritysten välillä. Aikaisemman teorian pohjalta esiin nousevia tilinpäätösraportoinnin viiveisiin liittyviä laadullisia tekijöitä ovat tilinpäätöstietojen täydellisyys, tilikauden pituuden muuttaminen ja tilintarkastuskertomuksen muoto. Tilinpäätösrapor-

²⁷ Lisäksi tietoja ala- ja yläkvartiileista on voitu hyödyntää tässä tutkimuksessa varsinkin etsittäessä vastausta tämän tutkimuksen kolmanteen tutkimuskysymykseen.

toinnin viiveisiin liittyvien laadullisten tekijöiden testaus perustuu toiseen yleiseen tutkimushypoteesiin, jonka pohjalta testataan myöhemmin alaluvussa 4.4 yhteensä neljää laadullista muuttujaa. Tarkemmin nämä laadulliset muuttujat on esitelty alaluvussa 3.4. Koska tutkimuksen tilinpäätösraportoinnin viiveisiin liittyvät laadulliset tekijät ovat luokitteluasteikollisia, on toisen yleisen tutkimushypoteesin nollahypoteesi toisen tutkimuskysymyksen osalta seuraava:

H_{02} : Tilinpäätösraportoinnin viiveisiin liittyvät laadulliset tekijät eivät eroa toisistaan epäonnistuvien ja menestyvien pienten yritysten välillä.

Tällöin toisen tutkimuskysymyksen vaihtoehtoinen hypoteesi, joka tulee voimaan, jos otoksen perusteella saadaan tarpeeksi perusteita hylätä nollahypoteesi (H_{02}), on seuraava:

H_{12} : Tilinpäätösraportoinnin viiveisiin liittyvät laadulliset tekijät eroavat toisistaan epäonnistuvien ja menestyvien pienten yritysten välillä.

Tutkimuksen kolmannessa tutkimuskysymyksessä kysytään, missä tilinpäätösraportoinnin viiveissä ja niihin liittyvissä laadullisissa tekijöissä epäonnistuvien ja menestyvien pienten yritysten välillä on erityisesti havaittavissa eroavaisuutta. Tähän tutkimuskysymykseen pyritään vastaamaan tässä tutkimuksessa tilastollisen testaamisen sijasta kuvailemalla empiiristä aineistoa kvantitatiivisesti muiden tutkimuskysymysten hypoteesien testauksen yhteydessä luvussa 4.

3 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

Tässä luvussa käydään läpi tutkimuksen toteutuksessa tehtyjä valintoja sekä esitellään tutkimuksessa käytetyt aineistot, menetelmät ja tilastolliset testit. Luku on jaettu yhteensä viiteen alalukuun, jotka käsittelevät tämän tutkimuksen tutkimusmenetelmää, vastinparien muodostamista, aineiston keruuta, muuttujia ja tilastollisia testejä. Tutkimuksen rajoitteita validiteetin ja reliabiliteetin näkökulmista ei ole käsitelty tässä luvussa omana alalukunaan vaan niitä on pyritty tuomaan esille muiden tämän luvun alalukujen yhteydessä sekä myöhemmin erityisesti tarkasteltaessa tutkimuksen rajoitteita alaluvussa 5.2.

3.1 Tutkimusmenetelmä

Tämä tutkimus on kvantitatiivinen, ja siinä on hyödynnetty vastinparimenettelyä. Vastinparimenettelyssä epäonnistuneelle yritykselle valitaan vastinpari ennalta määritellyin ehdoin, jolloin muodostuu kaksi samankokoista ryhmää, joista toiseen kuuluvat epäonnistuneet yritykset ja toiseen niiden vastinparit. Tässä tutkimuksessa epäonnistuneiden yritysten vastinparit ovat menestyviä yrityksiä. Vastinparimenettelyn avulla on mahdollista pyrkiä eliminoimaan erilaisten tekijöiden, mm. yritysten toimialan, yhtiömuodon, koon, iän ja sijainnin, vaikutuksia tutkimuksen tuloksiin. Tämän tutkimuksen vastinparimenettelyn toteutuksessa on erilaisista tekijöistä otettu huomioon yritysten toimiala, yhtiömuoto, koko ja sijainti. Sen sijaan yritysten ikää ei ole otettu huomioon, mikä johtuu käytettävissä olevien tietolähteiden rajaavista ominaisuuksista.²⁸ (Zmijewski 1984; Laitinen & Laitinen 2004, 82–83.)

Laitisen ja Laitisen (2004, 125) mukaan suurimmassa osassa epäonnistuvien yritysten ennustamistutkimusta käytetään toimivien yritysten valinnassa vastinparimenettelyä. Vastinparimenettelyä ovat aikaisemmin epäonnistuvien yritysten ennustamistutkimuksessa hyödyntäneet mm. Beaver (1966), Altman (1968) sekä Platt ja Platt (1990). Yleisesti vastinparimenettelyn heikkoudeksi on nähty, että toimivia yrityksiä on todellisu-

²⁸ Toimialan, yhtiömuodon, koon, iän ja maantieteellisen sijainnin vaikutuksia yritysten riskiin epäonnistua ovat suomalaisissa olosuhteissa tarkastelleet tarkemmin Laitinen & Laitinen (2014, 26–34).

dessa enemmän kuin epäonnistuvia yrityksiä, minkä seurauksena toimivien yritysten valinta ei kuvaa välttämättä täydellisesti koko toimivien yritysten perusjoukkoa valituksessa yritysten kokoluokassa (Zmijewski 1984; Keasey & Watson 1991b). Laitisen ja Laitisen (2004, 125–126) mukaan epäonnistuvien yritysten suhteellisesti suuri osuus otoksesta voi johtaa yritysten epäonnistumisen ennustamismalleissa luokitteluvirheisiin, mutta tavallisesti menettelyn aiheuttama harha ei ole kovin suuri.

Toinen otannasta syntyvä harha vastinparimenettelyssä syntyy siitä, että usein otannan perusteena käytetään täydellisten tietojen saatavuutta. Tämän vuoksi otoksesta ei yleensä tule satunnaista, sillä tilinpäätöstietojen täydellisyys ei ole tavallisesti satunnaisesti jakautunut. Tämä johtuu siitä, että heikosti menestyvät yritykset jättävät tilinpäätöksensä herkemmin toimittamatta asianosaiseen virastoon tai esittävät tilinpäätöstietonsa puutteellisina. Tällöin yrityksistä koostuvaan otokseen syntyy harhaa, koska siinä painottuvat paremmin menestyvät yritykset suhteellisesti liikaa. Zmijewskin (1984) mukaan molemmat edellä mainitut harhat ovat selvästi havaittavissa, mutta ne eivät yleensä vaikuta tilastollisiin päätelmiin tai luokitteluihin. (Zmijewski 1984; Laitinen & Laitinen 2004, 125–126.)

Tämän tutkimuksen kannalta edellä mainitut vastinparimenettelyn harhaa aiheuttavat ongelmat eivät ole yhtä merkittäviä kuin monissa aikaisemmissa aihealueen tutkimuksissa, koska tutkimuksen tarkoituksena ei ole luoda yleispätevää käsitystä kaikista yrityksistä yleensä vaan verrata keskenään kahta erityyppistä ryhmää toisiinsa. Kuitenkin myös tämän tutkimuksen kohdejoukossa epäonnistuvia yrityksiä on vähemmän kuin menestyviä yrityksiä. Tutkimuksen tarkastelun kohteina olivat kaikki SAT-konkurssilistauksen yritykset, joiden liikevaihto oli 2–10 miljoonaa euroa (yhteensä 90 kpl), joista lopulliseen vastinparimenettelyyn valikoitui 38 epäonnistunutta yritystä. Sen sijaan kaikki Menestyjät-listauksen²⁹ saman kokoluokan yritykset eivät ole olleet mukana tarkastelussa, vaan tämä listaus oli kokonaislaajuudeltaan selvästi suurempi kuin epäonnistuvien yritysten listaus. Syitä epäonnistuvien yritysten hankkimiseen ensiksi suppeammasta listauksesta sekä tämän jälkeen näiden menestyvien vastinparien hankkimiseen laajemman tietolähteen listauksista olivat tässä tutkimuksessa hyödynnettävissä

²⁹ Menestyjät-sertifikaatin mukaan noin 5 prosenttia Suomen yrityskannan noin 300 000 yrityksestä täyttää listauksessa käytetyn menestyvän yrityksen määritelmän.

sä olevat tietolähteet sekä aikaisempien tutkimusten esimerkki vastinparimenettelyn toteutuksesta (mm. Beaver 1966 ja Altman 1968).

Toinen vastinparimenettelyn ongelma, joka on täydellisten tietojen saatavuus, on pyritty tässä tutkimuksessa huomioimaan ottamalla tilinpäätösraportoinnin täydellisyys huomioon kerättävissä aineistoissa. Tämän vuoksi täydelliset tilinpäätöstiedot on erotettu epätäydellisistä tilinpäätöstiedoista, minkä lisäksi epäonnistuvien ja menestyvien pienten yritysten kaupparekisteriin saapuneiden tilinpäätöstietojen täydellisyyden eroavaisuutta ryhmien välillä on testattu ja arvioitu tämän tutkimuksen neljännessä luvussa. Kuitenkin myös tässä tutkimuksessa epätäydelliset tiedot rajoittivat varsinkin aineiston laajuutta tilinpäätösraportoinnin eri viiveiden osalta. Lisäksi tietojen puuttuminen vaikutti eri testeihin valikoituneisiin vastinpareihin, minkä takia eri testeissä käytetyt vastinparien otokset eivät ole vastinpareiltaan täysin toisiaan vastaavia.

Tämän tutkimuksen vastinparimenettelyn toteutus on suomalaisiin olosuhteisiin ja käytävissä oleviin tietolähteisiin muokattu versio Beaverin (1966) käyttämästä vastinparimenettelystä. Käytettyjen tietolähteiden eroavaisuudesta johtuen tämän tutkimuksen vastinparimenettelyn toteutukseen on kuitenkin sisällytynyt myös tutkijan omaan harkintaan perustuneita valintoja³⁰, jotka on pyritty tuomaan esille alaluvussa 3.2. Varsinaisen teknisen vastinparien muodostamisen lisäksi toiseksi eroavaisuudeksi vastinparimenettelyiden toteutuksen välillä voidaan mainita, että tässä tutkimuksessa toimialaluokituksessa on käytetty suomalaista TOL-koodia³¹, kun taas Beaver (1966) hyödynsi paikallista SIC-järjestelmää. Kolmanneksi tässä tutkimuksessa kokoluokan määrittelevä tekijä on liikevaihto eikä taseen loppusumma kuten Beaverilla (1966). Syynä liikevaihdon käyttöön kokoluokan mittarina tässä tutkimuksessa on, että vastinparimenettelyn toteutuksen tietolähteissä eli SAT-konkurssilistauksessa ja Menestyjät-listauksessa yritysten kokoluokan mittarina on käytetty liikevaihtoa. Neljäs merkittävä eroavaisuus tutkimusten välillä on, että Beaverin (1966) tutkimuksen tietolähteen epäonnistuneet yritykset olivat pörssiyrityksiä, kun ne tässä tutkimuksessa ovat pieniä yrityksiä.

³⁰ Esimerkkejä tehdyistä tutkijan omaan harkintaan perustuneista valinnoista ovat hyväksytyjen vastinparien muodostamisen liikevaihdon raja-arvot, täsmälleen samat TOL-koodit ja valintakierrosten määrä, joihin ovat vaikuttaneet mm. tietolähteiden ominaisuudet, käytävissä olleet resurssit ja pyrkimys tehtyjen harkinnanvaraisten valintojen minimoitua tulkinvaraisuuteen.

³¹ Lisätietoa suomalaisesta TOL-koodista on löydettävissä Tilastokeskuksen luokituksesta Toimialaluokitus TOL 2008.

Vastinparien muodostamisen poikkeavuuden lisäksi merkittävä ero tämän tutkimuksen ja Beaverin (1966) tutkimuksen välillä on, että Beaver (1966) tarkasteli omassa tutkimuksessaan profiilianalyysin avulla epäonnistuneiden ja toimivien yritysten tunnuslukujen keskiarvojen välisiä eroja, kun taas tässä tutkimuksessa tarkastellaan pääosin epäonnistuneiden ja menestyvien yritysten raportoinnin viiveiden mediaaneja. Pääsyynä mediaanien käyttöön tässä tutkimuksessa ovat hyödynnettävän aineiston koko ja soveltuvuus tilastolliseen testaukseen, mutta myös aiemmassa teoriassa mediaanien hyödyntämisellä on nähty olevan omat etunsa.³²

3.2 Vastinparien muodostaminen

Tutkimuksessa käytetyt vastinparit on muodostettu hyödyntäen SAT-konkurssilistausta Suomen sadasta suurimmasta konkurssin asetetusta yrityksestä vuodelta 2013 ja Kauppalehden Menestyjät-listausta. Kauppalehden tietokantaa on hyödynnetty vastinparien muodostamiseksi syyskuusta joulukuuhun vuonna 2014. Vastinparien muodostamiseksi on toteutettu kolme valintakierrosta pienen yrityksen määritelmän liikevaihdon osalta täyttäneistä SAT-konkurssilistauksen yrityksistä (90 kappaletta), jotka muodostavat tämän tutkimuksen epäonnistuvien yritysten aineiston. Tutkimuksen vastinparit on muodostettu siten, että ensimmäisellä kierroksella jokaiselle konkurssiyritykselle on haettu kaksi potentiaalista ehdokasta vastinpariksi Menestyjät-listauksesta käyttäen Kauppalehden WWW-sivuilla olevan haun rajauksena maakuntaa ja toimialaa. Haettava maakunta ja toimialan kertova TOL-koodi on SAT-konkurssilistauksen yrityksille saatu selville hakemalla yrityksen nimellä sen tietoja Kauppalehden WWW-sivujen Yrityshhausta ennen menestyvän vastinparin hakemista Menestyjät-listauksesta.

Haun avulla muodostettuun Menestyjät-listaukseen rajattuna maakunnalla ja toimialalla asetetaan tarkasteltava konkurssiyritys listaukseen suuruusjärjestyksessä liikevaihdon perusteella. Tämän jälkeen listauksesta valitaan potentiaalisiksi vastinpariehdokkaiksi lähimmät kaksi yritystä, joista toinen on pienempi ja toinen suurempi kuin konkurssiyritys liikevaihdolla mitattuna. Konkurssiyrityksen liikevaihdon suuruutena on käytetty tässä vaiheessa SAT-konkurssilistauksen ilmoittamaa liikevaihtoa. Potentiaalisista eh-

³² Mediaaneja ja kvartiileja on omaan teokseensa sisällytyneissä tutkimuksissaan hyödyntänyt mm. Laitinen (1990).

dokkaista hyväksytään vastinpariksi yritys, jonka TOL-koodi on sama kuin konkurssiyrittäjällä, ja jonka Kauppalehden tietojen perusteella laskettu³³ vuoden 2012 liikevaihto eroaa konkurssiyrittäjän SAT-konkurssilistauksen esittämästä liikevaihdosta vähemmän kuin 25 prosenttia. Jos molemmat ehdokkaat täyttävät liikevaihdon ja TOL-koodin osalta edellä mainitut ehdot, niin vastinpariksi hyväksytään yritys, jonka liikevaihto on lähempänä konkurssiyrittäjää. Ehdokkaat, jotka eivät täytä edellä mainittuja edellytyksiä, hylätään. Lisäksi hylätään sellaiset vastinpariehdokkaat, jotka ovat jo aiemmin tulleet valituiksi toisen konkurssiyrittäjän vastinpariksi. Ensimmäiseltä kierrokselta lopullisia vastinpareja tutkimukseen kertyi 25 kappaletta 90:stä tarkastelussa olleesta konkurssiyrittäjästä.

Toisella kierroksella tarkasteluun otettiin ilman vastinparia jääneet tarkastelun kohteena olleet konkurssiyrittäjät, joita oli jäljellä 65 kappaletta. Näiden vastinparien etsintää laajennettiin samoilla toimintatavoilla ja ehdoilla koskemaan ensimmäisen kierroksen tavoin haetun Menestyjät-listauksen yhtä uutta suurempaa ja yhtä uutta pienempää yritystä. Toisen kierroksen jälkeen tarkastelun kohteena oli siten enimmillään ollut haetulta Menestyjät-listalta neljä yritystä, joista kaksi pienempää ja kaksi suurempaa kuin tarkasteltava konkurssiyrittäjä. Näin haetuista toisen kierroksen ehdokkaista lopullisen tutkimuksen vastinpariksi konkurssiyrittäjälle löytyi 6 uutta vastinparia.

Kolmannella kierroksella tarkasteluun otettiin kahden ensimmäisen kierroksen jälkeen ilman vastinparia jääneet konkurssiyrittäjät, joita oli jäljellä 59 kappaletta. Kolmannella kierroksella tarkastelua laajennettiin siten, että edellisten kierrosten tavoin muodostetulta menestyvien yritysten listalta poimittiin neljä uutta suurempaa potentiaalista ehdokasta ja neljä uutta pienempää potentiaalista ehdokasta, jotka olivat tarkasteltavalla listalla aiempia kierroksia seuraavaksi lähinnä konkurssiin menettänyt yritys.³⁴ Kolmannen kierroksen uudet potentiaaliset ehdokkaat hyväksyttiin tai hylättiin samoin ehdoin

³³ Menestyvän yrityksen vuoden 2012 liikevaihtoarvio on laskettu Kauppalehden tiedoilla viimeisimmälle tilikaudelle merkitystä liikevaihdosta (oletus 2013), tilikauden pituudesta ja liikevaihdon kasvusta. Vastinparien muodostamiseksi tehdyt menestyvien yritysten liikevaihdon arviointilaskelmat on esitetty liitteessä 2 olevassa taulukossa. Huomionarvoista on, että Kauppalehden tietojen viimeisimmän tilikauden liikevaihto ei laskelmissa tarkoita sitä, että kaikissa tapauksissa yritysten tilikausi olisi ollut kalenterivuosi 2013.

³⁴ Kolmannelle kierrokselle jääneiden yritysten osalta potentiaalisia ehdokkaita käytiin siis läpi enimmillään yhteensä 12 kappaletta, joista viimeisellä kierroksella kahdeksan oli uusia. Joidenkin konkurssiyrittäjien kohdalla tarkastelu kohdistui alle 12 yritykseen, koska kaikille yrityksille ei ollut saatavilla käytävillä hakuehdoilla kuutta suurempaa ja kuutta pienempää potentiaalista vastinpariehdokasta.

kuin kahdella aiemmalla kierroksella. Jos useampi ehdokkaista täytti edellä mainitut ehdot, niin vastinpariksi valittiin yritys, jonka liikevaihto oli lähempänä konkurssiyritystä. Kolmannelta kierrokselta lopullisen tutkimuksen vastinpareiksi valittiin yhteensä 7 yritystä, jolloin kaikkien kolmen valintakierroksen aikana hyväksyttiin yhteensä 38 vastinparia lopulliseen tutkimukseen.

Ilman vastinparia kolmella valintakierroksella suoraan jääneet tarkastelun kohteina olleet konkurssiyrietykset (48 yritystä) hylättiin. Lisäksi vastinparien etsimistä seuranneen tilinpäätösten hankinnan aikana SAT-konkurssilistausta jouduttiin oikaisemaan tutkimusta varten, koska listaus ei ottanut huomioon tilikauden pituutta koon määrittelyssä. Tilikauden pituuden erilaisuudesta johtuen neljä konkurssiyritystä jouduttiin ottamaan uudelleen tarkasteluun. Näistä yhdelle ei löytynyt enää uutta vastinparia ja kolmen yrityksen osalta niiden liikevaihto ei ollut 12 kuukaudelle laskettuna 2–10 miljoonaa euroa, joten nämä yritykset hylättiin. Näin muodostui lopullinen 38 vastinparin määrä³⁵. Sopivien vastinparien löytäminen oli haastavinta pienissä maakunnissa ja harvinaisemmillä toimialoilla. Tutkimukseen hyväksytyt vastinparit (38 kappaletta) on esitetty numeroituina (1–38) liitteessä 3. Liitteessä 3 on esitetty myös vastinparien TOL-koodit ja maakunnat.

Yleisimmät toimialat 90 konkurssiyrietyksen SAT-konkurssilistauksen aineistossa olivat sen omaa toimialaluokitusta käyttäen tukku- ja vähittäiskappaa, rakentaminen sekä teollisuus. Tämän aineiston yleisimmät TOL-koodit olivat puolestaan 41200 (Asuin- ja muiden rakennusten rakentaminen), joka oli toimialakoodina neljällätoista yrityksellä, ja 49410 (Tieliikenteen tavarankuljetus), joka oli toimialakoodi kuudella yrityksellä. Kolmen yrityksen toimialakoodeja oli aineistossa lisäksi yksi (43120) ja kahden yrityksen toimialakoodeja viisi (46510, 43220, 25620, 47301 ja 78200). Loput yritykset jakautuivat 90 yritystä sisältäneessä aineistossa kaikki eri TOL-koodeille.³⁶

Lopulliseen tutkimukseen hyväksytyistä vastinpareista selvästi yleisin toimiala oli SAT-konkurssilistauksen toimialaluokitusta hyväksikäyttäen rakentaminen. Sen sijaan tukku- ja vähittäiskaupan sekä teollisuuden suhteelliset osuudet vastinpareissa ovat selvästi

³⁵ Liikevaihdon arvioinnissa hyödynnetty taulukko hyväksytyjen vastinparien osalta on nähtävissä liitteessä 2.

³⁶ Tarkemmin TOL-koodeista (Toimialaluokitus TOL 2008)

pienemmät kuin aineistossa. Vastinparien yleisimmät TOL-koodit olivat 41200, joka oli toimialakoodina 10 vastinparilla, ja 49410, joka oli toimialakoodina viidellä vastinparilla. Lisäksi kahden vastinparin toimialakoodeja olivat 43220, 43120 ja 78200. Loput vastinparit jakautuivat kaikki eri TOL-koodeille. Aineiston ja vastinparien toimialakoodit osoittavat suoritetun vastinparimenettelyn suosineen suhteellisesti sellaisia toimialoja, joilla on yleisiä TOL-koodeja. Taulukkoon 1 on koottu SAT-konkurssilistauksen mukaiset toimialat aineistossa ja vastinpareissa sekä niiden suhteelliset prosenttiosuudet.

Toimiala	Aineisto (kpl / %)		Vastinparit (kpl / %)	
Tukku- ja vähittäiskauppa	24	26,7 %	7	18,4 %
Rakentaminen	21	23,3 %	15	39,5 %
Teollisuus	18	20,0 %	2	5,3 %
Kuljetus ja varastointi	8	8,9 %	6	15,8 %
Informaatio ja viestintä	2	2,2 %	1	2,6 %
Majoitus ja ravitseminen	2	2,2 %	1	2,6 %
Muut	15	16,7 %	6	15,8 %
Yhteensä	90	100 %	38	100 %

Taulukko 1 Tutkimuksen aineiston ja vastinparien yritysten toimialat

Alueellisesti eniten SAT-konkurssilistauksen aineiston konkurssiyrityksiä oli sijoittunut Uudellemaalle (38 yritystä), Varsinais-Suomeen (11 yritystä) ja Pirkanmaalle (6 yritystä). Loput aineiston yritykset olivat jakaantuneet siten, että niitä oli yhdestä viiteen yritystä maakuntaa kohden. Ainoat Suomen maakunnat, joista ei ollut mukana yrityksiä tarkasteltavassa aineistossa, olivat Kainuu ja Ahvenanmaa. Yritysten toimialat aineistossa ja tutkimuksen lopullisissa vastinpareissa on esitetty taulukossa 2.

Alueellisesti aineiston ja vastinparien väliset suhteelliset osuudet eivät muuttuneet vastinparimenettelyn toteutuksessa yhtä merkittävästi kuin toimialan suhteen toteutettuna, sillä merkittävimpien maakuntien eli Uudenmaan (16 yritystä), Varsinais-Suomen (5 yritystä) ja Pirkanmaan (3 yritystä) suhteellisissa osuuksissa aineistossa ja vastinpareissa tapahtui ainoastaan pieniä muutoksia. Eniten suhteellista osuuttaan vastinpareissa, aineistoon verrattuna, kasvattivat maakunnista Etelä-Pohjanmaa ja Kymenlaakso, joilla molemmilla oli sekä aineistossa että lopullisissa vastinpareissa kolme yritystä. Sen sijaan suurimpia suhteellisen osuuden menettäjiä aineiston ja lopullisien vastinparien välillä olivat Keski-Suomi, Etelä-Savo ja Pohjois-Karjala. Maakuntia, joista ei ollut yhtään

konkurssiyritystä edustettuna lopullisen tutkimuksen vastinpareissa, olivat Kainuun ja Ahvenanmaan ohella Keski-Suomi, Etelä-Karjala, Keski-Pohjanmaa ja Pohjanmaa.

Maakunta	Aineisto (kpl / %)		Vastinparit (kpl / %)	
Uusimaa	38	42,2 %	16	42,1 %
Varsinais-Suomi	11	12,2 %	5	13,2 %
Pirkanmaa	6	6,7 %	3	7,9 %
Etelä-Savo	5	5,6 %	1	2,6 %
Pohjois-Karjala	4	4,4 %	1	2,6 %
Keski-Suomi	4	4,4 %	0	0,0 %
Etelä-Pohjanmaa	3	3,3 %	3	7,9 %
Kymenlaakso	3	3,3 %	3	7,9 %
Satakunta	3	3,3 %	1	2,6 %
Kanta-Häme	2	2,2 %	1	2,6 %
Lappi	2	2,2 %	1	2,6 %
Pohjois-Pohjanmaa	2	2,2 %	1	2,6 %
Päijät-Häme	2	2,2 %	1	2,6 %
Etelä-Karjala	2	2,2 %	0	0,0 %
Pohjois-Savo	1	1,1 %	1	2,6 %
Keski-Pohjanmaa	1	1,1 %	0	0,0 %
Pohjanmaa	1	1,1 %	0	0,0 %
Yhteensä	90	100 %	38	100 %

Taulukko 2 Tutkimuksen aineiston ja vastinparien yritysten maakunnat

3.3 Aineiston keruu

Tässä tutkimuksessa käytetty aineisto on kerätty Patentti- ja rekisterihallituksen Virretietopalvelun tilinpäätöstiedoista joulukuussa 2014 ja tammikuussa 2015. Ensiksi tietopalvelusta on hankittu tutkimusta varten tarkastelun kohteeksi valittujen yritysten tilinpäätöstiedot tilikaudelta, joka pääosin kohdistuu vuodelle 2011. Jos tilikaudesta tasan puolet on kohdistunut vuodelle 2011, niin tutkimuksessa hyväksikäytettäväksi on valittu tilikausi, joka on alkanut vuoden 2011 aikana. Toiseksi tietopalvelusta on hankittu tarkastelun kohteeksi valittujen yritysten tilinpäätökset ensiksi hankittua tilinpäätöstä seuraavalta tilikaudelta, jos ne ovat olleet molemmilta vastinparin yrityksiltä saatavilla. Tällöin tarkastelun kohteina olleilta yrityksiltä on pyritty hankkimaan yhteensä kaksi tilinpäätöstä kahdelta eri tilikaudelta, joista ensimmäistä kutsutaan tässä tutkimuksessa tilikaudeksi 2011 ja toista tilikaudeksi 2012, vaikka nämä tilikaudet eivät täysin vastaa kyseisiä kalenterivuosia.

Syynä tilinpäätösten hankkimiseen edellä mainitulla tavalla ovat tutkimuksen ulkopuolista havainnoijaa palveleva tarkoitus, tutkimusta varten käytettävissä olleet taloudelliset resurssit sekä pyrkimys saada vertailtavat tilikaudet ajoittumaan mahdollisimman hyvin samoille ajanjaksoille. Lisäksi tutkimuksessa pyrittiin huomioimaan Verohallinnon muuttunut käytäntö toimittaa tilinpäätöstiedot Patentti- ja rekisterihallitukselle verovuodesta 2011 alkaen (Hakonen 2012). Tämän takia kaikki tässä tutkimuksessa hyödynnetyt tilikaudet ajoittuvat verovuosille 2011, 2012 ja 2013.

Aineiston hankinnassa pyrkimyksenä oli saada tilinpäätös jokaiselta epäonnistuneelta yritykseltä kahdelta viimeisimmältä tilikaudelta ennen niiden ajautumista konkurssiin. Kuitenkin, varsinkin tilikaudelta 2012, useiden epäonnistuvien yritysten tilinpäätökset eivät olleet tutkimuksen toteutuksen ajankohtana saatavilla Patentti- ja rekisterihallituksen Virre-tietopalvelusta. Balcaenin ja Ooghen (2006) mukaan tämänkaltainen tilinpäätösten puuttuminen on ollut myös aikaisemmassa alan tutkimuksessa tyypillistä epäonnistuville yrityksille paria vuotta ennen konkurssia.

Tilinpäätösten puuttumisen lisäksi useiden yritysten Patentti- ja rekisterihallituksen Virre-tietopalvelun kautta saadut tilinpäätöstiedot osoittautuivat epätäydellisiksi. Koska kaikkien tutkimuksen kohteeksi valittujen yritysten hankitut tilinpäätöstiedot eivät olleet täydelliset, ei kaikkia tutkimuksen 38 vastinparia ole voitu hyödyntää kaikissa tämän tutkimuksen testauksissa. Tutkimuksen testauksissa on hyödynnetty vain vastinpareja, joilta molemmilta on ollut testissä tarvittava tieto käytettävissä, minkä avulla vastinparimenettelyn yritysten toimialan, koon ja sijainnin huomioon ottava ominaisuus on säilytetty. Balcaenin ja Ooghen (2006) mukaan aikaisemmassa alan tutkimuksessa tilinpäätökset, joissa on ollut puuttuvia arvoja, on yleensä kokonaan poistettu myöhemmästä analyysistä. Tässä tutkimuksessa puuttuvat arvot on kuitenkin poistettu vain kyseisen muuttujan kohdalta johtuen rajallisesta aineiston koosta ja siitä, että tarkastelu kohdistuu kerrallaan ainoastaan yhteen muuttujaan.

Tutkimusta varten hankitut tilinpäätökset, jotka ovat sisältäneet tilinpäätöstietoja, ovat nähtävillä liitteessä 4. Liitteessä 4 on ilmoitettu tilinpäätösten tilikausien ajankohdat sekä yritysten liikevaihdot näiltä tilikausilta. Liitteessä 4 näkyviä liikevaihtoja ei ole käytetty hyväksi vastinparien muodostamisessa, vaan vastinparien muodostaminen tapahtui SAT-konkurssilistaukseen ja Menestyjät-listauksesta saatuihin tietoihin perustu-

en. Vastinparien muodostamiseksi hyödynnetyt laskelmat ovat hyväksytyjen vastinparien osalta liitteessä 2. Liitteessä 4 on merkitty X:llä vastinparien tiedot, joilta ei ole ollut käytettävissä molempien vastinpariryitysten tilinpäätöstietoja³⁷.

3.4 Muuttujat

Tässä tutkimuksessa on hyödynnetty sekä numeerisia että kategorisia muuttujia. Tutkimuksen numeeriset muuttujat ovat kaikki suhteasteikollisia. Kaikkien suhteasteikollisten muuttujien mittayksiköksi on valittu kuukausi, mikä perustuu lainsäädännön tilinpäätösraportoinnille antamiin määräaikoihin, jotka on esitetty kuukausina³⁸. Tutkimuksen numeerisia muuttujia ovat ensimmäisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen viive 2011 ja 2012 sekä näiden muutos³⁹, täydellisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen viive, tilinpäätöksen valmistumisen viive, tilintarkastuksen viive, tilinpäätöksen valmistumisen ja tilintarkastuksen valmistumisen välinen viive sekä tilintarkastuksen valmistumisen ja täydellisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen välinen viive. Lukuun ottamatta ensimmäisten tilinpäätösten saapumista kaupparekisteriin suhteasteikolliset muuttujat muodostuvat vastinpareittain viimeisistä tilinpäätöstiedoista, jotka on onnistuttu hankkimaan Patentti- ja rekisterihallituksen Virre-tietopalvelusta.

³⁷ Huomionarvoista on, että X:llä on merkitty liitteessä 4 myös sellaiset vastinparit, joissa molempien vastinpariryitysten tilinpäätöstiedot ovat olleet ostettavissa, mutta niistä toisen tilinpäätöstiedot eivät lopulta ole olleet nähtävissä ostetuista dokumenteista. Tällaiset vastinparit on otettu huomioon alaluvun 4.4 testauksissa, sillä puutteelliset tilinpäätöstiedot on tulkittu epätäydellisiksi tiedoiksi, jonka takia liitteen 4 vastinpareista hankittujen tilinpäätösten määrä eroaa täydellisten tietojen tarkastelussa olleiden vastinparien määrästä. Kuitenkaan tällaisia vastinpareja ei ole otettu huomioon alaluvun 4.1 testeissä, koska ensimmäisiä tilinpäätöstietoja ei ole saapunut kaupparekisteriin. Tämän takia alaluvun 4.1 ensimmäisten tilinpäätöstietojen vastinparien määrä vastaa liitteen 4 tietoja hankituista tilinpäätöstiedoista. Edellä mainitusta pääsäännöstä poikkeuksellisesti on käsitelty vastinpari 38, jossa menestyvän yrityksen tilinpäätöstiedot eivät ole olleet ostettavissa tilikaudelta 2011. Koska yrityksen edellisen ja seuraavan tilikauden tilinpäätökset ovat olleet ostettavissa, vastinparin 38 menestyvän yrityksen tilinpäätöstiedot tilikaudelta 2011 on tulkittu epätäydellisiksi. Tämän takia vastinpari 38 on huomioitu alaluvun 4.4 täydellisten tilinpäätöstietojen testauksessa tilikaudelta 2011.

³⁸ mm. KPL 3:6, OYL 5:3 ja OYL 8:10

³⁹ Alkuperäisen tutkimussuunnitelman mukaan tilinpäätösraportoinnin viiveiden muutosta oli tarkoitus tarkastella myös muiden muuttujien osalta kuin ensimmäisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisella. Syyinä muiden muuttujien osalta muutoksen testaamatta jättämiselle oli empiirisen aineiston ennakoitua heikompi laatu, jonka takia muuttujia jouduttiin yhdistelemään. Aiemmin tilinpäätösraportoinnin viiveiden muutoksia ovat tarkastelleet mm. Peel ym. (1986).

Ensimmäisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen viiveellä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa aikaa, joka on kulunut tilikauden päättymisestä ensimmäiseen tilinpäätöstietojen sisältäneen dokumentin saapumiseen kaupparekisteriin. Ensimmäiset tilinpäätöstiedot ovat voineet sisältää esimerkiksi vain alustavan taseen ja tuloslaskelman tai tilinpäätökset on voitu toimittaa jo ensimmäisellä kerralla täydellisinä. Täydellisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen viiveellä tarkoitetaan aikaväliä tilikauden päättymisestä dokumentin saapumiseen kaupparekisteriin, jonka jälkeen Patentti- ja rekisterihallituksen Virre-tietopalvelussa olevat tiedot ovat olleet tämän tutkimuksen mukaisesti täydelliset. Täydellisinä tilinpäätöstietoina pidetään tässä tutkimuksessa sellaisia yrityksestä Patentti- ja rekisterihallituksen Virre-tietopalvelun kautta saatuja tietoja, jotka sisältävät yrityksen tuloslaskelman, taseen, liitetiedot, tiedon henkilöstömäärästä, johdon ja tilintarkastajan allekirjoitukset päiväyksineen sekä tilintarkastuskertomuksen. Tiedot dokumenttien saapumisesta kaupparekisteriin on selvitetty näihin dokumentteihin liitettyjen tilinpäätöksen rekisteröintimerkintöjen perusteella.

Tilinpäätöksen valmistumisen viiveellä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa aikaväliä tilikauden päättymisestä johdon tilinpäätöksen allekirjoitukseen. Vastaavasti tilintarkastuksen viiveellä tarkoitetaan aikaväliä tilikauden päättymisestä tilintarkastuskertomuksen allekirjoitukseen. Sekä tilinpäätöksen valmistumisen viive että tilintarkastuksen viive ovat laskettavissa allekirjoitusten yhteydessä olevista päiväyksistä. Tilinpäätöksen valmistumisen ja tilintarkastuksen valmistumisen välinen viive on laskettu edellä mainituista johdon allekirjoituksen ja tilintarkastajan tilintarkastuskertomuksen allekirjoituksen tiedoista. Vastaavasti tilintarkastuksen valmistumisen ja täydellisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen välinen viive on laskettu hyödyntäen tietoja tilintarkastuksen viiveestä ja täydellisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen viiveestä.

Tutkimuksen kategorisia muuttujia ovat tilinpäätöstietojen täydellisyys tilikausilta 2011 ja 2012, tilikauden pituuden muuttaminen 1.1.2010 jälkeen ja viimeisimmän tilintarkastuskertomuksen muoto, jotka ovat kaikki kaksiarvoisia luokitteluasteikollisia muuttujia. Tieto tilikauden pituuden muuttamisesta on hankittu Patentti- ja rekisterihallituksen Virre-tietopalvelun yritysten tilikausitiedoista, joissa on näkyvissä yritysten tilikausien alkamis- ja päättymispäivät. Tilintarkastuskertomuksen muoto on tässä tutkimuksessa jaettu vakioimuotoiseen ja mukautettuun tilintarkastuskertomukseen. Tilintarkastusker-

tomus on tässä tutkimuksessa katsottu vakiomuotoiseksi silloin, kun sen sisältämä lausunto tai lausunnot ovat vakiomuotoiset, eikä se sisällä huomautuksia tai lisätietoja. Muissa tapauksissa tilintarkastuskertomus on katsottu mukautetuksi.⁴⁰

Kaikki tutkimuksessa käytetyt muuttujat on kuvattu kootusti taulukossa 3, jossa muuttujista on annettu tiedot mitta-asteikosta, hyödynnettyjen vastinparien määrästä sekä muuttujissa hyödynnetyistä vastinpareista⁴¹.

Muuttuja	Mitta-asteikko	Vastinparien määrä	Muuttujassa hyödynnetyt vastinparit
Ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin 2011	Suhde	36	1–5, 7–37
Ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin 2012	Suhde	18	3–8, 10, 13–15, 17–18, 20, 27–28, 32, 34, 38
Ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin muutos	Suhde	16	3–5, 7–8, 10, 13–15, 17–18, 20, 27–28, 32, 34
Täydellisten tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin	Suhde	14	1–2, 4, 7, 9, 13–14, 17–18, 20, 28–29, 32, 38
Tilinpäätöksen valmistumisen viive	Suhde	14	1–2, 4, 6–7, 9, 13–14, 20, 23, 28–29, 32, 38
Tilintarkastuksen viive	Suhde	21	1–2, 4, 6–11, 13–15, 17–18, 20, 25, 28–30, 32, 38
Tilinpäätöksen valmistumisen ja tilintarkastuksen valmistumisen välinen viive	Suhde	13	1–2, 4, 6–7, 9, 13–14, 20, 28–29, 32, 38
Tilintarkastuksen valmistumisen ja täydellisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen välinen viive	Suhde	12	1–2, 4, 7, 9, 13–14, 20, 28–29, 32, 38
Tilinpäätöstietojen täydellisyys 2011	Luokittelu	38	1–38
Tilinpäätöstietojen täydellisyys 2012	Luokittelu	24	3–8, 10, 13–18, 20, 23, 25–29, 32, 34, 36, 38
Tilikauden pituuden muuttaminen 1.1.2010 jälkeen	Luokittelu	38	1–38
Tilintarkastuskertomuksen muoto	Luokittelu	20	1–2, 4, 6–11, 13–15, 17–18, 20, 28–30, 32, 38

Taulukko 3 Tutkimuksen muuttujat

⁴⁰ Tarkemmin vakiomuotoisen ja mukautetun tilintarkastuskertomuksen sisältöä ja merkitystä ovat käsitelleet mm. Horsmanheimo ja Steiner (2008, 331–334), Leppiniemi (2012b) ja Virkilä (2013).

⁴¹ Vastinpareihin kuuluvien yritysten nimet, TOL-koodit, maakunnat ja liikevaihdot ovat nähtävissä liitteissä 3 ja 4.

3.5 Tilastolliset testit

Tämän tutkimuksen vastinparimenettelyssä epäonnistuvien ja menestyvien yritysten ryhmät ovat toisistaan riippuvia, koska tutkimuksen menestyvät yritykset on valittu epäonnistuvien yritysten ominaisuuksien perusteella, jolloin valinta ei ole tapahtunut satunnaisena. Vastinparimenettelyn tarkoituksena on muodostaa mahdollisimman paljon toisiaan muistuttavia pareja huomioiden käytettävissä olevien aineistojen ominaisuudet, minkä avulla pyritään minimoimaan muiden kuin tutkittavien tekijöiden vaikutukset tutkimuksen tuloksiin. Tällöin toisistaan riippuvat ryhmät mahdollistavat helpomman tutkittavien ryhmien välisen vertailun tutkittavien muuttujien osalta, mutta toisaalta tämä asettaa rajoitteita tutkimuksessa käytettäville tilastollisille testeille, joiden tulee olla sopivia toisistaan riippuvien ryhmien testaukseen. (Dickinson Gibbons 1976, 92–94; Daniel 1990, 144–145.)

Tässä tutkimuksessa käytettävät tilastolliset testit ovat epäparametrisia testejä, koska niiden osalta aineiston laadulle asetettuja oletuksia on vähemmän kuin parametrisissa testeissä, minkä lisäksi oletusten merkitys on parametrisia testejä vähäisempi. Sen sijaan epäparametristen testien heikkoutena on, että ne eivät ole yhtä voimakkaita kuin parametriset vastineensa. Kuitenkin suhteellinen häviäminen voimakkuudessa on monilla epäparametrisilla testeillä varsin pieni verrattuna parametrisiin vastineisiinsa varsinkin suurilla otoksilla⁴². Syitä tehdyille valinnalle epäparametristen testien käytölle tässä tutkimuksessa ovat, että joidenkin muuttujien osalta aineiston otoskoko on pieni⁴³, ja että kaikkien muuttujien otokset eivät ole normaalisti jakautuneita⁴⁴. (Dickinson Gibbons 1976, 24–30; Siegel & Castellan 1988, 33–36, 95 ja 100–101.)

Tutkimuksen epäparametrisiksi testeiksi on valittu vastinparien kaksiarvoisille luokitte-
luasteikollisille muuttujille McNemar-testi ja suhdeasteikollisille muuttujille Wilcoxon signed rank -testi. McNemar-testin toteutusta ja oletuksia ovat tarkastelleet mm. Daniel (1990, 162–167) sekä Siegel ja Castellan (1988, 73–80 ja 100). Oletuksia McNemar-

⁴² Esimerkiksi Wilcoxon signed rank -testin voimakkuus on noin 95 prosenttia parametrisesta vastineestaan t-testistä. Myös pienillä otoksilla Wilcoxon signed rank -testin voimakkuus on lähes 95 prosenttia verrattuna parametrisen vastineeseensa.

⁴³ ks. Taulukko 3 s. 54

⁴⁴ Muuttujien normaalijakautuneisuutta on testattu luvussa 4 muun tutkimusaineiston analysoinnin yhteydessä hyödyntäen Kolmogorov-Smirnov -testiä.

testille ovat mm. muuttujien kaksiarvoisuus ja riittävä määrä toisistaan eroavia havain-
toja otoksessa parien välillä (vähintään 10). Vastaavasti Wilcoxon signed -rank testin
toteutusta ja oletuksia ovat tarkastelleet mm. Daniel (1990, 150–155) sekä Siegel ja
Castellan (1988, 87–95 ja 100–101). Danielin (1990, 150) esittämiä oletuksia vastinpa-
rien avulla toteutetulle Wilcoxon signed rank -testille ovat esimerkiksi, että parien väli-
set erot ovat vähintään intervalliasteikollisia ja että parien väliset erot ovat jakautuneet
likimain symmetrisesti mediaanin suhteen. Tutkimuksen tilastollista testausta suunnitel-
taessa edellä mainittujen testien oletuksineen arvioitiin soveltuvan parhaiten tutkimuk-
sen tilastollisiksi testeiksi otettaessa huomioon tutkimuksen tarkoitus ja kerätyn empiiri-
sen aineiston ominaisuudet.

4 ANALYYSI JA TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa on suoritettu tutkimuksessa hankitun empiirisen aineiston testaus, analysointi sekä tutkimuksen tulosten esittäminen. Empiirisen aineiston analyysissä on hyödynnetty IBM SPSS Statistics 22 -ohjelmaa, jonka avulla tutkimuksen tilastolliset testit on suoritettu⁴⁵. Tämän luvun alaluvuista tilinpäätösraportoinnin viiveiden tarkastelu tapahtuu alaluvuissa 4.1, 4.2 ja 4.3, ja tutkimuksen tilinpäätösraportoinnin viiveisiin liittyvien laadullisten tekijöiden tarkastelu alaluvussa 4.4.

Alaluvuissa 4.1, 4.2 ja 4.3 tarkasteltavien tilinpäätösraportoinnin viive -muuttujien tiedot on koottu taulukoihin, joista ilmenevät tarkasteltava muuttuja, Wilcoxon signed rank -testin p-arvo, vastinparien erotuksen merkki, mediaanit (50 %), ala- ja yläkvartiilit (25 % / 75 %) sekä tiedot muuttujan jakaumien muodoista⁴⁶. Jokaisen muuttujan sisällä on mediaanien, kvartiilien sekä jakaumien muotojen tarkastelussa eroteltu toisistaan epäonnistuvien yritysten tiedot, menestyvien yritysten tiedot sekä yksittäisten vastinparien erotukset⁴⁷. Vastinparien erotuksen merkillä tarkoitetaan sitä, että onko tarkastelussa olleen vastinparin erotus ollut positiivinen, negatiivinen vai tasan (tie). Esimerkiksi, jos vastinparin erotus on ollut positiivinen, niin silloin epäonnistuvan yrityksen tarkasteltava viive on ollut pidempi kuin menestyvällä yrityksellä. Vastaavasti negatiivisen erotuksen tilanteessa tilanne on päinvastainen, jolloin menestyvän yrityksen tarkasteltava viive on ollut pidempi kuin epäonnistuvalla yrityksellä.

Alaluvussa 4.4 tämän tutkimuksen tilinpäätösraportoinnin viiveisiin liittyviä laadullisia tekijöitä kuvaavien muuttujien tiedot on koottu taulukoihin, joista ilmenevät tarkasteltava muuttuja, McNemar-testin p-arvo, tarkasteltavien vastinparien määrä sekä havaintojen jakautuminen vastinpareittain eri kategorioihin. Eri kategorioiden avulla taulukosta ovat nähtävillä esimerkiksi kuinka monta menestyvää yritystä on muuttanut tilikautensa pituutta 1.1.2010 jälkeen tai kuinka monessa vastinparissa sekä epäonnistuva että menestyvä pieni yritys ovat saaneet vakiomuotoisen tilintarkastuskertomuksen.

⁴⁵ Tilasto-ohjelmalla saatujen testien tulosten tulkinnan kannalta keskeiset luvut on esitetty tämän luvun taulukoissa. (ks. esim. Tähtinen & Isoaho 2001, 86–88; Daniel 1990, 150–154 ja 162–167)

⁴⁶ normaalijakaantuneisuuden testaus, vinous ja huipukkuus

⁴⁷ Yksittäisten vastinparien erotukset on laskettu siten, että jokaisen vastinparin kohdalla epäonnistuvan yrityksen havainnosta on vähennetty menestyvän yrityksen havainto.

4.1 Tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin

Tässä alaluvussa tarkastellaan tutkimuksen muuttujia, jotka liittyvät tilinpäätöstietojen saapumiseen kaupparekisteriin. Tämän alaluvun muuttujia ovat siten ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin tilikausilta 2011 ja 2012 sekä näiden muutos ja täydellisten tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin viimeisimmältä tilikaudelta, jolta molempien vastinpariyritysten täydelliset tilinpäätöstiedot ovat olleet saatavilla. Tällöin vastinpareilta, joilta molemmilta on ollut saatavissa täydelliset tilinpäätöstiedot kahdelta tarkasteltavalta tilikaudelta, on testaukseen valittu tilikaudeksi viimeisin tilikausi eli tilikausi 2012.

Taulukossa 4 on tarkasteltu tutkimuksen kohteeksi valittujen yritysten ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapumista kaupparekisteriin tilikaudelta 2011. Tiedot ensimmäisen tilinpäätöksen saapumisesta kaupparekisteriin saatiin yhteensä 36 vastinparilta. Taulukosta 4 voidaan havaita, että epäonnistuvien yritysten ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin on ollut menestyviä yrityksiä hitaampaa kaikissa tarkasteltavissa kvartiileissa. Yksittäisten vastinparien havaintojen erotuksien mediaani on ollut 0,73, mikä tarkoittaa sitä, että kyseisessä vastinparissa menestyvän yrityksen ensimmäiset tilinpäätöstiedot ovat saapuneet kaupparekisteriin 0,73 kuukautta aikaisemmin kuin epäonnistuvan vastinparinsa. Yhteensä 36 vastinparista 27 vastinparissa epäonnistuvan yrityksen ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin on tilikaudelta 2011 ollut hitaampaa kuin menestyvällä yrityksellä.

Jakaumien muodoista voidaan arvioida, että ainoastaan epäonnistuvien yritysten havaintojen jakauma ei ole normaalisti jakautunut Kolmogorov-Smirnov -testillä mitattuna ($0,042 < 0,05$). Yksittäisten vastinparien erotuksen vinousarvo on 0,665, mikä tarkoittaa sitä, että erotuksen jakauma on vino oikealle. Kaikkein huipukkain jakauma on epäonnistuvilla yrityksillä (1,674), kun taas menestyvien yritysten havainnoissa ja yksittäisten vastinparien erotuksissa jakaumien huipukkuus on vähäisempää.

Taulukossa 4 esitetyn testin nollahypoteesina on, että epäonnistuvien ja menestyvien yritysten ensimmäisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen viiveiden tilikaudelta 2011 erotusten mediaani on 0. Tällöin vaihtoehtoisena hypoteesina on, että

näiden yksittäisten vastinparien tarkastelussa olevien viiveiden erotusten mediaani on erisuuri kuin 0. Wilcoxon signed rank -testin p-arvon ($0,000 < 0,05$) perusteella nollahypoteesi hylätään, jolloin vaihtoehtoinen hypoteesi hyväksytään. Tässä tapauksessa voidaan päätellä, että ryhmien väliset ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapumisen viiveet tilikaudelta 2011 eroavat toisistaan siten, että epäonnistuvilla yrityksillä ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapumisen viive on ollut tilastollisesti merkitsevästi pidempi kuin menestyvillä yrityksillä tilikaudelta 2011.

Ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin 2011						
Wilcoxon signed rank -testin p-arvo (kaksisuuntainen): 0,000						
Epäonnistuva > Menestyvä: 27			Epäonnistuva < Menestyvä: 8		Ties: 1	
n = 36	25 %	50 %	75 %	Kolmogorov-Smirnov (p-arvo)	Vinous (skewness)	Huipukkuus (kurtosis)
Epäonnistuva yritys	4,53	5,07	5,96	0,042	1,101	1,674
Menestyvä yritys	4,05	4,41	4,73	0,200	-0,153	0,768
Erotus (Epäonnistuva - Menestyvä)	0,03	0,73	1,92	0,200	0,665	1,099

Taulukko 4 Ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin 2011

Taulukkoon 5 on koottu vastaavat tiedot kuin taulukossa 4 ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapumisesta kaupparekisteriin tilikaudelta 2012. Huomionarvoista tilikausien 2011 ja 2012 muuttujien välillä on, että tilikaudelta 2012 vastinpareista saatu havaintojen määrä on pudonnut puoleen tilikauden 2011 havaintojen määrästä ollen 18 vastinparia. Kvartiileja tarkasteltaessa epäonnistuvien yritysten ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin tilikaudelta 2012 on ollut hitaampaa kaikissa kvartiileissa, mutta erot menestyvien yritysten kvartiileihin ovat pieniä. Esimerkiksi epäonnistuvien ja menestyvien yritysten mediaanit ovat olleet päiviksi muutettuina lähes yhtenevät.

Taulukosta 5 havaitaan, että yksittäisten vastinparien erotusten havaintojen mediaani on ollut tilikaudelta 2012 -0,16, mikä tarkoittaa sitä, että vastinpareja joissa menestyvän

yrittäjien ensimmäisen tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin on kestänyt pidempään kuin epäonnistuvalla yrityksellä, on ollut tarkasteltavissa 18 vastinparissa enemmän kuin sellaisia vastinpareja, joissa ensimmäiset tilinpäätöstiedot ovat saapuneet menestyvältä yritykseltä kaupparekisteriin epäonnistuvaa vastinpariansa nopeammin. Sama havainto voidaan todeta myös siitä, että vastinpareja, joissa menestyvän yrityksen tarkasteltava viive on ollut pidempi kuin epäonnistuvalla yrityksellä, on 10 yhteensä 18 tarkasteltavasta vastinparista.

Taulukko 5 osoittaa myös, että havaintojen jakaumat eroavat tilikaudelta 2012 tilikaudesta 2011, sillä esimerkiksi yksikään havaintojen jakaumista ei ole normaalisti jakautunut Kolmogorov-Smirnov -testillä mitattuna. Lisäksi yksittäisten vastinparien erotusten jakauma on vino vasemmalla, ja kaikkien tilikauden 2012 tarkasteltavien jakaumien huipukkuus on ollut terävämpi tilikauteen 2011 verrattuna. Sekä tilikauden 2011 että tilikauden 2012 muuttujien jakaumien huipukkuudet ovat terävämpiä kuin normaalijakaumalla⁴⁸.

Taulukossa 5 esitetyn testin nollahypoteesina on, että epäonnistuvien ja menestyvien yritysten ensimmäisten kaupparekisteriin saapuneiden tilinpäätöstietojen viiveiden tilikaudelta 2012 erotusten mediaani on 0. Tällöin vaihtoehtoisena hypoteesina nollahypoteesille on, että näiden yksittäisten vastinparien tarkastelussa olevien viiveiden erotusten mediaani on erisuuri kuin 0. Wilcoxon signed rank -testin p-arvoksi on saatu tilikaudella 2012 0,948, mikä tarkoittaa sitä, että nollahypoteesi hyväksytään ja vaihtoehtoinen hypoteesi hylätään. Tällöin epäonnistuvien yritysten ja menestyvien yritysten ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapumisen viiveet eivät ole eronneet toisistaan tilastollisesti merkitsevästi tilikaudelta 2012. Näin ollen tilikausien 2011 ja 2012 tulokset ovat ensimmäisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen osalta toisiinsa nähden riskittömät.

⁴⁸ Normaalijakauman vinous ja huipukkuus saavat arvokseen nolla (Tähtinen & Isoaho 2001, 48–50).

Ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin 2012						
Wilcoxon signed rank -testin p-arvo (kaksisuuntainen): 0,948						
Epäonnistuva > Menestyvä: 8			Epäonnistuva < Menestyvä: 10			Ties: 0
n = 18	25 %	50 %	75 %	Kolmogorov-Smirnov (p-arvo)	Vinous (skewness)	Huipukkuus (kurtosis)
Epäonnistuva yritys	4,37	4,52	5,69	0,008	1,097	2,425
Menestyvä yritys	4,34	4,51	5,44	0,000	2,406	5,800
Erotus (Epäonnistuva - Menestyvä)	-0,84	-0,16	1,83	0,009	-1,280	2,568

Taulukko 5 Ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin 2012

Taulukossa 6 on esitetty tilikausien 2011 ja 2012 ensimmäisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen viiveiden muutos, joka on laskettu erotuksena tilikausien 2011 ja 2012 ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapumispäivistä. Tarkasteltavan muuttujan tiedot on käytettävissä olevasta aineistosta saatu 16 vastinparilta. Sekä epäonnistuvien yritysten että menestyvien yritysten havaintojen erotusten mediaanit ovat negatiiviset. Havaintojen negatiivinen erotus tarkoittaa sitä, että yrityksellä on kestänyt ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin tilikaudelta 2012 pidempään kuin tilikaudelta 2011. Yksittäisten vastinparien erotuksista huomionarvoinen on yläkvartiili, joka eroaa huomattavasti enemmän nolasta kuin alakvartiili. Tämä tarkoittaa sitä, että vastinpareja, joissa epäonnistuvan yrityksen tarkasteltavan muutoksen viive on huomattavasti pidempi kuin menestyvällä yrityksellä, on enemmän kuin vastinpareja, joissa menestyvän yrityksen viive on huomattavasti pidempi kuin epäonnistuvalla yrityksellä. Kuitenkin yksittäisiä vastinpareja, joissa epäonnistuvan yrityksen tarkasteltava viiveen muutos on ollut pidempi kuin menestyvällä yrityksillä, on ainoastaan 7 yhteensä 16 tarkastelussa olleesta vastinparista.

Myöskään ensimmäisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen muutosten jakaumat eivät ole Kolmogorov-Smirnov -testillä mitattuna normaalisti jakautuneita. Jakaumien vinouden ja huipukkuuden osalta jakaumat muistuttavat enemmän normaali-jakaumaa kuin tilikauden 2012 ensimmäisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saa-

pumisen jakaumat, mutta vähemmän kuin tilikauden 2011 ensimmäisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen jakaumat. Yksittäisten vastinparien erotusten jakauman vinous oikealle on tarkasteltavan muuttujan osalta hieman suurempi kuin ensimmäisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen jakauma tilikaudelta 2011.

Taulukossa 6 esitetyn testin nollahypoteesina on, että epäonnistuvien ja menestyvien yritysten ensimmäisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen viiveiden muutosten erotusten mediaani on 0. Tällöin vaihtoehtoisena hypoteesina on, että näiden yksittäisten vastinparien tarkasteltavien viiveiden erotusten mediaani on erisuuri kuin 0. Wilcoxon signed rank -testin p-arvon ($0,679 > 0,05$) perusteella nollahypoteesi hyväksytään ja vaihtoehtoinen hypoteesi hylätään. Tällöin menestyvien ja epäonnistuvien yritysten ryhmien väliset havainnot eivät eroa Wilcoxon signed rank -testillä mitattuna tilastollisesti merkitsevästi toisistaan.

Ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin muutos						
Wilcoxon signed rank -testin p-arvo (kaksisuuntainen): 0,679						
Epäonnistuva > Menestyvä: 7			Epäonnistuva < Menestyvä: 9		Ties: 0	
n= 16	25 %	50 %	75 %	Kolmogorov-Smirnov (p-arvo)	Vinous (skewness)	Huipukkuus (kurtosis)
Epäonnistuva yritys	-1,02	-0,17	0,45	0,048	-0,661	1,566
Menestyvä yritys	-1,09	-0,02	0,21	0,000	-2,227	4,315
Erotus (Epäonnistuva-Menestyvä)	-1,01	-0,12	2,97	0,045	0,777	0,576

Taulukko 6 Ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin muutos

Taulukossa 7 on esitetty kootusti analyysin tulokset täydellisten tilinpäätöstietojen saapumisesta kaupparekisteriin. Tarkasteltavan muuttujan tiedot saatiin koottua aineistosta yhteensä 14 vastinparilta. Taulukon 7 kvartiileista havaitaan, että epäonnistuvien yritysten täydellisten tietojen saapuminen kaupparekisteriin on ollut menestyviä yrityksiä nopeampaa alimmassa kvartiilissa, mutta mediaanin ja ylimmän kvartiilin osalta tilanne on päinvastainen. Yksittäisten vastinparien erotuksia tarkasteltaessa havaitaan, että 9

menestyvällä yrityksellä täydellisten tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin on kestänyt pidempään kuin epäonnistuvalla vastinparillaan.

Havaintojen jakaumien osalta sekä epäonnistuvien yritysten että yksittäisten vastinparien erotusten jakaumat muistuttavat Kolmogorov-Smirnov -testillä mitattuna normaalijakaumaa ($0,200 > 0,05$). Sen sijaan menestyvien yritysten havaintojen jakauma ei muistuta normaalijakaumaa samalla testillä mitattuna, minkä lisäksi sen jakauma on normaali-jakaumaan verrattuna selvästi vino oikealle. Yksittäisten vastinparien erotusten osalta vinous on jakaumassa menestyviä yrityksiä huomattavasti vähäisempi, ja se on suuntautunut vasemmalle.

Taulukossa 7 esitetyn testin nollahypoteesina on, että epäonnistuvien ja menestyvien yritysten täydellisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen viiveiden erotusten mediaani on 0. Tällöin vaihtoehtoisena hypoteesina on, että yksittäisten vastinparien tarkasteltavien viiveiden erotusten mediaani on erisuuri kuin 0. Wilcoxon signed rank -testin p-arvon ($0,594 > 0,05$) perusteella nollahypoteesi hyväksytään ja vaihtoehtoinen hypoteesi hylätään. Tässä tapauksessa epäonnistuvien ja menestyvien yritysten täydellisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen viiveissä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja Wilcoxon signed rank -testillä mitattuna.

Täydellisten tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin						
Wilcoxon signed rank -testin p-arvo (kaksisuuntainen): 0,594						
Epäonnistuva > Menestyvä: 5			Epäonnistuva < Menestyvä: 9		Ties: 0	
n= 14	25 %	50 %	75 %	Kolmogorov-Smirnov (p-arvo)	Vinous (skewness)	Huipukkuus (kurtosis)
Epäonnistuva yritys	4,31	5,50	7,02	0,200	0,417	0,201
Menestyvä yritys	4,41	5,20	6,98	0,010	1,646	1,956
Erotus (Epäonnistuva - Menestyvä)	-2,00	-0,77	2,55	0,200	-0,460	0,453

Taulukko 7 Täydellisten tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin

4.2 Tilinpäätöksen valmistumisen ja tilintarkastuksen viiveet

Alaluvussa 4.2 viiveiden tarkastelu siirtyy kaupparekisteriin saapuneista tilinpäätöstiedoista tilinpäätöksen valmistumisen ja tilintarkastuksen viiveisiin. Ensiksi mainitulla tarkoitetaan aikaväliä tilikauden päättymisestä johdon tilinpäätöksen allekirjoitukseen ja jälkimmäisellä aikavälillä tilikauden päättymisestä tilintarkastajan tilintarkastuskertomuksen allekirjoitukseen. Merkittävä eroavaisuus alaluvussa 4.1 käsiteltyihin tietoihin on se, että tämän alaluvun tiedot on hankittu varsinaisista tilinpäätöksistä ja tilintarkastuskertomuksista, kun taas alaluvun 4.1 tiedot perustuivat tietoihin tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin rekisteröintimerkinnöistä.

Taulukkoon 8 on koottu analysoituna tiedot tilinpäätöksen valmistumisen viiveistä, jotka on saatu selville johdon tilinpäätöksen allekirjoitusten päiväysten avulla. Aineistosta kyseiset tiedot onnistuttiin kasaamaan yhteensä 14 vastinparilta. Epäonnistuvien ja menestyvien yritysten kvartiileista havaitaan, että epäonnistuvat yritykset ovat saaneet tilinpäätöksensä valmiiksi nopeammin kuin menestyvät yritykset sekä mediaanissa että alakvartiilissa. Sen sijaan yläkvartiilissa tilanne on päinvastainen. Yksittäisistä vastinpareista 9 on sellaisia, joissa epäonnistuvan yrityksen tilinpäätöksen valmistumisen viive on ollut lyhempi kuin menestyvällä yrityksellä. Tilinpäätöksen valmistumisen viiveiden tarkastelussa olevista jakaumista mikään ei noudata normaalijakaumaa Kolmogorov-Smirnov -testillä mitattuna, minkä lisäksi kaikki jakaumat ovat vinoja oikealle ja huipkuudeltaan normaalijakaumaa huomattavasti terävämpiä. Selvästi kaikkein vinoin ja terävin jakauma on taulukossa 8 tarkasteltavista havaintojen jakaumista epäonnistuvilla yrityksillä.

Taulukossa 8 esitetyn testin nollahypoteesina on, että epäonnistuvien ja menestyvien yritysten tilinpäätöksen valmistumisen viiveiden erotusten mediaani on 0. Vaihtoehtoinen hypoteesi nollahypoteesille on siten, että yksittäisten vastinparien tarkasteltavien viiveiden erotusten mediaani on erisuuri kuin 0. Wilcoxon signed rank -testin p-arvon ($0,778 > 0,05$) perusteella nollahypoteesi hyväksytään ja vaihtoehtoinen hypoteesi hylätään. Tässä tapauksessa epäonnistuvien ja menestyvien yritysten tilinpäätöksen valmistumisen viiveet eivät eroa tilastollisesti merkitsevästi toisistaan Wilcoxon signed rank -testillä mitattuna.

Tilinpäätöksen valmistumisen viive						
Wilcoxon signed rank -testin p-arvo (kaksisuuntainen): 0,778						
Epäonnistuva > Menestyvä: 5			Epäonnistuva < Menestyvä: 9		Ties: 0	
n = 14	25 %	50 %	75 %	Kolmogorov-Smirnov (p-arvo)	Vinous (skewness)	Huipukkuus (kurtosis)
Epäonnistuva yritys	2,26	3,22	4,37	0,005	2,129	5,529
Menestyvä yritys	3,06	3,54	3,86	0,024	1,044	4,115
Erotus (Epäonnistuva - Menestyvä)	-1,75	-0,25	1,27	0,019	1,518	2,319

Taulukko 8 Tilinpäätöksen valmistumisen viive

Taulukossa 9 ovat esitettyinä analysoidut tiedot tilintarkastuksen viiveistä, jotka on laskettu tilintarkastuskertomusten allekirjoitusten päiväyksiä hyväksikäyttäen⁴⁹. Testauksessa aineistosta hyödynnettäväksi saatujen vastinparien määrä on 21, mikä on 7 vastinparia enemmän kuin tilinpäätöksen valmistumisen viiveessä. Alakvartiilissa epäonnistuvien yritysten tilintarkastuksen viive on ollut menestyviä yrityksiä lyhempi, mutta mediaanissa ja yläkvartiilissa menestyvien yritysten tilintarkastuksen viive on ollut epäonnistuvia yrityksiä lyhempi. Yksittäisissä vastinpareissa niukasti suurempi osuus on ollut sellaisia, joissa menestyvän yrityksen tilintarkastuksen viive on ollut pidempi kuin epäonnistuvalla yrityksellä. Tällaisia vastinpareja on 11 yhteensä 21 testissä mukana olleesta vastinparista.

Tilintarkastuksen viiveen havaintojen jakaumat ovat aikaisempia muuttujia lähempänä normaalijakaumaa, sillä kaikkien havaintojen jakaumien Kolmogorov-Smirnov -testin mukainen p-arvo on 0,200, jolloin hypoteesi jakaumien normaalijakautuneisuudesta voidaan hyväksyä ($0,200 > 0,05$). Lisäksi havaintojen jakaumien vinoudet ja huipukkuudet ovat aikaisempiin muuttujiin verrattuna lähempänä normaalijakaumaa, jonka vinouden ja huipukkuuden arvot ovat nolla. Lisäksi huomionarvoista verrattuna tämän tutki-

⁴⁹ Poikkeuksellisesti on käsitelty vastinparin 25 menestyvä yritys, jonka tilintarkastuksen viive on laskettu hyödyntäen tilinpäätösmerkintää, koska yritykseltä ei ollut käytettävissä tilintarkastuskertomusta.

muksen muiden muuttujien jakaumien muotoihin on, että kaikkien tilintarkastuksen viiveeseen liittyvien jakaumien huipukkuus on normaalijakaumaa vähäisempi.

Taulukon 9 esittämän testin nollahypoteesina on, että epäonnistuvien ja menestyvien yritysten tilintarkastuksen viiveiden erotusten mediaani on 0. Tällöin vaihtoehtoinen hypoteesi on, että yksittäisten vastinparien tarkasteltavien viiveiden erotusten mediaani on erisuuri kuin 0. Wilcoxon signed rank -testin p-arvon ($0,848 > 0,05$) perusteella nollahypoteesi hyväksytään ja vaihtoehtoinen hypoteesi hylätään. Tässä tapauksessa epäonnistuvien yritysten ja menestyvien yritysten tilintarkastuksen viiveiden välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää eroavaisuutta Wilcoxon signed rank -testillä mitattuna.

Tilintarkastuksen viive						
Wilcoxon signed rank -testin p-arvo (kaksisuuntainen): 0,848						
Epäonnistuva > Menestyvä: 10			Epäonnistuva < Menestyvä: 11		Ties: 0	
n = 21	25 %	50 %	75 %	Kolmogorov-Smirnov (p-arvo)	Vinous (skewness)	Huipukkuus (kurtosis)
Epäonnistuva yritys	3,14	4,55	5,58	0,200	-0,500	-0,304
Menestyvä yritys	3,48	3,97	5,40	0,200	-0,213	-0,535
Erotus (Epäonnistuva - Menestyvä)	-1,61	-0,33	2,12	0,200	0,372	-0,525

Taulukko 9 Tilintarkastuksen viive

4.3 Muut tilinpäätösraportoinnin viiveet

Alaluvussa 4.3 tarkastelun kohteena ovat tilinpäätösraportoinnin viiveet, jotka muodostuvat aikaisemmin esitettyjen tilinpäätösraportoinnin viiveiden välille. Tällaisia viiveitä, jotka on tässä tutkimuksessa erotettu toisistaan ajallisesti toisiaan seuraavina, ovat tilinpäätöksen valmistumisen ja tilintarkastuksen valmistumisen välinen viive sekä tilintar-

kastuksen valmistumisen ja täydellisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen välinen viive.

Taulukossa 10 on esitetty tiedot tilinpäätöksen valmistumisen ja tilintarkastuksen valmistumisen välisestä viiveestä, joka on muodostunut aikavälistä johdon tilinpäätöksen allekirjoituksen ja tilintarkastajan tilintarkastuskertomuksen allekirjoituksen välille. Testiin aineistosta saatiin tiedot koottua yhteensä 13 vastinparilta. Taulukosta nähdään, että menestyvien yritysten havaintojen mediaani on pienempi kuin epäonnistuvilla yrityksillä, mutta sen sijaan sekä ala- että yläkvartiilissa epäonnistuvien yritysten tilinpäätöksen valmistumisen ja tilintarkastuksen valmistumisen välinen viive on ollut lyhempi. Yksittäisten vastinparien havaintojen mediaanista (0,00) havaitaan, että vastinparit ovat jakaantuneet tasaisesti niihin, joissa epäonnistuvalla yrityksellä tarkasteltava viive on ollut lyhempi, sekä niihin, joissa menestyvän yrityksen tarkasteltava viive on ollut lyhempi.

Havaintojen jakaumista voidaan päätellä Kolmogorov-Smirnov -testillä, että ainoastaan yksittäisten vastinparien erotusten jakaumaa voidaan pitää normaalisti jakautuneena ($0,200 > 0,05$). Varsinkin epäonnistuvien yritysten havainnoissa jakauman vinous ja huipukkuus eroavat normaalijakaumasta huomattavasti, mutta sen sijaan yksittäisten vastinparien erotusten osalta vinous ja huipukkuus ovat lähempänä normaalijakaumaa. Kaikki taulukossa 10 tarkasteltavat jakaumat ovat vinoja oikealle ja normaalijakaumaa huipukkaampia.

Taulukossa 10 esitetyn testin nollahypoteesi on, että epäonnistuvien ja menestyvien yritysten tilinpäätöksen valmistumisen ja tilintarkastuksen valmistumisen välisten viiveiden erotusten mediaani on 0. Tällöin vaihtoehtoinen hypoteesi on, että yksittäisten vastinparien viiveiden erotusten mediaani on erisuuri kuin 0. Wilcoxon signed rank -testin p-arvon ($0,530 > 0,05$) perusteella nollahypoteesi hyväksytään ja vaihtoehtoinen hypoteesi hylätään. Tässä tapauksessa epäonnistuvien ja menestyvien yritysten ryhmien välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa Wilcoxon signed rank -testillä mitattuna.

Tilinpäätöksen valmistumisen ja tilintarkastuksen valmistumisen välinen viive						
Wilcoxon signed rank -testin p-arvo (kaksisuuntainen): 0,530						
Epäonnistuva > Menestyvä: 6			Epäonnistuva < Menestyvä: 6		Ties: 1	
n = 13	25 %	50 %	75 %	Kolmogorov-Smirnov (p-arvo)	Vinous (skewness)	Huipukkuus (kurtosis)
Epäonnistuva yritys	0,06	0,47	0,89	0,011	2,122	4,802
Menestyvä yritys	0,13	0,27	0,98	0,006	1,267	0,553
Erotus (Epäonnistuva - Menestyvä)	-0,23	0,00	0,45	0,200	0,220	0,714

Taulukko 10 Tilinpäätöksen valmistumisen ja tilintarkastuksen valmistumisen välinen viive

Taulukossa 11 on esitetty tiedot viiveestä, joka muodostuu aikavälistä tilintarkastusker-
tomuksen allekirjoituksesta täydellisten tilinpäätöstietojen saapumiseen kaupparekiste-
riin. Muuttujaan aineistosta saatu vastinparien määrän on tämän tutkimuksen pienin
sisältäen ainoastaan 12 vastinparia. Taulukosta voidaan havaita, että menestyvien yritys-
ten tarkasteltava viive on ollut epäonnistuvia yrityksiä lyhempi ainoastaan alakvartiilis-
sa. Sen sijaan mediaanissa ja yläkvartiilissa epäonnistuvien yritysten tarkasteltava viive
on ollut menestyviä yrityksiä lyhempi. Yksittäisten vastinparien erotuksista voidaan
havaita, että menestyvien yritysten tarkasteltava viive on ollut useammin pidempi kuin
epäonnistuvilla yrityksillä. Tällaisia vastinpareja oli 8 yhteensä 12 vastinparista.

Havaintojen jakaumista ainoastaan epäonnistuvien yritysten havaintojen jakaumaa voi-
daan pitää normaalisti jakautuneena. Lisäksi Wilcoxon signed rank -testin kannalta ai-
neistosta voidaan havaita, että yksittäisten vastinparien erotusten jakauma on aikaisem-
pia muuttujia epäsymmetrisempi, mistä kertoo korkea vinousarvo (-1,990). Yksittäisten
vastinparien erotusten symmetrinen jakauma on yksi Wilcoxon signed rank -testin ole-
tuksista, joten varsinkin pienellä otoksella testin tuloksen tulkintaan tulee suhtautua ai-
kaisempia muuttujia varautuneemmin.

Taulukossa 11 esitetyn testin nollahypoteesina on, että epäonnistuvien ja menestyvien yritysten tilintarkastuskertomuksen allekirjoituksen ja täydellisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen välisten viiveiden erotusten mediaani on 0. Tällöin vaihtoehtoisena hypoteesina on, että näiden yksittäisten vastinparien tarkasteltavien viiveiden erotusten mediaani on erisuuri kuin 0. Wilcoxon signed rank -testin p-arvon ($0,239 > 0,05$) perusteella nollahypoteesi hyväksytään ja vaihtoehtoinen hypoteesi hylätään. Tällöin Wilcoxon signed rank -testin perusteella arvioituna menestyvien yritysten ja epäonnistuvien yritysten tarkasteltavat viiveet eivät eroa tilastollisesti merkitsevästi toisistaan.

Tilintarkastuksen valmistumisen ja täydellisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen välinen viive						
Wilcoxon signed rank -testin p-arvo (kaksisuuntainen): 0,239						
Epäonnistuva > Menestyvä: 4			Epäonnistuva < Menestyvä: 8		Ties: 0	
n = 12	25 %	50 %	75 %	Kolmogorov-Smirnov (p-arvo)	Vinous (skewness)	Huipukkuus (kurtosis)
Epäonnistuva yritys	1,07	1,20	1,38	0,151	1,154	1,401
Menestyvä yritys	0,88	1,48	2,35	0,000	1,871	2,364
Erotus (Epäonnistuva - Menestyvä)	-1,05	-0,16	0,31	0,001	-1,990	3,089

Taulukko 11 Tilintarkastuksen valmistumisen ja täydellisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen välinen viive

4.4 Tilinpäätösraportoinnin viiveisiin liittyvät laadulliset tekijät

Alaluvussa 4.4 tutkimuksen tarkastelun kohteena ovat tilinpäätösraportoinnin viiveisiin liittyvät laadulliset tekijät. Alaluvussa tarkasteltavia tilinpäätösraportoinnin viiveisiin liittyviä laadullisia tekijöitä ovat tilinpäätöstietojen täydellisyys tilikausilta 2011 ja 2012, tilikauden pituuden muuttaminen 1.1.2010 jälkeen ja tilintarkastuskertomuksen

muoto. Tämän alaluvun analyysi ja tutkimustulokset vastaavat siten erityisesti toiseen, mutta samalla myös kolmanteen tutkimuskysymykseen.

Taulukossa 12 on kuvattu tutkimuksessa tarkasteltavien vastinparien tilinpäätösraportoinnin tietojen täydellisyyttä tilikaudelta 2011. Täydellisillä tiedoilla tarkoitetaan tässä muuttujassa samaa kuin aikaisemmassa täydellisten tietojen kaupparekisteriin saapumisen viiveen yhteydessä, mutta tarkastelu täydellisten tietojen saapumisesta kaupparekisteriin tapahtuu ainoastaan kaksiluokkaisesti (kyllä/ei), jolloin kaikista tutkimuksen yrityksistä on saatu havainto muuttujan tarkasteluun. Taulukosta nähdään, että menestyvien yritysten täydelliset tilinpäätöstiedot ovat saapuneet epäonnistuneita vastinparejaan useammin kaupparekisteriin. Toisaalta myös 17 menestyvän yrityksen täydelliset tilinpäätöstiedot eivät ole saapuneet kaupparekisteriin, kun vastaava luku epäonnistuvilla yrityksillä on 23.

Taulukossa 12 esitetyn testin nollahypoteesina on, että epäonnistuvien ja menestyvien yritysten tilinpäätöstietojen täydellisyys tilikaudelta 2011 ei eroa ryhmien välillä. Tällöin vaihtoehtoisena hypoteesina on, että näiden ryhmien tilinpäätöstietojen täydellisyydessä tilikaudelta 2011 on eroa. McNemar-testin p-arvon ($0,263 > 0,05$) perusteella nollahypoteesi hyväksytään ja vaihtoehtoinen hypoteesi hylätään. Tällöin taulukon 14 tuloksia tulkittaessa menestyvien ja epäonnistuvien yritysten välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää eroavaisuutta McNemar-testillä mitattuna.

Täydelliset tilinpäätöstiedot 2011				
McNemar-testin p-arvo (kaksisuuntainen): 0,263				
n=38		Menestyvä yritys		Yhteensä
		Kyllä	Ei	
Epäonnistuva yritys	Kyllä	8	7	15
	Ei	13	10	23
Yhteensä		21	17	38

Taulukko 12 Täydelliset tilinpäätöstiedot 2011

Taulukossa 13 on kuvattu vastaavia tietoja kuin taulukossa 12, mutta tarkastelu kohdistuu tilikauteen 2012. Huomionarvoista tilikausien 2011 ja 2012 analysoitujen tietojen välillä on, että tilikaudella 2012 tarkastelu on kohdistunut hankittujen tilinpäätösdocu-

menttien määrästä johtuen ainoastaan 24 vastinpariin⁵⁰, kun tilikauden 2011 osalta tarkastelun kohteena oli 38 vastinparia. Taulukosta 13 voidaan havaita, että täydelliset tilinpäätöstiedot ovat tilikaudelta 2012 saapuneet kaupparekisteriin 17 menestyvästä yritykseltä, kun vastaava lukumäärä epäonnistuvien yritysten osalta on ainoastaan 8. Lisäksi sellaisia vastinpareja, joissa menestyvän yrityksen täydelliset tilinpäätöstiedot eivät ole saapuneet kaupparekisteriin, mutta vastaavasti epäonnistuvan vastinparin täydelliset tilinpäätöstiedot ovat olleet saatavilla kaupparekisteristä, on taulukossa ainoastaan 2 kappaletta.

Taulukossa 13 esitetyn testin nollahypoteesina on, että epäonnistuvien ja menestyvien yritysten tilinpäätöstietojen täydellisyys tilikaudelta 2012 ei eroa ryhmien välillä. Tällöin vaihtoehtoisena hypoteesina on, että näiden ryhmien tilinpäätöstietojen täydellisyys tilikaudelta 2012 eroaa toisistaan. McNemar-testin p-arvon ($0,022 < 0,05$) perusteella nollahypoteesi hylätään ja vaihtoehtoinen hypoteesi hyväksytään. Testin tuloksia tulkittaessa epäonnistuvien ja menestyvien yritysten havaintojen voidaan arvioida eroavan toisistaan tilastollisesti merkitsevästi siten, että epäonnistuvien yritysten täydelliset tilinpäätöstiedot ovat saapuneet harvemmin kaupparekisteriin kuin menestyvillä vastinpareillaan tilikaudelta 2012. Vastaavaa tulkintaa ei ollut mahdollista tehdä tilikauden 2011 täydellisten tilinpäätöstietojen osalta hyödyntäen McNemar-testiä käytetyllä nollahypoteesin hylkäämisen raja-arvolla (0,05).

Täydelliset tilinpäätöstiedot 2012				
McNemar-testin p-arvo (kaksisuuntainen): 0,022				
n=24		Menestyvä yritys		Yhteensä
		Kyllä	Ei	
Epäonnistuva yritys	Kyllä	6	2	8
	Ei	11	5	16
Yhteensä		17	7	24

Taulukko 13 Täydelliset tilinpäätöstiedot 2012

Taulukossa 14 on esitetty tiedot yritysten raportointikäyttäytymisestä liittyen tilikauden pituuden muuttamiseen 1.1.2010 jälkeen, mikä on aiemman teorian mukaan yksi kei-

⁵⁰ ks. Alaluku 3.3 alaviitteineen liittyen vastinparien määrän eroavaisuuteen verrattuna liitteeseen 4.

noista välttää tilinpäätöstietojen julkistaminen⁵¹. Aineistoista kasatuista tiedoista havaitaan, että 9 epäonnistuvaa yritystä yhteensä 38 yrityksestä on muuttanut tilikautensa pituutta 1.1.2010 jälkeen, kun vastaava luku menestyvillä yrityksillä on ainoastaan 1. Yhdessäkään 38 vastinparista ei ole käynyt niin, että molemmat vastinparin yritykset olisivat muuttaneet tilikautensa pituutta 1.1.2010 jälkeen.

Taulukossa 14 esitetyn testin nollahypoteesina on, että epäonnistuvien ja menestyvien yritysten tilikauden pituuden muuttamisessa 1.1.2010 jälkeen ei ole eroa. Tällöin vaihtoehtoisena hypoteesina on, että näiden ryhmien välillä on eroa tilikauden pituuden muuttamisessa 1.1.2010 jälkeen. McNemar-testin p-arvon ($0,021 < 0,05$) perusteella nollahypoteesi hylätään ja vaihtoehtoinen hypoteesi hyväksytään. Tässä tapauksessa voidaan arvioida, että havainnot eroavat epäonnistuvien ja menestyvien yritysten välillä tilastollisesti merkitsevästi toisistaan siten, että epäonnistuvat yritykset ovat muuttaneet tilikautensa pituutta useammin kuin menestyvät yritykset.

Tilikauden pituuden muuttaminen 1.1.2010 jälkeen				
McNemar-testin p-arvo (kaksisuuntainen): 0,021				
n=38		Menestyvä yritys		Yhteensä
		Kyllä	Ei	
Epäonnistuva yritys	Kyllä	0	9	9
	Ei	1	28	29
Yhteensä		1	37	38

Taulukko 14 Tilikauden pituuden muuttaminen 1.1.2010 jälkeen

Taulukossa 15 on kuvattu vastinpareittain epäonnistuvien ja menestyvien yritysten viimeisimpien käytettävissä olevien tilipäätösten tilintarkastuskertomuksen muotoa. Tar kasteluun on onnistuttu hankkimaan yhteensä 20 vastinparia, joilta tilintarkastuskertomuksen muoto on ollut selvitettävissä⁵². Taulukon 15 luvuista havaitaan, että epäonnistuvista yrityksistä mukautetun tilintarkastuskertomuksen on saanut 14 yritystä yhteensä 20 yrityksestä, kun vastaava osuus menestyvillä yrityksillä on ainoastaan 1. Yhdessä-

⁵¹ ks. Laitinen & Laitinen 2004, 220.

⁵² Eroavaisuus vastinparien lukumäärässä verrattuna tilintarkastuksen viiveeseen selittyy sillä, että vastinparin 25 menestyvältä yritykseltä oli käytettävissä tilinpäätösmerkintä, mutta ei varsinaista tilintarkastuskertomusta, jolloin tilintarkastuksen viive oli laskettavissa taulukossa 9 esitettyä testausta varten.

kään vastinparissa epäonnistuva yritys ei ole saanut vakiomuotoista tilintarkastuskertomusta ja menestyvä yritys mukautettua tilintarkastuskertomusta.

Taulukossa 15 esitetyn testin nollahypoteesina on, että epäonnistuvien ja menestyvien yritysten tilintarkastuskertomusten muodoissa ei ole eroa. Tällöin vaihtoehtoisena hypoteesina on, että ryhmien tilintarkastuskertomusten muodoissa on eroa. McNemar-testin p-arvon ($0,000 < 0,05$) perusteella nollahypoteesi hylätään ja vaihtoehtoinen hypoteesi hyväksytään. Tällöin voidaan epäonnistuvien ja menestyvien yritysten ryhmien havaintojen arvioida eroavan toisistaan tilastollisesti merkitsevästi siten, että epäonnistuvat yritykset ovat saaneet mukautetun tilintarkastuskertomuksen menestyviä yrityksiä useammin.

Tilintarkastuskertomuksen muoto viimeisimmässä tilinpäätöksessä				
McNemar-testin p-arvo (kaksisuuntainen): 0,000				
n=20		Menestyvä yritys		Yhteensä
		Vakiomuotoinen	Mukautettu	
Epäonnistuva yritys	Vakiomuotoinen	6	0	6
	Mukautettu	13	1	14
Yhteensä		19	1	20

Taulukko 15 Tilintarkastuskertomuksen muoto

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkimuksen viidennessä luvussa muodostetaan yhteenveto tutkimuksen tuloksista ja tehdään niistä johtopäätöksiä perustuen aikaisempaan aihealueen teoriaan. Lisäksi tässä luvussa on arvioitu tutkimuksen rajoitteita validiteetin ja reliabiliteetin näkökulmista. Tämän luvun viimeisessä alaluvussa tuodaan esille mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita, jotka perustuvat tämän tutkimuksen tuloksiin, aikaisempaan aihealueen teoriaan ja tutkimusprosessin aikana tehtyihin havaintoihin.

5.1 Tutkimuksen keskeisimmät tulokset ja johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tutkia epäonnistuvien ja menestyvien pienten yritysten tilinpäätösraportoinnin viiveiden erovaisuuksia sekä niihin liittyviä laadullisia tekijöitä. Tutkimuksen otos on kasattu vastinparimenettelyllä hyödyntäen Suomen Asiakastieto Oy:n TOP100 -konkurssilistausta vuodelta 2013 ja Kauppalehden WWW-sivuja. Vastinparimenettelyllä kasaan saatu otos käsitti yhteensä 38 vastinparia, jotka koostuivat 38 epäonnistuvasta ja 38 menestyvästä pienestä yrityksestä. Yritysten tilinpäätösraportoinnin viiveiden ja niihin liittyvien laadullisten tekijöiden tarkastelu on tutkimuksessa toteutettu ulkopuolisen havainnoijan näkökulmasta, minkä takia tutkimuksessa on hyödynnetty ainoastaan julkisia tietolähteitä yrityksistä. Yritysten tilinpäätöstiedot on hankittu Patentti- ja rekisterihallituksen Virre-tietopalvelusta.

Tutkimuksen tavoitteen pohjalta muodostettiin 3 tutkimuskysymystä, jotka on esitetty alaluvussa 1.2. Tutkimuskysymysten ja aikaisemman teorian pohjalta asetettiin 2 yleistä tutkimushypoteesia alaluvussa 2.5, joita testattiin luvussa 4 yksittäisiin muuttujiin perustuvien hypoteesien avulla. Empiirisen aineiston muuttujien testauksessa käytettiin epäparametrisia Wilcoxon signed rank -testiä ja McNemar-testiä. Näiden testien avulla pyrittiin löytämään vastauksia erityisesti ensimmäiseen ja toiseen tutkimuskysymykseen. Sen sijaan kolmanteen tutkimuskysymykseen vastauksia etsittiin tilastollisen testaamisen sijasta kuvailemalla empiiristä aineistoa kvantitatiivisesti, mikä on toteutettu tutkimuksen neljännessä luvussa muiden hypoteesien testauksen yhteydessä.

Vastaus tutkimuksen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, jossa oltiin kiinnostuneita tilinpäätösraportoinnin viiveiden eroavaisuuksista epäonnistuvien ja menestyvien pienten yritysten välillä, pyrittiin tässä tutkimuksessa löytämään pääosin ensimmäisen yleisen tutkimushypoteesin pohjalta toteutettujen tilastollisten testien avulla. Ensimmäisessä yleisessä tutkimushypoteesissa kiinnostus kohdistui epäonnistuvien ja menestyvien pienten yritysten muodostamien vastinparien tilinpäätösraportoinnin viiveiden eroihin. Ensimmäisen yleisen tutkimushypoteesin pohjalta testattavia hypoteeseja oli tässä tutkimuksessa yhteensä kahdeksan, jotka perustuivat alaluvussa 3.4 esiteltyihin suhteasteikollisiin muuttujiin. Ensimmäiseen yleiseen tutkimushypoteesiin pohjautuvia muuttujia testattiin alaluvuissa 4.1, 4.2 ja 4.3.

Ensimmäisen yleisen tutkimushypoteesin pohjalta muodostetuista muuttujista ainoastaan yhdessä epäonnistuvien ja menestyvien pienten yritysten muodostamien vastinparien erotukset eroavat toisistaan siten, että epäonnistuvien ja menestyvien yritysten tilinpäätösraportoinnin viiveissä on tilastollisesti merkitsevää eroa Wilcoxon signed rank -testillä mitattuna. Tämä ainoa muuttuja on ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin tilikaudelta 2011, joka sai p-arvokseen testauksessa 0,000, mikä osoittaa selvästi merkitsevää tilastollista eroavaisuutta epäonnistuvien ja menestyvien pienten yritysten ryhmien välillä. Kyseisessä muuttujassa vastinparien määrä on tämän tutkimuksen suhteasteikollisista muuttujista kaikkein suurin eli yhteensä 36 vastinparia. Toisaalta tilastollisen testin tulos ei vaikuta olevan selitettävissä ainoastaan suurella vastinparien määrällä, koska sellaisia vastinpareja, joissa menestyvien yritysten ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin oli epäonnistuvia vastinparejaan hitaampaa, oli tilikaudella 2011 lukumääräisesti vähemmän kuin tilikautta 2012 tarkasteltaessa, vaikka vastinparien määrä tilikaudella 2011 oli kaksinkertainen verrattuna tilikauteen 2012.

Tilinpäätösraportoinnin viiveistä, joista ei tarkasteltavien ryhmien väliltä löytynyt tilastollisesti merkitseviä eroja, yhdenkään muuttujan testattu p-arvo ei ollut lähellä saavuttaa tilastollista merkitsevyyttä kaksisuuntaisella testauksella käytetyllä p-arvon tilastollisen merkitsevyyden raja-arvolla (0,05). Tällöin näiden muuttujien osalta ei ole havaittavissa riittävän suurta eroa epäonnistuvien ja menestyvien pienten yritysten ryhmien välillä, jotta tätä eroavaisuutta ei olisi tulkittavissa satunnaisuudeksi. Esimerkiksi tilinpäätöksen valmistumisen viiveen p-arvo (0,778), tilintarkastuksen viiveen p-arvo

(0,848) ja ensimmäisten tilinpäätöstietojen kaupparekisteriin saapumisen viiveen tilikaudelta 2012 p-arvo (0,948) ovat hyvin kaukana tilastollisen merkitsevyyden rajasta. Siten tämän tutkimuksen tilinpäätösraportoinnin viiveistä saadut tutkimustulokset eroavat esimerkiksi Whittredin ja Zimmerin (1984), Peelin ym. (1986) sekä Keaseyn ja Watsonin (1987) saamista tutkimustuloksista.

Tutkimuksen toisessa tutkimuskysymyksessä kysyttiin, miten tilinpäätösraportoinnin viiveisiin liittyvät laadulliset tekijät eroavat toisistaan epäonnistuvien ja menestyvien pienten yritysten välillä. Vastaus toiseen tutkimuskysymykseen pyrittiin löytämään pääosin toisen yleisen tutkimushypoteesin avulla muodostetuista neljästä hypoteesista, jotka oli muodostettu ensimmäisen yleisen tutkimushypoteesin tavoin tarkastelussa olevien muuttujien testaukseen. Suoritetun testauksen perusteella näistä neljästä muuttujasta kolmessa oli havaittavissa tilastollisesti merkitseviä eroavaisuuksia ryhmien välillä. Tilinpäätösraportoinnin viiveisiin liittyvien laadullisten tekijöiden tarkastelun perusteella saadut tutkimustulokset tukevat esimerkiksi Dakovicin ym. (2010) tekemää havaintoa epäonnistuvien yritysten epätäydellisestä raportointikäyttäytymisestä sekä Laitisen ja Laitisen (2009) tekemää havaintoa epäonnistuvien yritysten toimivia yrityksiä korkeammasta mukautettujen tilintarkastuskertomusten saamisen todennäköisyydestä.

Tilastollisesti merkitseviä eroavaisuuksia on tilinpäätösraportoinnin viiveisiin liittyvistä laadullisista tekijöistä havaittavissa tilinpäätöstietojen täydellisyydessä tilikaudelta 2012, tilikauden pituuden muuttamisessa 1.1.2010 jälkeen ja tilintarkastuskertomuksen muodossa. Sen sijaan tilinpäätöstietojen täydellisyydessä tilikaudelta 2011 ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroavaisuutta epäonnistuvien ja menestyvien yritysten ryhmien välillä. Kaikkien muuttujien osalta päätelmä tilastollisesta merkitsevyydestä oli selkeä kaksisuuntaisella testauksella ja käytetyllä tilastollisen merkitsevyyden p-arvon raja-arvolla (0,05). Erityisen selvästi epäonnistuvien ja menestyvien yritysten tilinpäätösraportoinnin viiveisiin liittyvät laadulliset tekijät erosivat toisistaan tilintarkastuskertomuksen muodossa, joka sai McNemar-testin p-arvoksi 0,000. Toisin kuin tilinpäätösraportoinnin viiveitä tarkasteltaessa, niihin liittyvien laadullisten tekijöiden testauksessa on havaittavissa vähemmän vastinparien välistä satunnaisuutta, mikä näkyy alhaisempina tilastollisen testauksen p-arvoina.

Tutkimuksen kolmannessa tutkimuskysymyksessä kysyttiin, missä tilinpäätösraportoinnin viiveissä ja niihin liittyvissä laadullisissa tekijöissä on epäonnistuvien ja menestyvien pienten yritysten välillä erityisesti havaittavissa eroavaisuutta. Tähän tutkimuskysymykseen vastattiin osin jo aikaisempien yleisten tutkimushypoteesien tarkastelun yhteydessä, mutta tutkimuskysymyksen kannalta vastauksia on löydettävissä myös luvun 4 tilastollisten testausten yhteydessä toteutetusta empiirisen aineiston kuvailusta. Toisaalta empiirisen aineiston kuvailu on myös vastannut omalta osaltaan ensimmäiseen ja toiseen tutkimuskysymykseen.

Tarkasteltaessa tilinpäätösraportoinnin eri viiveiden mediaaneja ja kvartiileja sekä yksittäisten vastinparien keskinäisiä erotuksia tutkimuksen empiirisen aineiston perusteella havaitaan ainoastaan pientä vaihtelua epäonnistuvien ja menestyvien yritysten useimpien tilinpäätösraportoinnin viiveiden välillä. Tarkasteltavista tilinpäätösraportoinnin viiveistä useimpien pituudet eivät eroa toisistaan johdonmukaisesti siten, että olisi selvästi havaittavissa epäonnistuvien tai menestyvien pienten yritysten tilinpäätösraportoinnin viiveiden olevan toista ryhmää pidemmät. Tämän takia yksittäisten vastinparien tapauksessa ei vaikuta mahdolliselta sanoa varmasti, ainoastaan tilinpäätösraportoinnin viiveiden perusteella, kuuluuko kumpi vastinparin yrityksistä epäonnistuvien yritysten ryhmään ja kumpi menestyvien yritysten ryhmään. Tällöin tämän tutkimuksen empiirisestä aineistosta ei ole havaittavissa epäonnistuvien yritysten johdonmukaisesti viivyttävän negatiivisten tilinpäätöstietojensa julkaisua menestyviä yrityksiä pidempään, minkä tyyppisen epäonnistuvien yritysten tilinpäätösraportointikäyttäytymisen toivat tutkimuksissaan esille mm. Argenti (1976, 140–144) sekä Schwartz ja Menon (1985).

Muuttujia, joissa kaikissa kvartiileissa tarkasteltava tilinpäätösraportoinnin viive on ollut epäonnistuvalla yrityksellä menestyvää yritystä pidempi, ovat ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapumiset kaupparekisteriin tilikaudelta 2011 ja 2012. Sen sijaan kaikissa muissa kuudessa tilinpäätösraportoinnin viive -muuttujassa kvartiilit eroavat toisistaan siten, että osassa niistä pidempi viive on epäonnistuvilla yrityksillä ja osassa menestyvillä yrityksillä. Kahdeksasta tilinpäätösraportoinnin viive -muuttujasta ainoastaan yhdessä oli enemmän sellaisia yksittäisiä vastinpareja, joissa epäonnistuvan yrityksen tarkasteltava tilinpäätösraportoinnin viive oli pidempi kuin menestyvällä yrityksellä. Tämä muuttuja oli ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapuminen kaupparekisteriin tilikaudelta 2011. Sen sijaan muuttujia, joissa useammassa vastinparissa menestyvän yri-

tyksen tarkasteltava tilinpäätösraportoinnin viive oli epäonnistuvaa yritystä pidempi, oli yhteensä kuusi.

Aikaisempaan teoriaan suhteutettuna selkeää näyttöä epäonnistuvien yritysten pidemmistä tilinpäätösraportoinnin viiveistä menestyviin vastinpareihinsa verrattuna ei tämän tutkimuksen perusteella ole havaittavissa huolimatta siitä, että vastinparit on muodostettu toisistaan selvästi eroavista ryhmistä muistuttaen Tafflerin (1982) esittämää vaihtoehtoa vastinparimenettelyn toteutukselle. Tosin tutkimuksen tuloksissa on osin epäyhtenäisyyttä eri tilinpäätösraportoinnin viiveiden osalta, sillä epäonnistuvien ja menestyvien yritysten ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapumisessa kaupparekisteriin tilikaudelta 2011 on selkeää tilastollisesti merkitsevää eroavaisuutta. Kuitenkaan muut tilinpäätösraportoinnin viive -muuttajat eivät tue aikaisemman teorian (mm. Argenti 1976, 140–144; Lawrence 1983; Whittred & Zimmer 1984; Keasey & Watson 1987) näkemystä epäonnistuvien yritysten pidemmistä tilinpäätösraportoinnin viiveistä. Tämän takia yksittäisten vastinparien tasolla epäonnistuvan ja menestyvän yrityksen tunnistaminen, pelkästään tiedoilla yritysten tilinpäätösraportoinnin viiveistä, ei vaikuta mahdolliselta.

Mahdollinen syy aikaisemmasta aihealueen teoriasta eroaville tutkimustuloksille tilinpäätösraportoinnin viiveiden osalta voi olla suomalaisen lainsäädännön asettamat rajoitteet myös epäonnistuvien pienten yritysten mahdollisuuksille viivyttää tilinpäätösraportointiaan. Sen vuoksi suuri osa tutkimuksen otokseen valikoituneista yrityksistä vaikuttaa hoitaneen, varsinkin tilintarkastuksen ja tilinpäätöksen valmistumisen osalta, tilinpäätösraportointinsa vaadittujen aikarajojen mukaisesti. Toisaalta on myös mahdollista, että edes menestyvät pienet yritykset eivät koe tilinpäätösraportoinnin viiveitä oman toimintansa kannalta erityisen merkityksellisiksi esimerkiksi rahoituksen saamisen kannalta, jolloin myös niiden tilinpäätösraportoinnin viiveet ovat venyneet joissain tapauksissa jopa yli lainsäädännön vaatimien aikarajojen (vrt. Argenti 1976, 140–144; ks. myös Hyytinen 2013). Tällöin tilinpäätösraportoinnin valmistumiselle ja julkaisemiselle asetut paineet lainsäädännön ja yritysten sidosryhmien taholta eivät välttämättä saa pieniä yrityksiä pyrkimään julkaisemaan tilinpäätöstietojaan mahdollisimman nopealla aikataululla tilikautensa päättymisen jälkeen.

Kolmas mahdollinen syy tämän tutkimuksen aikaisemmasta teoriasta eroaville tutkimustuloksille voi myös olla pienten yritysten taloushallinnon kehittyminen, mm. tietotekniikan ansiosta, ja sen siirtyminen ammattimaisten tilitoimistojen hoidettavaksi, mikä on voinut helpottaa pienten yritysten tilinpäätösraportointia (ks. esim. Keasey & Watson 1987; Åkerblad 2014). Toisaalta merkittäväksi tekijäksi tilinpäätösraportoinnin viiveissä mainittu tilintarkastuksen kesto ei välttämättä pienten yritysten kohdalla pidennä merkittävästi eri tilinpäätösraportoinnin viiveitä, vaan niiden kannalta merkityksellisempiä ovat muut tekijät, joita voivat esimerkiksi olla yritysten perinteiset toimintatavat tilinpäätösraportoinnissa tai tilikauden päättymisen ajoittuminen tilintarkastuksen ruuhka-aikoihin tai kesälomakaudelle (ks. esim. Givolyn & Palmon 1982; Ashton ym. 1987; Hertsi 2014). Taloushallinnon kehityksestä ja lyhyestä tilintarkastuksen kestosta johtuen on mahdollista, että tilintarkastus ja varsinainen tilinpäätöksen tekeminen eivät vaikuta tilinpäätösraportoinnin viiveisiin merkittävästi, vaikka niissä ilmenisi epäonnistuvilla yrityksillä enemmän ongelmia verrattuna menestyviin yrityksiin, sillä nämä ongelmat ovat mahdollisesti ratkaistavissa suhteellisen nopeasti.

Tarkasteltaessa tilinpäätösraportoinnin viiveisiin liittyviä laadullisia tekijöitä havaitaan epäonnistuvien yritysten tilinpäätöstietojen olevan useammin epätäydellisiä kuin menestyvien vastinpariensä sekä tilikaudelta 2011 että tilikaudelta 2012. Lisäksi epäonnistuvat yritykset ovat muuttaneet tilikautensa pituutta useammin 1.1.2010 jälkeen kuin menestyvät vastinparinsa ja saaneet useammin mukautetun tilintarkastuskertomuksen. Yksittäisiä vastinpareja tarkasteltaessa erityisen harvinaisia ovat tutkimuksen empiirisen aineiston perustella sellaiset vastinparit, joissa menestyvä yritys olisi saanut mukautetun tilintarkastuskertomuksen tai muuttanut tilikautensa pituutta 1.1.2010 jälkeen. Sen sijaan myös menestyvien yritysten täydelliset tilinpäätöstiedot ovat jääneet saapumatta kaupparekisteriin suhteellisen yleisesti, minkä takia sellaisia vastinpareja, joissa epäonnistuvan yrityksen täydelliset tilinpäätöstiedot ovat olleet saatavilla kaupparekisteristä mutta menestyvän yrityksen eivät, on tilikaudelta 2011 seitsemän vastinparia 38:sta ja tilikaudelta 2012 kaksi vastinparia 24:stä. Tällöin tiedolla täydellisten tilinpäätöstietojen saapumisesta kaupparekisteriin tai saapumatta jäämisestä ei voida tehdä suoraan johtopäätöstä yrityksen kuulumisesta epäonnistuviin tai menestyviin pieniin yrityksiin.

Aikaisempaan teoriaan suhteutettuna tämän tutkimuksen tulokset tukevat aikaisempaa teoriaa (mm. Laitinen & Laitinen 2004, 220; Laitinen & Laitinen 2009; Dakovic ym.

2010) epäonnistuvien yritysten heikommista tarkasteltavista tilinpäätösraportoinnin viiveisiin liittyvistä laadullisista tekijöistä. Tosin yksittäisten vastinparien tasolla myös poikkeavia havaintoja, joissa tilanne on ollut aikaisempaan teoriaan verrattuna päinvastainen, on tutkimuksen aineistosta löydettävissä. Kaikkein selvimmin aikaisempaa teoriaa tukevia tämän tutkimuksen havaintoja ovat epäonnistuvien yritysten tilikauden pituuden muuttaminen epäonnistumisen lähestyessä sekä mukautetun tilintarkastuskertomuksen saaminen menestyviä vastinparejaan useammin.

Syynä epäonnistuvien yritysten useammin epätäydellisille tilinpäätöstiedoille, verrattuna menestyviin yrityksiin, voi olla mm. Argentin (1976, 140–144) esittämä epäonnistuvien yritysten johdon pyrkimys estää ulkopuolisia sidosryhmiä saamasta tietoa yrityksen heikosta taloudellisesta tilanteesta. Toisaalta epätäydellisten tilinpäätöstietojen suurta määrää myös menestyvien yritysten ryhmässä voi selittää Leppiniemen ja Leppiniemen (2010, 15) näkemys siitä, että pienet yritykset eivät edes halua lukijoita tilinpäätöksilleen, mikä johtuu mm. pelosta liikesalaisuuksien tai suurten yksittäisten liiketapahtumien esille tulemisesta. Lisäksi tutkimuksen perusteella on havaittavissa, että Patentti- ja rekisterihallituksen tilinpäätöstietojen saantia pieniltä yrityksiltä on vielä mahdollista kehittää. Mahdollisia keinoja pienten yritysten tilinpäätöstietojen paremmalle toimittamisen asteelle Patentti- ja rekisterihallitukseen voivat olla esimerkiksi Patentti- ja rekisterihallituksen ja Verohallinnon yhteistyön kehittäminen, lainsäädännön ja rangaistusten koventaminen tilinpäätöstietojen toimittamisen laiminlyönnistä sekä tehokkaampi tilinpäätöstietojen vaatiminen jälkikäteen pieniltä yrityksiltä Patentti- ja rekisterihallituksen tai Verohallinnon toimesta.

Tilintarkastuskertomuksen muodon ja tilikauden pituuden muuttamisen osalta tämän tutkimuksen tulokset olivat aikaisempaan aihealueen teoriaan verrattuna odotettavia (ks. Laitinen & Laitinen 2004, 220; Laitinen & Laitinen 2009). Tilintarkastuskertomuksen mukautettua muotoa epäonnistuvilla yrityksillä voi usein selittää tilintarkastajan yrityksen toiminnan jatkuvuutta koskeva lausunto, sillä usein epäonnistuvien yritysten erittäin heikko taloudellinen tilanne voi olla tilintarkastajan havaittavissa jo tilintarkastuksen aikana (ks. Laitinen & Sormunen 2012). Tilikauden pituuden muuttamista puolestaan voi selittää yrityksen johdon tarkoituksellisen heikon taloudellisen tilanteen peittelyn lisäksi se, että usein epäonnistuvat yritykset ovat nuoria, jolloin niiden tilikauden pituu-

den muuttaminen voi liittyä myös niiden normaaliin liiketoiminnan käynnistämiseen ja vakiinnuttamiseen ilman tarkoituksellista heikon taloudellisen tilanteen peittelyä.

5.2 Tutkimuksen rajoitteet

Kvantitatiivisen tutkimuksen kannalta keskeisiä käsitteitä tutkimuksen rajoitteiden kannalta ovat tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti, jotka on mahdollista vielä jakaa sisäiseksi ja ulkoiseksi validiteetiksi tai reliabiliteetiksi. Validiteetilla eli pätevyydellä tarkoitetaan yleisesti sitä, että tutkimuksessa tulee mitata sitä, mitä tutkimuksessa on tarkoitus selvittää. Tutkimuksen sisäisellä validiteetilla tarkoitetaan sitä, että vastaavako mittaukset tutkimuksen teoriaosassa esitettyjä käsitteitä. Sen sijaan ulkoisesti validissa tutkimuksessa myös muut tutkijat tulkitsevat kyseiset tutkimustulokset samalla tavoin. Reliabiliteetilla eli luotettavuudella tarkoitetaan tulosten tarkkuutta, jolloin tutkimuksen tulokset eivät saa olla sattumanvaraisia. Tutkimuksen sisäinen reliabiliteetti voidaan todeta mittaamalla samaa aineistoa useampaan kertaan, mutta tutkimuksen ulkoisella reliabiliteetilla tarkoitetaan, että mittaukset ovat toistettavissa myös muissa tutkimuksissa ja tilanteissa.⁵³ (Heikkilä 2008, 29–31 ja 185–188.)

Tämän tutkimuksen validius on pyritty varmistamaan erityisesti huolellisella suunnitellulla sekä tarkoin harkitulla tiedonkeruulla, joka on dokumentoitu. Lisäksi tutkimuksessa on pyritty hyödyntämään jo aikaisemmassa aihealueen tutkimuksessa soveltuviksi havaittuja menetelmiä.⁵⁴ Tutkimuksen reliabiliteettia on tässä tutkimuksessa pyritty parantamaan dokumentoidulla, huolellisella ja kriittisellä tutkimustyöskentelyllä. Lisäksi voidaan tutkimuksen reliabiliteettia katsoa parantavan julkisesta lähteestä hankittu tilinpäätösaineisto. Toisaalta tutkimuksen reliabiliteetin kannalta riskiä on aiheuttanut paljon manuaalista työtä vaatinut empiirisen aineiston keräämisen prosessi, jonka voidaan katsoa sisältävän riskin mahdollisesta virheestä. Virheiden määrän minimoimiseksi tutkimuksessa manuaalisesti kerätyt tiedot on pyritty tarkistamaan useaan kertaan.

⁵³ Tutkimuksen validiteetin ja reliabiliteetin arviointia on tässä tutkimuksessa toteutettu alaluvun 5.2 lisäksi erityisesti luvussa 3.

⁵⁴ mm. Beaverin (1966) kehittämä vastinparimenettely

Tässä tutkimuksessa merkittäviä rajoitteita, varsinkin tutkimuksen ulkoisen reliabiliteetin kannalta, liittyi aineiston keruussa tehtyihin valintoihin sekä aineiston saatavuuteen, jotka ovat voineet vaikuttaa tutkimuksessa saatuihin tuloksiin. Ensiksi aineiston keruutapa vaikutti osaltaan siihen, minkälaisia vastinpareja tutkimusta varten on saatu kasattua, mikä on vaikuttanut tutkimuksen empiirisen aineiston edustavuuteen. Toiseksi tutkimuksen aineiston saatavuus ei ollut täydellistä kaikkien muuttujien ja vastinparien osalta. Tämän takia kaikkia tietoja vastinpareilta ei muuttujien tilastollista testausta varten saatu kasattua, mikä on voinut aiheuttaa tutkimuksen tuloksiin harhaa. Syntynyt harha on voinut vaikuttaa tutkimustuloksiin eri tavalla jopa eri muuttujien välillä tutkimuksen sisällä, koska eri muuttujien testauksessa hyödynnetyt vastinparit eivät ole olleet kaikissa testeissä samoja. Tutkimuksen aineiston keruutavasta ja tietojen saatavuuden epätäydellisyydestä johtuen tämän tutkimuksen tulosten yleistettävyyteen tulee suhtautua tutkimuksen rajoitteet huomioiden.

Erilaisien harhaa aiheuttavien ongelmien olemassaolo on ollut tyypillistä myös aikaisemmille vastinparimenetelmää hyödyntäneille yritysten epäonnistumistutkimuksille (ks. Zmijewski 1984; Keasey & Watson 1991b), minkä takia tässä tutkimuksessa nämä ongelmat on pyritty käytettävissä olevien mahdollisuuksien mukaan ennakoimaan ja minimoimaan. Lisäksi tehdyt valinnat ja mahdolliset niistä aiheutuneet harhat on pyritty tuomaan selvästi esille. Kuitenkin tässä tutkimuksessa käytettävissä olleet resurssit ovat olleet rajalliset, minkä takia käytettävää vastinparien muodostamisen tapaa ja empiirisen aineiston keräämistä ei voitu testata laajasti ennen varsinaisen tutkimuksen toteutusta. Tämän vuoksi tutkimuksen empiirisen aineiston laajuus jäi varsinkin tilikauden 2012 osalta ennakoitua suppeammaksi, vaikka aineiston hankintavaiheessa olivat tiedossa mm. Pompen ja Bilderbeekin (2005), Balcaenin ja Ooghen (2006) sekä Dakovicin ym. (2010) esille tuomat mahdolliset ongelmat epäonnistuvien yritysten tilinpäätöstietojen hankkimisesta. Tulevissa tutkimuksissa tämän tutkimuksen kokemuksia aineiston hankinnasta on mahdollista hyödyntää arvioitaessa keinoja hankkia suurempia ja laadultaan parempia empiirisiä aineistoja aihealueen tutkimiseksi.

Koska tutkimus on perustunut osin jo olemassa oleviin tietolähteisiin, ei näiden tietolähteiden taustalla olevia tietoja ja oletuksia ole voitu täysin hyödyntää tässä tutkimuksessa, mikä on aiheuttanut tietoisesti otetun riskin tutkimuksen validiteetille. Lisäksi tietolähteiden tietoja on jouduttu tietyissä kohdissa oikaisemaan, osin tutkijan omaan harkin-

taan perustuen, esimerkiksi yritysten kokoa arvioitaessa ja vastinpareja muodostettaessa, mikä on riski tutkimuksen ulkoiselle reliabiliteetille. Jälkikäteen tarkasteltuna ongelmana tämän tutkimuksen toteutuksen kannalta oli erityisesti SAT-konkurssilistaus, koska oikaisemattoman kokoluokituksen lisäksi siitä ei käynyt ilmi konkurssien tarkka ajankohta. Sen vuoksi varmuutta yrityksen viimeisimmästä tilikaudesta ennen konkursseja ei onnistuttu hankkimaan. Tilikausien ajoittumiseen vastinparimenettelyssä liittyvää ongelmaa vaikeutti se, että kaikkien tutkimuksessa mukana olleiden yritysten tilikausi ei ollut kalenterivuosi, minkä takia yritysten viimeisimmän tilikauden ajoittumista on jouduttu arvioimaan.

Osin tilikausien ajoittumiseen liittyvästä ongelmasta ja osin aineiston odotettua heikommasta laadusta johtuen osa muuttujista on jouduttu yhdistämään tilikausien 2011 ja 2012 osalta siten, että muuttujissa huomioon on otettu vastinparien havainnot tilikaudelta, jolloin molemmilta yrityksiltä on ollut tarkasteltava tieto viimeiseksi saatavilla, vaikka tämä ei ollut osa alkuperäistä tutkimussuunnitelmaa. Tehty tilikausien yhdistämismenettely riittävän suuren aineiston hankkimiseksi tilastolliseen testaukseen on voinut aiheuttaa näihin muuttujiin harhaa. Lisäksi tehty yhdistely heikentää tutkimustulosten vertailtavuutta aikaisempiin aihealueen tutkimustuloksiin, joissa vastaavaa yhdistelyä ei ole toteutettu.

Aineiston hankintaan, vastinparien muodostamiseen ja tietolähteisiin liittyvien rajoitusten lisäksi omat rajoitteensa tutkimuksen tuloksille ja niiden hyödynnettävyydelle ovat asettaneet tutkimuksessa käytetyt epäparametriset testit. Vaikka epäparametristen testien oletukset ovat vähäisempiä kuin parametrisilla testeillä, on niidenkin käytössä omat rajoitteensa. Lisäksi epäparametristen testien voimakkuus on parametrisiä testejä vähäisempi. Esimerkiksi tämän tutkimuksen suhteasteikollisten muuttujien testauksessa käytetyn Wilcoxon signed rank -testin oletuksena on vastinparien erotusten jakauman symmetrisyys mediaanin suhteen. Tämän oletuksen osalta kuitenkin täysin symmetristä jakaumaa ei ole mahdollista saavuttaa, mikä vaikuttaa testauksessa saatuihin tuloksiin. Jakaumista kaikkein epäsymmetrisimmät jakaumat olivat muuttujista vinoudella mitattuna ensimmäisten tilinpäätöstietojen saapumisella kaupparekisteriin tilikaudelta 2012, tilinpäätöksen valmistumisen viiveellä sekä tilintarkastuksen valmistumisen ja täydellisten tilinpäätöstietojen saapumisen kaupparekisteriin välisellä viiveellä. Kuitenkin tämän tutkimuksen tilastollisen testauksen avulla saadut tulokset ovat melko selkeitä

päätelmien tekemiseksi, mikä pienentää riskiä tehdä virheellinen päätelmä johtuen käytettyjen tilastollisten testien oletuksista.

5.3 Jatkotutkimusaiheet

Tämän tutkimuksen kannalta ensimmäinen kiinnostava jatkotutkimusaihe on laajentaa tilinpäätösraportoinnin viiveiden ja niihin liittyvien laadullisten tekijöiden tarkastelua tätä tutkimusta useampaan tilikauteen, jolloin tilinpäätösraportoinnin viiveistä ja niihin liittyvistä laadullisista tekijöistä olisi mahdollista saada tutkimustuloksia useammalta kuin kahdelta tilikaudelta ennen epäonnistuvien yritysten konkurssseja. Tarkastelun laajentaminen ajallisesti voisi parantaa aineiston laatua, jolloin kerättävän empiirisen aineiston tilastollisen analysoinnin mahdollisuudet parantuisivat ja käytettävissä olevista puutteellisista tiedoista johtuvan harhan riski pienenesi. Lisäksi tilinpäätösraportoinnin viiveiden ja niihin liittyvien laadullisten tekijöiden luonteesta ja kehityksestä yritysten epäonnistumisen oireena saataisiin enemmän tietoa. Tässä tutkimuksessa tilinpäätöstietojen hankinnassa jouduttiin tyytymään enimmillään ainoastaan kahteen tilikauteen ennen epäonnistuvien yritysten konkurssseja johtuen tilinpäätöstietojen hankinnan maksullisuudesta ja käytettävissä olleista rajallisista taloudellisista resursseista.

Toinen tämän tutkimuksen pohjalta esille nouseva jatkotutkimusaihe on tästä tutkimuksesta saatujen tulosten hyödyntäminen yritysten epäonnistumisen ennustamismalleissa, joka tarkoituksella rajattiin tämän tutkimuksen aihealueen ulkopuolelle, mutta mikä on keskeinen osa aihealueen aiempaa tutkimusperinnettä. Vaikka useiden muuttujien osalta erot epäonnistuvien ja menestyvien yritysten ryhmien välillä eivät olleet tässä tutkimuksessa tilastollisesti merkitseviä, voi tarkasteltavien muuttujien avulla, yksinään tai yhdistettynä muihin yritysten epäonnistumisen ennustamismalleissa käytettyihin muuttujiin, olla mahdollista parantaa eri tavoilla muodostettujen yritysten epäonnistumisen ennustamismallien tarkkuutta.

Lisäksi tutkimuksen tulosten perusteella varsinkin pienten yritysten epäonnistumisen ennustamismallien kannalta huomionarvoista on pienistä yrityksistä Patentti- ja rekisterihallituksen Virre-tietopalvelun kautta saatavien tilinpäätöstietojen epätäydellisyys,

mikä voi vaikuttaa erityisesti ainoastaan tilinpäätöstietoihin perustuvien mallien kykyyn ennustaa yritysten epäonnistumisia. Erityiseksi ongelma voi muodostua varsinkin silloin, kun malleissa pyritään hyödyntämään ainoastaan julkisia tietolähteitä. Kuitenkin myös tiedolla yritysten epätäydellisistä julkaisemista tilinpäätöstiedoista voidaan mahdollisesti parantaa yritysten epäonnistumisen ennustamismalleja tai tietoa voidaan muuten hyödyntää yritysten tulevaisuuden kehityksen arvioinnissa. Lisäksi on mahdollista, että tiedot yritysten tilikauden pituuden muuttamisesta ja mukautetusta tilintarkastuskertomuksesta voivat olla erityisen merkittäviä oireita yritysten tulevasta epäonnistumisesta, sillä nämä muuttujat erosivat tässä tutkimuksessa selvimmin epäonnistuvien ja menestyvien pienten yritysten ryhmien välillä. Näiden muuttujien osalta tulevissa tutkimuksissa on mahdollista tarkentaa tarkastelua, sillä tämä tutkimus ei ottanut huomioon esimerkiksi tilintarkastuskertomusten mukautusten laatua tai tilikauden pituuden muuttamisen osalta yritysten ikää, jotka voivat vaikuttaa näiden muuttujien merkitykseen pienten yritysten tulevan epäonnistumisen oireena.

Kolmas tämän tutkimuksen pohjalta esiin nouseva jatkotutkimusaihe on tilinpäätösten valmistumiseen ja julkaisemiseen liittyvän prosessin tarkempi tutkiminen. Vaikka tilinpäätökset tulisi toimittaa kaupparekisteriin sisältäen lainsäädännön edellyttämät tiedot, ei näin todellisuudessa kaikkien tässä tutkimuksessa tarkastelussa olleiden yritysten kohdalla vaikuta tapahtuneen. Tilinpäätös on usein ainoa yritysten ulkopuolisten sidosryhmien käytettävissä oleva luotettava ja virallinen dokumentti, jonka puutteellisuus voi olla uhka heidän oikeuksilleen ja mahdollisuuksilleen saada tietoa yrityksestä. Tarkemmalla yritysten tilinpäätösten valmistumis- ja julkaisuprosessiin kohdistuvalla tutkimuksella olisi mahdollista löytää syitä siihen, miksi kaikkien yritysten tilinpäätöstiedot eivät ole täydellisinä ulkopuolisten sidosryhmien saatavilla ainakaan Patentti- ja rekisterihallituksen Virre-tietopalvelusta. Tutkimalla yritysten tilinpäätösten valmistumis- ja julkaisuprosessia olisi mahdollista löytää perusteluita tilinpäätöstietojen epätäydellisyydelle, sillä epätäydelliset tilinpäätöstiedot voivat johtua esimerkiksi yritysten haluttomuudesta julkaista niitä mutta myös tietämättömyydestä. Tällöin korostuvina tekijöinä voidaan nähdä Verohallinnon ja Patentti- ja rekisterihallituksen rooli täydellisiä tilinpäätöstietoja pieniltä yrityksiltä vaativina toimijoina sekä Verohallinnon ja Patentti- ja rekisterihallituksen keskinäisen yhteistyön toimivuus pienten yritysten tilinpäätöstietojen julkaisemisessa.

LÄHDELUETTELO

Kirjallisuus

- Altman, E.I. 1968. Financial ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy. *The Journal of Finance*, 23:4, 589–609.
- Altman, E.I., Sabato, G. & Wilson, N. 2010. The value of non-financial information in small and medium-sized enterprise risk management. *The Journal of Credit Risk*, 6:2, 95–127.
- Argenti, J. 1976. *Corporate Collapse: The Causes and Symptoms*. Lontoo: McGraw-Hill Book Company Ltd.
- Argenti, J. 1983. Predicting Corporate Failure. *Accountants Digest*. No. 138 (Summer).
- Ashton, R.H., Graul, P.R., & Newton, J.D. 1989. Audit delay and the timeliness of corporate reporting. *Contemporary Accounting Research*, 5:2, 657–673.
- Ashton, R.H., Willingham, J.J. & Elliot, R.K. 1987. An Empirical Analysis of Audit Delay. *Journal of Accounting Research*, 25:2; 275–292.
- Aziz, M.A. & Dar, H.A. 2006. Predicting corporate bankruptcy: where we stand?. *Corporate Governance: The international journal of business in society*, 6:1, 18–33.
- Balcaen, S. & Ooghe, H. 2006. 35 years of studies on business failure: an overview of the classic statistical methodologies and their related problems. *The British Accounting Review*, 38:1, 63–93.
- Barnes, P. 1987. The Analysis and Use of Financial Ratios: A Review Article. *Journal of Business Finance & Accounting*, 14:4, 449–461.
- Beaver, W.H. 1966. Financial Ratios as Predictors of Failure. *Journal of Accounting Research*, 4 (Empirical Research in Accounting: Selected Studies 1966), 71–111.
- Carter, R. & Van Auken, H. 2006. Small Firm Bankruptcy. *Journal of Small Business Management*, 44:4, 493–512.
- Crutzen, N. & Van Caillie, D. 2007. *The business failure process: towards an integrative model of the literature*, Working paper. HEC-ULG University de Leige. No 200705/02: 1–32.
- Dahlmen, P. & Rodríguez, E. 2014. Financial Literacy and the Success of Small Businesses: An Observation from a Small Business Development Center. *Numeracy*, 7:1, Article 3.
- Dakovic, R., Czado, C. & Berg, D. 2010. Bankruptcy prediction in Norway: a comparison study. *Applied Economics Letters*, 17:17, 1739–1746.

- Daniel, W.W. 1990. *Applied Nonparametric Statistics*. Second edition. Boston: PWS-KENT Publishing Company.
- Dickinson Gibbons, J. 1976. *Nonparametric Methods for Quantitative Analysis*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Dyer, J.C. & McHugh, A.J. 1975. The Timeliness of the Australian Annual Report. *Journal of Accounting Research*, 13:2, 204–219.
- Edmister, R.O. 1972. An Empirical Test of Financial Ratio Analysis for Small Business Failure Prediction. *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 7:2, 1477–1493.
- Everett, J. & Watson, J. 1998. Small Business Failure and External Risk Factors. *Small Business Economics*, 11:4, 371–390.
- Gilbert, L.R, Menon, K. & Schwartz, K.B. 1990. Predicting Bankruptcy for Firms in Financial Distress. *Journal of Business Finance & Accounting*, 17:1, 161–171.
- Givolyn, D. & Palmon, D. 1982. Timeliness of Annual Earnings Announcements: Some Empirical Evidence. *The Accounting Review*, 57:3, 486–508.
- Hakonen, A. 2012. Tilinpäätöstiedot yhdellä ilmoituksella. *Tilisanomat* 1/2012, 24–25.
- Hertsi, A. 2014. Pk-yrityksen tilintarkastus on usein retuperällä. *Kauppalehti* 19.12.2014, Uutiset, 4–5.
- Heikkilä, T. 2008. *Tilastollinen tutkimus*. 7. painos. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Hyytinen, A. 2013. Pienten ja keskisuurten yritysten rahoituksen saatavuus. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 109, 4, 484–489.
- Kallunki, J.-P. & Kytönen, E. 2004. *Uusi tilinpäätösanalyysi*. 5.painos. Jyväskylä: Talentum Media Oy.
- Kasanen, E., Lukka, K. & Siitonen, A. 1991. Konstruktiivinen tutkimusote liiketaloustieteessä. *Liiketaloudellinen aikakauskirja*, 3, 301–329.
- Keasey, K. & Watson, R. 1987. Non-Financial Symptoms and the Prediction of Small Company Failure: A Test of Argenti's Hypotheses. *Journal of Business Finance & Accounting*, 14:3, 335–354.
- Keasey, K. & Watson, R. 1988. The Non-submission of Accounts and Small Company Financial Failure Prediction. *Accounting and Business Research*, 19:73, 47–54.
- Keasey, K. & Watson, R. 1991a. Financial Distress Prediction Models: A Review of Their Usefulness. *British Journal of Management*, 2:2, 89–102.
- Keasey, K. & Watson, R. 1991b. The State of the Art of Small Firm Failure Prediction: Achievements and Prognosis. *International Small Business Journal*, 9:4, 11–29.

- Kinnunen, J., Leppiniemi, J., Puttonen, V. & Virtanen, K. 2002. *Tietoa yrityksen taloudesta*. Keuruu: KY-Palvelu Oy.
- Koulu, R. 2004a. *Kansainvälinen konkurssioikeus pääpiirteittäin*. Vantaa: WSOY.
- Koulu, R. 2004b. *Uusi konkurssilaki*. Porvoo: WSOY Lakitieto.
- Koskela, M. 2005. Tilintarkastajan näkökulma pk-yrityksessä havaittuihin ongelmiin. *Tilintarkastus* 6/2005, 20–23.
- Koskela, M. 2012. Pk-yrittäjän ja tilitoimiston yhteistyö – minkälaisia ongelmia saattaa esiintyä? *Tilisanomat* 2/2012, 38–40.
- Laitinen, E.K. 1990. *Konkurssin ennustaminen*. Alajärvi: Vaasan Yritysinformaatio Oy.
- Laitinen, E.K. & Laitinen, T. 2004. *Yrityksen rahoituskriisin ennustaminen*. Helsinki: Talentum Media Oy.
- Laitinen, E.K. & Laitinen, T. 2009. Audit Report in Payment Default Prediction: A Contingency Approach. *International Journal of Auditing*, 13:3, 259–280.
- Laitinen, E.K. & Suvas, A. 2012. Eurooppalaiset konkurssit ovat ennustettavissa. *Tilisanomat* 4/2012, 36–39.
- Laitinen, T. & Laitinen E.K. 2014. *Yrityksen maksukyky: Arviointi ja ennakointi*. Porvoo: KHT-Media Oy.
- Laitinen, T. & Sormunen, N. 2012. Late financial distress process stages and financial ratios: Evidence for auditor's going concern evaluation. *The Finnish Journal of Business Economics*, 1, 41–69.
- Lawrence, E.C. 1983. Reporting Delays for Failed Firms. *Journal of Accounting Research*, 21:2, 606–610.
- Lehtonen, Y., Laitinen, E.K. & Immonen, R. 1991. *Konkurssiyrityksen tunnistaminen ja saatavan takaisinsaanti*. Juva: Tietosanoma Oy.
- Leppiniemi, J. 2008. Tilinpäätöksen allekirjoittaminen. *Tilisanomat* 2/2008, 38–41.
- Leppiniemi, J. & Leppiniemi, R. 2010. *Pieni kirjanpitovelvollinen - kirjanpito ja tilinpäätös*. Juva: WS Bookwell Oy.
- Leppiniemi, J. 2012a. Pienen kirjanpitovelvollisen huojennukset. *Tilisanomat* 3/2012, 36–39.
- Leppiniemi, J. 2012b. Poikkeamia vakimuotoisesta tilintarkastuskertomuksesta. *Tilisanomat* 4/2012, 30–33.

- Mellahi, K. & Wilkinson, A. 2004. Organizational failure: a critique of recent research and a proposed integrative framework. *International Journal of Management Reviews*, 5:1, 21–41.
- Mäkiniemi, O. 2012. Pk-yritysten raportointiin suunnitellaan helpotuksia. *Tilisanomat* 1/2012, 60–63.
- Neilimo, K. & Näsi, J. 1980. *Nomoteettinen tutkimusote ja suomalainen yrityksen taloustiede: Tutkimus positivismin soveltamisesta*. Tampereen yliopisto. Yrityksen taloustieteen ja yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja. Sarja A 2: Tutkielmia ja raportteja 12.
- Ohlson, J.A. 1980. Financial Ratios and the Probabilistic Prediction of Bankruptcy. *Journal of Accounting Research*, 18:1, 109–131.
- Ooghe, H. & De Prijcker, S. 2008. Failure processes and causes of company bankruptcy: a typology. *Management Decision*, 46:2; 223–242.
- Peel, M.J., Peel, D.A. & Pope, P.F. 1986. Predicting Corporate Failure – Some Results for the UK Corporate Sector. *OMEGA International Journal of Management Science*, 14:1, 5–12.
- Platt, H.D. & Platt, M.B. 1990. Development of a Class of Stable Predictive Variables: the Case of Bankruptcy Prediction. *Journal of Business Finance & Accounting*, 17:1, 31–51.
- Pompe, P.P.M. & Bilderbeek, J. 2005. The Prediction of Bankruptcy of Small- and Medium-Sized Industrial Firms. *Journal of Business Venturing*, 20, 847–868.
- Prihti, A. 1975. *Konkurssin ennustaminen taseinformaation avulla*. Helsingin kauppakorkeakoulu. Acta Academiae Oeconomicae Helsingiensis. Series A:13. Helsinki: Painomies Oy.
- Prihti, A. 1980. *Yrityksen saneeraus ja toiminnan uudelleensuuntaus*. Ekonomia-sarja. Espoo: Weilin + Göös.
- Richardson, B., Nwankwo, S. & Richardson, S. 1994. Understanding the Causes of Business Failure Crises: Generic Failure Types: Boiled Frogs, Drowned Frogs, Bullfrogs and Tadpoles. *Management Decision*, 32:4, 9–22.
- Ropega, J. 2011. The Reasons and Symptoms of Failure in SME. *International Advances in Economic Research*, 17:4, 476–483.
- Schwartz, K.B. & Menon, K. 1985. Auditor Switches by Failing Firms. *The Accounting Review*, 60:2, 248–261.
- Siegel, S. & Castellan, N.J. 1988. *Nonparametric Statistics for the Behavioral Sciences*. Second Edition. Singapore: McGraw-Hill Book Company.
- Storey, D.J. 1994. *Understanding the Small Business Sector*. Lontoo: Routledge.

- Taffler, R.J. 1982. Forecasting Company Failure in the UK Using Discriminant Analysis and Financial Ratio Data. *Journal of Royal Statistical Society. Series A (General)*, 145:3, 342–358.
- Thornhill, S., & Amit, R. 2003. Learning About Failure: Bankruptcy, Firm Age, and the Resource-Based View. *Organization Science*, 14:5, 497–509.
- Torpo, T. 2013. Pienyhtiön valvonnassa paljon myönteisiä erityispiirteitä. *Balanssi* 5/2013, 52–53.
- Tähtinen, J & Isoaho, H. 2001. Tilastollisen analyysin lähtökohtia: *Ensiaskleet kvantitatiivisen käsittelyyn, analyysiin ja tulkintaan SPSS-ohjelmaympäristössä*. Julkaisusarja C, Oppimateriaalit: 13, Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Turku: Painosalama Oy.
- Vahtera, P. 2014. Tehokas pk-yrityksen tilintarkastus. *Balanssi* 4/2014, 46–49.
- Virkilä, T. 2013. Tilintarkastajan raportointi – väärinymmärryksiä puolin ja toisin. *Balanssi* 5/2013, 48–51.
- Watson, J. & Everett, J. 1993. Defining Small Business Failure. *International Small Business Journal*, 11:3, 35–48.
- Watson, J. & Everett, J.E. 1996. Do Small Businesses Have High Failure Rates? *Journal of Small Business Management*, 34:4, 45–62.
- Whittred, G. 1980. Audit Qualification and the Timeliness of Corporate Annual Reports. *The Accounting Review*, 55:4, 563–577.
- Whittred, G. & Zimmer, I. 1984. Timeliness of Financial Reporting and Financial Distress. *The Accounting Review*, 59:2, 287–295.
- Winqvist-Ilkka, J. & Kavaljer, M. 2014. Uusi tilinpäätösdirektiivi keventää pienten yritysten raportointia. *Balanssi* 5/2014, 12–15.
- Winqvist-Ilkka, J. & Kavaljer, M. 2015. Kirjanpitolakiin ehdotetut muutokset. *Balanssi* 1/2015, 50–54.
- Zmijewski, M. 1984. Methodological Issues Related to the Estimation of Financial Distress Models. *Journal of Accounting Research*, 22 (Supplement), 59–82.
- Åkerblad, L. 2014. Aika arvioida uudelleen pienyrityksen tilintarkastus. *Balanssi* 3/2014, 48–51.

Virallislähteet

Kaupparekisterilaki 2.2.1979/129. (KaupparekL)

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336. (KPL)

Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624. (OYL)

Tilintarkastuslaki 13.4.2007/459. (TTL)

Muut lähteet

Balance Consulting Menestyjäluokitus. Menestyksen arvioinnin perustelut.
<[http://www.balanceconsulting.fi/tunnusluvut/balance_consultingin_menestyjaluo
kitus](http://www.balanceconsulting.fi/tunnusluvut/balance_consultingin_menestyjaluo
kitus)> luettu 23.3.2015.

(Lähdeviite: Balance Consulting Menestyjäluokitus)

Euroopan komission suositus (2003/361/EY). Euroopan Unionin Virallinen lehti
20.5.2003. <[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:
32003H0361&from=FI](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:
32003H0361&from=FI)> luettu 11.2.2015.

(Lähdeviite: Euroopan komission suositus)

Holmes, S., & Gibson, B. 2001. Definition of Small Business, Final Report.
<<ftp://ns1.ystp.ac.ir/YSTP/1/1/ROOT/DATA/PDF/unclassified/SBC04.PDF>>
luettu 15.3.2015.

(Lähdeviite: Holmes ja Gibson 2001)

Horsmanheimo, P. & Steiner, M.-L. 2008. Tilintarkastus: asiakkaan opas.
<<http://helios.uta.fi:2132/teos/IABBXXBTAFBCG#kohta:1>> luettu 16.3.2015

(Lähdeviite: Horsmanheimo ja Steiner 2008)

Kauppalehden WWW-sivut. <<http://www.kauppalehti.fi/>> luettu 23.3.2015.

(Lähdeviite: Kauppalehden WWW-sivut)

Menestyjät-listaus. Kauppalehden Menestyjät -listaus.
<<http://www.kauppalehti.fi/5/i/yritykset/menestyjat/lista.jsp?id=1>> luettu
23.3.2015.

(Lähdeviite: Menestyjät-listaus)

Menestyjät-sertifikaatti. Kuvaus Kauppalehden myöntämästä Menestyjä-sertifikaatista.
<http://www.kauppalehti.fi/5/i/yritykset/menestyjat/menestyja_tunnus.jsp> luettu
23.3.2015.

(Lähdeviite: Menestyjät-sertifikaatti)

Patentti- ja rekisterihallituksen WWW-sivut. <<http://www.prh.fi/fi/index.html>> luettu
9.4.2015.

(Lähdeviite: Patentti- ja rekisterihallituksen WWW-sivut)

SAT-konkurssilistaus. Suomen Asiakastieto Oy:n listaus 100 suurimmasta konkurssiin asetetusta yrityksestä vuodelta 2013.

<<http://www.asiakastieto.fi/pdf/TOP100konkurssit.pdf>> luettu 9.9.2014.

(Lähdeviite: SAT-konkurssilistaus)

Toimialaluokitus TOL 2008. Suomen tilastokeskuksen toimialaluokitus.

<<https://www.stat.fi/meta/luokitukset/toimiala/001-2008/kasikirja.pdf>>, luettu 30.3.2015.

(Lähdeviite: Toimialaluokitus TOL 2008)

Verohallinnon WWW-sivut. <<http://www.vero.fi/fi-FI>> luettu 9.4.2015.

(Lähdeviite: Verohallinnon WWW-sivut)

Vero-ohjeet. Verohallinnon WWW-sivujen syventävien vero-ohjeiden sanasto.

<[https://www.tax.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Sanasto/Verovuosi\(13569\)](https://www.tax.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Sanasto/Verovuosi(13569))> luettu 15.3.2015

(Lähdeviite: Vero-ohjeet)

Virre-tietopalvelu. Patentti- ja rekisterihallituksen Virre-tietopalvelu.

<https://virre.prh.fi/novus/home?_flowExecutionKey=_cE2A57AE5-78A9-1352-0033-16113871946E_k41E68CF7-FE08-B38B-BCF8-5378D1C5B527> luettu 23.3.2015

(Lähdeviite: Virre-tietopalvelu)

LIITTEET

LIITE 1: Suomen Asiakastiedon TOP100 -konkurssilistaus

Suomen Asiakastieto Oy: 100 suurinta konkurssiin asetettua yritystä 2013

Virallinen nimi	LV (milj.€)	Henkilökunta	Toimiala
1 Tiimari Retail Oy	59,9	500-999 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
2 Uudenmaan Kuljetus Oy	44,6	10-19 henkeä	Kuljetus ja varastointi
3 Quattrorakennus Oy	39,3	50-99 henkeä	Rakentaminen
4 Lahden Autokori Oy	37,6	100-249 henkeä	Teollisuus
5 Quattrogemini Oy	23,2	20-49 henkeä	Rakentaminen
6 Myllyahon Saha Oy	18,5	10-19 henkeä	Teollisuus
7 Quattroproject Oy	16,3	0-4 henkeä	Rakentaminen
8 Ruusutarhat Kukatukku Oy	11,6	20-49 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
9 Arktos Group Ltd Oy	8,6	50-99 henkeä	Muut
10 Dius Oy	8,4	20-49 henkeä	Rakentaminen
11 Martek-Sapientia Oy	8,4	20-49 henkeä	Teollisuus
12 Oy Kuljetus Thylin-Transport Ab	8,2	50-99 henkeä	Kuljetus ja varastointi
13 Max Capital Oy	8,0	0-4 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
14 Los Oy	7,9	10-19 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
15 Fenet Oy	7,6	10-19 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
16 Comuf Senior Oy	7,4	20-49 henkeä	Kuljetus ja varastointi
17 Neapo Oy	7,2	10-19 henkeä	Teollisuus
18 LVI-Helin Oy	6,9	50-99 henkeä	Rakentaminen
19 Firetec Oy	6,0	20-49 henkeä	Teollisuus
20 Huoltoverkko Oy	6,0	20-49 henkeä	Muut
21 Sisäsuomi Oy	5,6	50-99 henkeä	Teollisuus
22 Rakla Finland Oy	5,5	20-49 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
23 Stella Stevedorica Oy Ltd	5,4	100-249 henkeä	Kuljetus ja varastointi
24 Finnish Sheet Metal Machinery Oy	5,2	10-19 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
25 Octagon Telecom Oy	5,2	20-49 henkeä	Informaatio ja viestintä
26 Kitee Ski Oy	4,9	20-49 henkeä	Teollisuus
27 Kustavin Puu Oy	4,7	20-49 henkeä	Teollisuus
28 Turun Tasokaivuu Oy	4,7	20-49 henkeä	Rakentaminen
29 Keski-Suomen Rakennuslinja Oy	4,4	20-49 henkeä	Rakentaminen
30 Mikkelin Ravintolatoimi Oy	4,3	20-49 henkeä	Majoitus ja ravitseminen
31 Soklex Oy	4,3	5-9 henkeä	Teollisuus
32 Entisöinti Pulla Oy	4,2	20-49 henkeä	Rakentaminen
33 Hämeenkyrön Autohuolto ja Korjaamo Oy	4,2	10-19 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
34 Commonplan Oy	4,2	10-19 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
35 SC Nordic Oy	4,1	5-9 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
36 Avire-Kuntoutus Oy	3,9	20-49 henkeä	Muut
37 Ecomp Oy	3,9	20-49 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
38 Juvan Luomu Oy	3,8	0-4 henkeä	Teollisuus
39 Kuusamon Kuljetus Oy	3,4	20-49 henkeä	Kuljetus ja varastointi
40 Dicame Oy	3,4	0-4 henkeä	Informaatio ja viestintä
41 Turengin Arvotyö Oy	3,4	20-49 henkeä	Rakentaminen
42 Tasoite ja Maalaus Mankinen Oy	3,4	10-19 henkeä	Rakentaminen
43 Aillatum Oy	3,2	20-49 henkeä	Teollisuus
44 Hotelli Silver RPV Oy	3,2	20-49 henkeä	Majoitus ja ravitseminen
45 European Batteries Oy	3,2	20-49 henkeä	Teollisuus
46 Plastilon Oy	3,1	10-19 henkeä	Teollisuus
47 Fresh Outdoor Oy	3,1	10-19 henkeä	Muut
48 Stratum Oy	3,1	20-49 henkeä	Teollisuus
49 Rakennus Takaharju Oy	3,1	10-19 henkeä	Rakentaminen
50 Rakennusliike A. Anttila Oy	3,0	0-4 henkeä	Rakentaminen
51 Delkap Oy	2,9	5-9 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
52 Smedsby Kross-Sepänkyän Murska Ab Oy	2,9	10-19 henkeä	Muut
53 Talobit Oy	2,8	50-99 henkeä	Rakentaminen
54 Rakennuspalvelu PPJ Oy	2,8	5-9 henkeä	Muut

Suomen Asiakastieto Oy: 100 suurinta konkurssiin asetettua yritystä 2013

Virallinen nimi	LV (milj.€)	Henkilökunta	Toimiala
55 Transmakers Oy	2,8	20-49 henkeä	Kuljetus ja varastointi
56 Pikantitalot Oy	2,8	10-19 henkeä	Muut
57 Oy International Consulting Services MSCS Ltd	2,7	0-4 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
58 Imageneering Oy	2,7	10-19 henkeä	Muut
59 Hangon Rantakiinteistöt Oy	2,6	0-4 henkeä	Rakentaminen
60 Pilpola Yhtiöt Oy	2,6	10-19 henkeä	Rakentaminen
61 J Trans & Logistic Oy	2,5	0-4 henkeä	Kuljetus ja varastointi
62 Rakennusurakointi Jatrax Oy	2,5	5-9 henkeä	Rakentaminen
63 Unise Henkilöstöpalvelut Oy	2,5	50-99 henkeä	Muut
64 J.S. Team Oy	2,5	5-9 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
65 Koivutapio Oy	2,5	0-4 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
66 LVI-Savo Mara Oy	2,5	20-49 henkeä	Rakentaminen
67 Uudenmaan Jäteelö Oy	2,5	10-19 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
68 Comuf CarBeer Oy	2,4	0-4 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
69 MackFinn Teollisuus Oy	2,4	20-49 henkeä	Teollisuus
70 Hyvinkään SMS-Rakennuspalvelu Oy	2,4	10-19 henkeä	Rakentaminen
71 PLAN 1 Oy	2,4	5-9 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
72 Rakennusliike Seppo Simolin Oy	2,4	10-19 henkeä	Rakentaminen
73 Oy Trans Jordman Ab	2,3	10-19 henkeä	Kuljetus ja varastointi
74 Kulkeva Oy	2,3	5-9 henkeä	Teollisuus
75 P & J Metsänheimo Oy	2,3	20-49 henkeä	Rakentaminen
76 Resourcer Oy	2,3	20-49 henkeä	Muut
77 Finvac Oy	2,3	10-19 henkeä	Teollisuus
78 Kidson Oy	2,3	50-99 henkeä	Muut
79 Rahkola Bros. Oy	2,3	10-19 henkeä	Kuljetus ja varastointi
80 Binderman Oy	2,3	20-49 henkeä	Teollisuus
81 MKT-Steel Oy	2,3	20-49 henkeä	Teollisuus
82 JTN Rakennus Oy	2,3	10-19 henkeä	Rakentaminen
83 Prebend Oy	2,3	10-19 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
84 Savon Metsä Oy	2,2	0-4 henkeä	Muut
85 Sähkösolmu Oy	2,2	20-49 henkeä	Rakentaminen
86 Gnet Oy	2,2	5-9 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
87 Teema-Talot Oy	2,2	10-19 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
88 Rakennusliike Marjeta Oy	2,1	5-9 henkeä	Rakentaminen
89 Euro Automobil Oy	2,1	0-4 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
90 Avilon Fibres Oy	2,1	20-49 henkeä	Teollisuus
91 Ceylon Keskus Oy	2,1	0-4 henkeä	Muut
92 Rauta Teukka Oy	2,1	0-4 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
93 Comma Group Oy	2,0	10-19 henkeä	Muut
94 Well Finland Oy	2,0	0-4 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
95 SKAP-Rakennus Oy	2,0	20-49 henkeä	Rakentaminen
96 4Vision Oy	2,0	10-19 henkeä	Tukku- ja vähittäiskauppa
97 Alhon Kala Oy	2,0	5-9 henkeä	Teollisuus
98 Hopeaniemi Oy	2,0	20-49 henkeä	Muut
99 PP-Metal Oy	1,9	10-19 henkeä	Teollisuus
100 THK YHTIÖT OY	1,9	10-19 henkeä	Rakentaminen

LIITE 2: Vastinparien muodostamisen arviolaskelma (hyväksytyt vastinparit)

	Epäonnistuva yritys	LV/12kk	Menestyvä yritys	LV13/12kk	LV muutos	LV12
1.	Dius Oy	8,4M€	Rakennus- ja Maalausliike Esa Raita Oy	9,92M€	1,10 %	9,8M€
2.	Comuf Senior Oy	4,93M€	Kuljetus Oy Laakso	4,88M€	-15,60 %	5,78M€
3.	LVI-Helin Oy	6,9M€	Vehmasputki Oy	7,25M€	31,10 %	5,53M€
4.	Stella Stevedorica Oy Ltd	5,4M€	Wallenius Wilhelmsen Logistics Kotka Oy	5,37M€	4,10 %	5,16M€
5.	Turun Tasokaivuu Oy	4,7M€	Kivikolmio Oy	5,18M€	-8,40 %	5,66M€
6.	Entisöinti Pulla Oy	4,2M€	Rakennus Laprip Oy	4,40M€	16,60 %	3,77M€
7.	Hämeenkyrön Autohuolto ja Korjaamo Oy	4,2M€	Erjani Oy	3,65M€	4,90 %	3,48M€
8.	Ecomp Oy	3,9M€	Yellow Service Oy Gröönroos	3,51M€	3,10 %	3,62M€
9.	Kuusamon Kuljetus Oy	3,4M€	Kuljetuspalvelu Heikkilä Oy	3,86M€	-0,10 %	3,86M€
10.	Dicame Oy	3,4M€	Instam Oy	3,12M€	-5,30 %	3,29M€
11.	Turengin Arvotyö Oy	3,4M€	Rakennusliike MSJ-Rakennus Oy	4,09M€	15,20 %	3,55M€
12.	Tasoite ja Maalaus Mankinen Oy	3,4M€	Kymera Oy	2,56M€	-19,20 %	3,17M€
13.	Hotelli Silver RPV Oy	3,2M€	Majvik Oy	3,36M€	0,30 %	3,35M€
14.	Rakennus Takaharju Oy	3,1M€	Rakennus Sompio Oy	3,16M€	-15,60 %	3,74M€
15.	Rakennusliike A.Anttila Oy	3,0M€	Byggnadsfirma Oy Ulf Friberg Ab	3,15M€	-12,20 %	3,59M€
16.	Transmakers Oy	2,8M€	Sajotrans Oy	2,85M€	0,30 %	2,84M€
17.	Pikantitalot Oy	2,8M€	Cederqvist & Jäntti Arkkitehdit Oy	2,64M€	6,70 %	2,47M€
18.	Pilpola Yhtiöt Oy	2,6M€	Suomen Pohjarakennusyhtymä Oy	2,55M€	-18,30 %	3,12M€
19.	J Trans & Logistic Oy	2,5M€	Kuljetus HJK Oy	2,35M€	-1,60 %	2,39M€
20.	Rakennusurakointi Jatrax Oy	2,5M€	Rakennus-Saneeraus J.Koski Oy	2,55M€	-1,90 %	2,60M€
21.	Unise Henkilöstöpalvelut Oy	2,5M€	Taxiagentit OY	2,47M€	8,90 %	2,27M€
22.	Koivutapio Oy	2,5M€	Puutavaraliike I. Pölönen Oy	2,30M€	14,60 %	2,01M€
23.	LVI-Savo Mara Oy	2,5M€	Kuopion Putkiapu Oy	2,73M€	7,80 %	2,53M€
24.	Comuf CarBeer Oy	2,4M€	Aneral Oy	2,45M€	-11,90 %	2,78M€
25.	MackFinn Teollisuus Oy	2,4M€	Kurikka Kaluste Oy	1,73M€	-7,10 %	1,86M€
26.	Hyvinkään SMS-Rakennuspalvelu Oy	2,4M€	KPA-Rakentajat Oy	2,29M€	9,60 %	2,09M€
27.	Oy Trans Jordman Ab	2,3M€	Kuljetusliike Markus Hänninen Oy	2,34M€	11,60 %	2,02M€
28.	Resourcer Oy	2,3M€	Citywork Uusimaa Oy	2,25M€	19,80 %	1,88M€
29.	Finvac Oy	2,3M€	Holetec Industrial Oy	2,12M€	13,40 %	1,87M€
30.	Prebend Oy	2,3M€	Pyöräkauppaosakeyhtiö Turusta	1,97M€	7,70 %	1,83M€
31.	Savon Metsä Oy	2,2M€	Metsä Pekat Oy	2,14M€	28,20 %	1,67M€
32.	Sähkösolmu Oy	2,2M€	Team Lehtovirta Oy	2,26M€	22,70 %	1,84M€
33.	Teema-Talot Oy	2,2M€	Laaturakennus Oy Lahtinen	2,05M€	-12,80 %	2,35M€
34.	Rakennusliike Marjeta Oy	2,1M€	Remonttiset Oy	1,93M€	-7,00 %	2,08M€
35.	Ceylon Keskus Oy	2,1M€	Kouvolan Matkatoimisto Oy	1,58M€	-3,30 %	1,63M€
36.	Well Finland Oy	2,0M€	Grefinn Oy	2,02M€	-11,60 %	2,29M€
37.	SKAP-Rakennus Oy	2,0M€	Saumasters Oy	1,98M€	-1,80 %	2,02M€
38.	Hopeaniemi Oy	2,0M€	Sairaala KL Oy	1,90M€	1,80 %	1,87M€

LIITE 3: Tutkimuksen hyväksytyt vastinparit (TOL-koodit ja maakunnat)

Vastinpari	TOL	Maakunta	Epäonnistuva yritys	Menestyvä yritys
1	41200	Uusimaa	Dius Oy	Rakennus- ja Maalausliike Esa Raita Oy
2	49410	Uusimaa	Comuf Senior Oy	Kuljetus Oy Laakso
3	43220	Satakunta	LVI-Helin Oy	Vehmasputki Oy
4	52291	Kymenlaakso	Stella Stevedorica Oy Ltd	Wallenius Wilhelmsen Logistics Kotka Oy
5	43120	Varsinais-Suomi	Turun Tasokaivuu Oy	Kivikolmio Oy
6	41200	Uusimaa	Entisöinti Pulla Oy	Rakennus Laprip Oy
7	47301	Pirkanmaa	Hämeenkyrön Autohuolto ja Korjaamo Oy	Erjani Oy
8	46699	Pirkanmaa	Ecomp Oy	Yellow Service Oy Gröönroos
9	49410	Pohjois-Pohjanmaa	Kuusamon Kuljetus Oy	Kuljetuspalvelu Heikkilä Oy
10	61100	Uusimaa	Dicame Oy	Instam Oy
11	41200	Kanta-Häme	Turengin Arvotyö Oy	Rakennusliike MSI-Rakennus Oy
12	43341	Kymenlaakso	Tasoite ja Maalaus Mankinen Oy	Kymera Oy
13	55101	Uusimaa	Hotelli Silver RPV Oy	Majvik Oy
14	41200	Lappi	Rakennus Takaharju Oy	Rakennus Sompio Oy
15	41200	Uusimaa	Rakennusliike A. Anttila Oy	Byggnadsfirma Oy Ulf Friberg Ab
16	49410	Uusimaa	Transmakers Oy	Sajotrans Oy
17	71110	Uusimaa	Pikantitalot Oy	Cederqvist & Jäntti Arkkitehdit Oy
18	43120	Varsinais-Suomi	Pilpola Yhtiöt Oy	Suomen Pohjarakennusyhtymä Oy
19	49410	Varsinais-Suomi	JTrans & Logistic Oy	Kuljetus HJK Oy
20	41200	Varsinais-Suomi	Rakennusurakointi Jatrax Oy	Rakennus-Saneeraus J.Koski Oy
21	78200	Uusimaa	Unise Henkilöstöpalvelut Oy	Taxiagentit OY
22	46732	Pohjois-Karjala	Koivutapio Oy	Puutavaraliike I. Pölonen Oy
23	43220	Pohjois-Savo	LVI-Savo Mara Oy	Kuopion Putkiapu Oy
24	45112	Uusimaa	Comuf CarBeer Oy	Aneral Oy
25	31090	Etelä-Pohjanmaa	MackFinn Teollisuus Oy	Kurikka Kaluste Oy
26	41200	Uusimaa	Hyvinkään SMS-Rakennuspalvelu Oy	KPA-Rakentajat Oy
27	49410	Uusimaa	Oy Trans Jordan Ab	Kuljetusliike Markus Hänninen Oy
28	78200	Uusimaa	Resourcer Oy	Citywork Uusimaa Oy
29	25620	Pirkanmaa	Finvac Oy	Holetec Industrial Oy
30	47641	Varsinais-Suomi	Prebend Oy	Pyöräkauppaosakeyhtiö Turusta
31	2200	Etelä-Savo	Savon Metsä Oy	Metsä Pekat Oy
32	41200	Päijät-Häme	Sähkösolmu Oy	Team Lehtovirta Oy
33	46130	Etelä-Pohjanmaa	Teema-Talot Oy	Laaturakennus Oy Lahtinen
34	41200	Etelä-Pohjanmaa	Rakennusliike Marjeta Oy	Remonttiset Oy
35	79110	Kymenlaakso	Ceylon Keskus Oy	Kouvolan Matkatoimisto Oy
36	46390	Uusimaa	Well Finland Oy	Grefinn Oy
37	41200	Uusimaa	SKAP-Rakennus Oy	Saumasters Oy
38	86101	Uusimaa	Hopeaniemi Oy	Sairaala KL Oy

LIITE 4: Tutkimusta varten hankitut vastinparien tilinpäätöstiedot ja liikevaihdot

Vastinpari	Epäonnistuva yritys				Menestyvä yritys			
	Tilikausi 2011	LV 2011	Tilikausi 2012	LV 2012	Tilikausi 2011	LV 2011	Tilikausi 2012	LV 2012
1	1/11-12/11	8,4M€	X	X	11/10-10/11	9,1M€	X	X
2	2/11-7/12	7,4M€	X	X	1/11-12/11	3,6M€	X	X
3	1/11-12/11	5,3M€	1/12-12/12	13,2M€	1/11-12/11	4,9M€	1/12-12/12	5,5M€
4	1/11-12/11	5,9M€	1/12-12/12	5,4M€	1/11-12/11	4,5M€	1/12-12/12	5,2M€
5	1/11-12/11	6,5M€	1/12-12/12	4,7M€	3/11-2/12	5,4M€	3/12-2/13	5,7M€
6	9/10-12/11	4,7M€	1/12-12/12	4,2M€	1/11-12/11	3,1M€	1/12-12/12	3,8M€
7	1/11-12/11	4,6M€	1/12-12/12	4,2M€	9/10-8/11	3,2M€	9/11-8/12	3,5M€
8	12/10-11/11	3,8M€	12/11-11/12	3,9M€	8/10-7/11	2,6M€	8/11-7/12	3,4M€
9	1/11-12/11	3,4M€	X	X	4/11-3/12	3,9M€	X	X
10	1/11-12/11	6,4M€	1/12-12/12	3,4M€	1/11-12/11	3,4M€	1/12-12/12	3,3M€
11	1/11-12/11	3,4M€	X	X	3/11-2/12	3,8M€	X	X
12	1/11-12/11	3,4M€	X	X	1/11-12/11	2,8M€	X	X
13	1/11-12/11	2,9M€	1/12-12/12	3,2M€	1/11-12/11	3,3M€	1/12-12/12	3,4M€
14	4/11-3/12	7,2M€	4/12-3/13	3,1M€	1/11-12/11	2,5M€	1/12-12/12	3,7M€
15	1/11-12/11	2,3M€	1/12-12/12	3,0M€	7/11-6/12	3,6M€	7/12-6/13	3,2M€
16	6/11-5/12	2,8M€	X	X	1/11-12/11	1,8M€	X	X
17	6/11-5/12	4,3M€	6/12-5/13	2,8M€	10/10-9/11	2,3M€	10/11-9/12	2,5M€
18	3/11-2/12	2,6M€	3/12-2/13	2,6M€	1/11-12/11	3,8M€	1/12-12/12	3,1M€
19	1/11-12/11	2,5M€	X	X	6/11-5/12	2,4M€	X	X
20	10/10-9/11	4,8M€	10/11-9/12	2,5M€	1/11-12/11	2,5M€	1/12-12/12	2,6M€
21	1/11-12/12	2,5M€	X	X	1/11-12/11	1,7M€	X	X
22	1/11-12/11	2,5M€	X	X	1/11-12/11	2,4M€	X	X
23	6/11-5/12	2,5M€	X	X	1/11-12/11	2,1M€	X	X
24	1/11-12/11	2,4M€	X	X	12/10-11/11	3,5M€	X	X
25	7/11-6/12	2,4M€	X	X	1/11-12/11	1,8M€	X	X
26	10/10-9/11	1,5M€	X	X	1/11-12/11	2,2M€	X	X
27	9/10-8/11	2,0M€	9/11-8/12	2,3M€	11/10-10/11	1,8M€	11/11-10/12	2,1M€
28	9/10-12/11	1,3M€	1/12-12/12	2,3M€	1/11-12/11	2,2M€	1/12-12/12	1,9M€
29	1/11-12/11	2,3M€	X	X	1/11-12/11	1,5M€	X	X
30	6/11-5/12	2,3M€	X	X	11/10-10/11	1,9M€	X	X
31	4/11-3/12	2,2M€	X	X	1/11-12/11	1,9M€	X	X
32	1/11-12/11	1,1M€	1/12-12/12	2,2M€	7/10-12/11	1,7M€	1/12-12/12	1,8M€
33	1/11-12/11	2,2M€	X	X	10/10-9/11	1,9M€	X	X
34	2/11-1/12	1,3M€	2/12-1/13	2,1M€	1/11-12/11	1,6M€	1/12-12/12	2,1M€
35	1/11-12/11	2,1M€	X	X	1/11-12/11	1,7M€	X	X
36	10/10-12/11	2,0M€	X	X	7/11-6/12	2,3M€	X	X
37	1/11-12/11	2,0M€	X	X	10/10-9/11	1,6M€	X	X
38	X	X	1/12-12/12	2,0M€	X	X	10/11-9/12	1,9M€